

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

Літаратура і Мастацтва

№ 38 (2877)
23 верасня 1977 г.

Орган Міністэрства культуры і праўлення Саюза Письменников БССР

Цана 8 кап.
Выдаецца з 1932 г.

ЛЕНИНСКАЯ СИЛА ДРУЖБЫ НАРОДАУ

Дні Беларускай ССР на ВДНГ СССР, прысвечаныя 60-годдзю Вялікага Кастрычніка

Масква... Сталіца Краіны Саветаў.
У свядомасці савецкіх людзей з імем Масквы звязана ўсё перадавое і прагрэсіўнае.

Масква — гэта горад, дзе працуе Цэнтральны Камітэт — штаб ленинскай партыі і Савецкі ўрад. Гэта горад, дзе б'юцца сэрца нашай эпохі, куды звернуты позіркі ўсіх, каму дарэгія справы міру і прагрэсу. Сяг Кастрычніка, што палымнее над Маскоўскім Крамлём, добра бачны ва ўсіх кутках зямлі.

Сёння мацярынскае пачуццё любві і павагі да Масквы выказваюць усе савецкія народы, спяваючы моцнымі вузамі дружбы і еднасці.

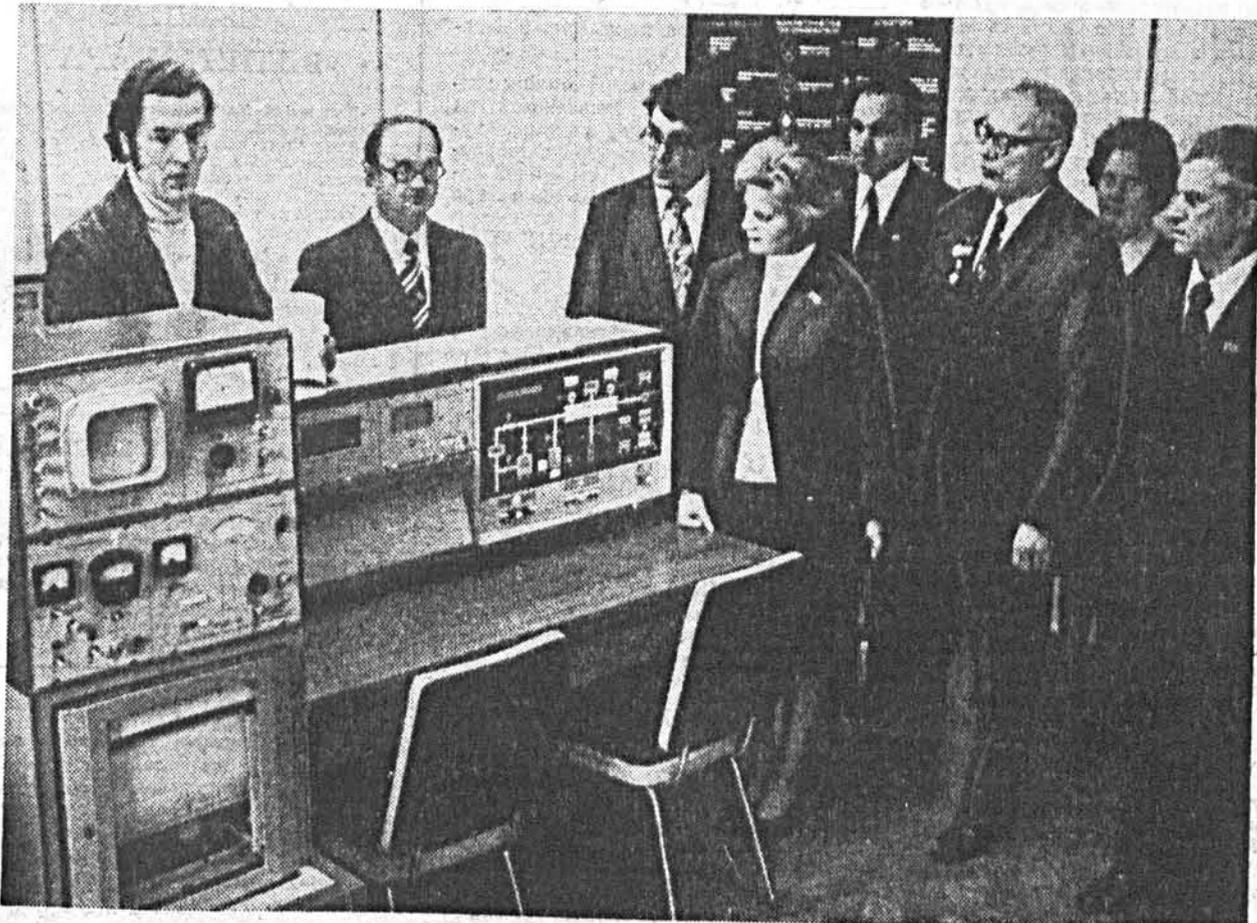
У гэтыя дні ганаровымі гасцямі сталіцы нашай Радзімы з'яўляюцца прадстаўнікі Савецкай Беларусі. Эстафету дружбы ў аглядзе дасягненняў братніх народаў краіны, што праходзіць на ВДНГ СССР, прысвечаную 60-годдзю Вялікага Кастрычніка, прыняла наша рэспубліка. 20 верасня тут пачаліся Дні Беларускай ССР.

Для ўдзелу ў днях 19 верасня ў Маскву прыбыла прадстаўнічая беларуская дэлегацыя. У складзе дэлегацыі — таварышы А. П. Аксёнаў (кіраўнік дэлегацыі), У. Е. Лабанок, Н. Л. Сняжкова, І. М. Глазкоў, дэпутаты Вярхоўнага Савета СССР і БССР, славуны рабочыя і хлебаробы, вучоныя і педагогі, дзеячы літаратуры і мастацтва.

Сярод іх нашу рэспубліку на Днях Беларускай ССР на ВДНГ прадстаўляюць прэзідэнт АН БССР М. А. Барысевіч, старшыня Раўлення Саюза Письменников БССР, Герой Саюда Письменников Працы Максім Танк, народны пісьменнік

Урачыстая сустрэча на Беларускім вакзале ў Маскве. Дзяржаўны народны хор БССР вітае масквічоў «Прывітань» І. Шыдлоўскага.

Члены дэлегацыі БССР у адной з лабараторый Маскоўскага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга інжынерна-фізічнага інстытута. Тэлефота А. НІКАЛАЕВА і В. МЯЖЭВІЧА. (ВЕЛТА).

БССР Іван Шамякін, народны мастак СССР, сапраўдны член Акадэміі мастацтваў СССР Заір Азгур, народны мастак БССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР Міхаіл Савіцкі, першы сакратар праўлення Саюза кінематаграфістаў БССР, заслужаны дзеяч мастацтваў рэспублікі Віктар Тураў.

Есць сярод пасланцоў Савецкай Беларусі і тыя, хто трыццаць сем гадоў назад, у апошні перадаваны год, вёз у Маскву, на Усесаюзную сельскагаспадарчую выстаўку і на першую Дэкаду беларускага мастацтва і літаратуры, рапарт аб выніках настойлівай працы на мірным фронце першых пяцігодкаў.

А як змянілася за гэты час наша рэспубліка! Зараз яе прамысловасці дастаткова двух тыдняў, каб выпусціць столькі прадукцыі, колькі яе выраблялася за ўвесь 1940 год. Сёння індустрыяльны ўзровень Беларусі вызначаюць аўтамабілі і трактары, вылічальныя машыны і электронныя прыборы, металарэзныя станкі і аўтаматычныя лініі, мінеральныя тукі і хімічныя валокны.

Сотні масквічоў прыйшлі на Беларускі вакзал, каб сустрэць нашу дэлегацыю. Моцныя абдымкі, радасныя прывітанні, букеты пунцовых кветак. Гучаць музыка, песні. Так сустрэкаюць сапраўдных сяброў. У руках у многіх — транспаранты са словамі, што славяць родную Камуністычную партыю і Савецкі ўрад, непарушную братнюю дружбу савецкіх народаў.

Пасланцоў Беларусі сустракалі кіраўнікі ВДНГ, адказныя работнікі Маскоўскага гаркома КПСС і Массавета, Пралетарскага і Чырвонагвардзейскага райкомаў партыі і райвыканкомаў, прадстаўнікі працоўных калектываў гэтых раёнаў сталіцы.

(Заканчэнне на стар. 2).

ЛЕНИНСКАЯ СИЛА ДРУЖБЫ НАРОДАУ

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1).

На пероне Беларускага вакзала адбыўся мітынг. Са словамі прывітання да ўдзельнікаў дзён звярнуўся дырэктар ВДНГ СССР К. І. Міхайлаў. Правядзенне Дзён БССР на ВДНГ, сказаў, у прыватнасці, К. І. Міхайлаў, паслужыць даўняму ўмацаванню сяброўскіх сувязей паміж братнімі савецкімі сацыялістычнымі рэспублікамі, з'явіцца яшчэ адной дэманстрацыяй непарушнага саюза ўсіх нацый і народнасцей Краіны Савятаў.

Ад імя працоўных сталіцы сардэчна вітаў дэлегацыю Савецкай Беларусі першы сакратар Чырвонагвардзейскага райкома партыі М. Д. Балочін.

Штампуючыца аўтазавода імя Ліхачова, Герой Сацыялістычнай Працы К. А. Аршэмава гарача і сардэчна вітала беларускіх гасцей на гасціннай маскоўскай вярці, наждала плёну ў рабоце і паспяховага правядзення дзён.

Потым на мітынгу выступіў кіраўнік дэлегацыі Беларускай ССР, другі сакратар ЦК КПБ А. Н. Аксёнаў.

— Хвалюючае пачуццё душэўнага ўздыву, — сказаў ён, — адчуваем мы, пасланцы Савецкай Беларусі, у гэтыя першыя мінулыя сустрэчы на легендарнай, авяенай романтикай рэвалюцыйнай, ратнай і працоўнай славы маскоўскай зямлі.

Адсюль, з Беларускага вакзала, мы рады перадаць камуністам, усім працоўным нашай сталіцы, горада-героя Масквы, самае гарачае і сардэчнае прывітанне ад беларускага народа, выказаць пачуццё найглыбейшай павагі і блізкасці ўдзячнасці, якія беларусы, як і ўсе савецкія людзі, нязменна адчуваюць да Масквы, што ўвасабляе ў вачах усяго свету радзіму Вялікага Кастрычніка, краіну Леніна, фарпост міру і прагрэсу на нашай планеце.

Працоўныя Беларусі, як і ўсе савецкія людзі, жывуць і працуюць цяпер у дабравольнай атмасферы патрыятычнай акрыленасці і жыццесцярджальнага сацыяльнага аптымізму, выкліканых усеагульным абмеркаваннем праекта новай Канстытуцыі СССР, падрыхтоўкай да выдатнага свята савецкага народа — 60-годдзя Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі.

Хвалюючым акордам набліжаючыся юбілею сталі Дні саюзных рэспублік на ВДНГ СССР. Ёсць глыбокі, сапраўды сімвалічны сэнс у тым, што напярэдадні гэтай важнай падзеі ў жыцці нашай шматнацыянальнай Радзімы Масква праводзіць як бы ўсенародны агляд дасягненняў брацкіх рэспублік, іх работы па ажыццяўленню грандыёзных планаў камуністычнага будаўніцтва.

Зараз на юбілейным аглядзе — Савецкая Беларусь, рэспубліка, якая прайшла за шэсць паслякастрычніцкіх дзесяцігоддзяў сапраўды грандыёзны шлях ад бязспраўя, галечы і адсталасці да сучасных вышніх індустрыяльнай і духоўнай культуры.

Таварыш Аксёнаў гаворыць аб тых пачуццях любові і павагі, якія жывуць у кожнага беларуса да вялікага рускага народа, да Масквы і яе жыхароў, аб інтэрнацыянальнай салідарнасці савецкіх людзей.

— Адчуваючы гордасць за зайздросны шчаслівы лёс свайго краю, — працягваў далей прамоўца, — кожны працаўнік нашай рэспублікі ведае, што сваім імклівым узлётам, сваім сённяшнім і заўтрашнім днём Беларусь абавязана Вялікаму Кастрычніку, Савецкай краіне, роднай Камуністычнай партыі, ленинскай дружбе народаў.

У заключэнне таварыш А. Н. Аксёнаў падзякаваў партыйным і савецкім органам Масквы, а таксама Пралетарскага і Чырвонагвардзейскага раёна сталіцы,

усіх прысутных за цёплую і сардэчную сустрэчу, за дапамогу ў арганізацыі Дзён Беларускай ССР у Маскве, наждала плёну ў рабоце.

20 верасня быў першы рабочы дзень агляду дасягненняў рэспублікі на галоўнай выстаўцы краіны.

Прадстаўнікі Беларусі пачалі яго з наведвання Краснай плошчы. Ва ўрачыстым маўчанні прайшлі яны да Маўзалея Уладзіміра Ільіча Леніна і ўсклалі вяннок на пунсвай стужцы якога словы гарачай любові і ўдзячнасці беларускага народа мудраму правядыру Кастрычніка.

Госці сталіцы затым накіраваліся да другой нашай святліні — магілы Невадомага салдата, сталі побач з воінамі на варту памяці ля мемарыяльных гарадоў-герояў, ля Вечнага агню.

На подыуме выстройваюцца хоры, гучаць песні аб Радзіме, аб Невадомым салдаце, аб маці, якая працягвае чакаць з вайны свайго сына. Потым настае цішыня, і над мемарыялам, над Крамлёўскай сцяной праплывае трызвонны перазвон званоў Хатыні. Пад гэты суровы набат памяці кладуцца на цёмны граніт жывыя кветкі. Дэлегацыя рэспублікі ўскладае вяннок.

У другой палове дня на ВДНГ адбылася прэс-канферэнцыя, прысвечаная адкрыццю дзён. Яе адкрыў дырэктар ВДНГ СССР К. І. Міхайлаў.

Аб тых яркіх пераменах, якія адбыліся ў Беларусі за 60 савецкіх гадоў, аб пераўтварэннях, што ўзніклі беларускі народ ад галечы і адсталасці да вяршынь сацыяльнага прагрэсу, падрабязна раскажаў у сваім выступленні кіраўнік дэлегацыі Беларускай ССР, другі сакратар ЦК КПБ А. Н. Аксёнаў. Ён прывёў яркія факты і лічбы, якія наглядна адлюстроўваюць веліч і сэнс перамен, што адбыліся ў рэспубліцы, падрабязна спыніўся на асноўных выніках стваральнай працы яе людзей, дасягнутых пад кіраўніцтвам ленинскай партыі ў адзіным саюзе свабодных народаў сацыялістычнай Айчыны.

Члены дэлегацыі Беларускай ССР, якія прымалі ўдзел у прэс-канферэнцыі, адказалі на пытанні журналістаў.

Затым усе прысутныя накіраваліся да аднаго з буйнейшых павільёнаў, дзе размешчана юбілейная экспазіцыя Савецкай Беларусі. Што яна ўяўляе сабой? Яе плошча больш за тры тысячы квадратных метраў і ўключае сотні самых розных экспанатаў.

Уваход у першую залу абрамляюць аформленыя нацыянальным арнамантам калоны. Вялізарная карта Беларусі, дзе ёсць сцяг рэспублікі з двума ордэнамі Леніна, ордэнамі Кастрычніцкай Рэвалюцыі і Дружбы народаў, знаёміць з нашымі буйнейшымі індустрыяльнымі цэнтрамі, новабудуэлямі, паказвае яе вытворчыя сувязі з іншымі рэспублікамі.

Пра што раскажваюць экспанаты? Яны гавораць пра тое, што Беларусь зараз стала адным з буйнейшых эканамічных раёнаў у адзіным народна-гаспадарчым комплексе нашай Радзімы. Прадукцыя, што вырабляецца ў рэспубліцы, экспартуецца ў 86 краін свету. Мы можам ганарыцца тым, што кожны шосты трактар, кожны пяты матацыкл, кожны сёмы металарэзны станок, кожная чацвёртая тона льновалакна, што вырабляецца ў краіне, — з Беларускай маркай.

У экспазіцыі шырока прадстаўлены магутныя аўтамабілі і комплекс аўтаматычных ліній для КамАЗа, дакладныя станкі і электронныя вылічальныя машыны, тэлевізары і радыёпрыёмнікі, дыяны і макеты новых мікрапрамаў гарадоў, сучаснай забудовы вёсак, узоры ткалін і вырабы народных умельцаў. Словам, усё, што ўслаўляе працавітыя рукі беларускага народа.

Пра поспехі працаўнікоў палёў і ферм раскажвае асобны раздзел. У асобны раздзел выдзелены таксама экспанаты, якія апавядаюць пра поспехі нашай навукі, пра тыя сацыяльныя змены, якія адбыліся ў жыцці людзей.

Члены дэлегацыі — міністр культуры БССР Ю. М. Міхневіч, кампазітар, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі рэспублікі І. Лучанок, першы сакратар праўлення Саюза кінематаграфістаў БССР В. Тураў і іншыя сустрэліся з работнікамі Міністэрства культуры РСФСР. Яны раскажвалі аб развіцці беларускага мастацтва і культуры, аб росквіце народнай творчасці, аб мацнеючых з году ў год культурных сувязях двух братніх народаў. Міністр культуры РСФСР Ю. С. Мяснішчэў прывёў прадстаўнікоў Беларускай дэлегацыі. Для работнікаў міністэрства беларускія майстры мастацтваў далі вялікі канцэрт.

Вечарам у сталічным кінатэатры «Мінск» адбылося адкрыццё фестывалю беларускіх мастацкіх і дакументальных фільмаў.

ВДНГ СССР наладзіла прыём у гонар Беларускай дэлегацыі.

Агляд дасягненняў Савецкай Беларусі на гасціннай маскоўскай зямлі з кожным днём пашыраў сваю «геаграфію». 21 верасня прадстаўнікі нашай рэспублікі пабывалі на прадыярствах, у лабараторыях і на эксперыментальных вытворчых навукова-даследчых цэнтрах Пралетарскага і Чырвонагвардзейскага раёнаў сталіцы.

Цёпла, як сяброў і аднадумцаў, сустрэлі пасланцоў рэспублікі прадстаўнікі тройчы ордэна Леніна, ордэнаў Кастрычніцкай Рэвалюцыі і Працоўнага Чырвонага Сцяга аўтазавода імя І. А. Ліхачова. Госці аглядалі цэхі, пабывалі на галоўным канвееры, азнаёміліся з узроўнем новай тэхнікі. Спецыялісты падазяліся «сакрэтамі» сваёй творчай працы, планами на будучае.

А ўвечары ў Палацы культуры аўтазавода адбылася сустрэча пасланцоў Беларусі з прадстаўнікамі працоўных Пралетарскага раёна. Яна вылілася ў сапраўднае свята братэрства і дружбы. З вялікай прававой на вечары выступіў кіраўнік Беларускай дэлегацыі А. Н. Аксёнаў. Дырэктар аб'яднання «БелаўтаМАЗ», Герой Сацыялістычнай Працы І. М. Дзямін раскажаў прысутным аб плённай працы двух аўтагігантаў, прывёў прыклады выдатнага працоўнага гераізму і інтэрнацыяналізму стваральнікаў машын.

Вечар закончыўся канцэртам, у якім прынялі ўдзел беларускія майстры мастацтваў.

Гасцінна прынялі пасланцоў Беларускай дэлегацыі прадстаўнікі маскоўскага вытворчага швейнага аб'яднання «Вясёлка» і рыбакамбіната, вучоныя Маскоўскіх навукова-даследчага знальнага інстытута садоўніцтва і анкалагічнага цэнтра. Пасланцы Беларусі былі таксама гасцямі Маскоўскага інжынерна-фізічнага інстытута.

Тысячы масквічоў і гасцей сталіцы знаёмяцца з Беларускай экспазіцыяй на ВДНГ. Члены дэлегацыі, вядомыя вучоныя і спецыялісты народнай гаспадаркі, перадавікі вытворчасці рэспублікі ахвотна раскажваюць наведвальнікам пра нашы набыткі.

Дні Беларускай ССР на ВДНГ СССР выліліся ў сапраўднае свята дружбы і братэрства савецкіх народаў, іх вернісці перамаганосным ідэям Кастрычніка, ленинскому сцягу, усеперамагаючаму марксісцка-ленинскому вучэнню. Яны яшчэ раз падкрэслілі, што шматнацыянальная Краіна Савятаў з'яўляецца дзяржавай адзінства і згуртаванасці сацыялістычных нацый. У гэтым — крыніца нашай сілы і залог будучых перамог.

РЭПЕРТУАРНЫЯ ДАЛЯГЛЯДЫ

20 — 22 верасня ў Мінску праходзіла Усесаюзная нарада кіраўнікоў рэпертуарна-рэдакцыйных калегій міністэрстваў культуры ўсіх саюзных рэспублік. Пасля інфармацыйных дакладаў-наведамленняў аб сучасным стане Беларускай савецкай драматургіі і вопыце садружнасці пісьменнікаў з тэатрам, зробленых галоўным рэдактарам рэпертуарна-рэдакцыйнай калегіі Міністэрства культуры БССР А. Баженко і доктарам мастацтвазнаўства, прафесарам Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута А. Сабалеўскім, разгарнулася абмеркаванне праблем развіцця тэатральнага мастацтва і ўзбагачэння рэпертуару высокадзейнымі і дасканальнымі п'есамі. Выступілі прадстаўнікі братніх рэспублік, Масквы, Ленінграда, творчыя работнікі, драматургі. Спасылаліся на дасягненні Беларусі ў пашырэнні тэматычных і жанравых даляглядаў літаратуры, прызначанай для ўвасаблення на сцэне, на вопыт нацыянальных калегій і саюзаў пісьменнікаў, прамоўцы гаварылі пра з'яву, якая радуе ўсіх: цяпер немагчыма сабе ўявіць тэатр, які будова бы сваю дзейнасць без твораў, напісаных драматургамі саюзных і аўтаномных рэспублік краіны.

Для ўдзельнікаў нарады былі наладжаны сустрэчы з пісьменнікамі, прагледы спектакляў, наведванне музеяў і выдатных мясцін, помнікаў баявой славы.

Справаздача з нарады будзе апублікавана.

«ЛЕНИН І КНИГА»

Пад такім дэвізам у Мінскай вобласці праходзяць ленинскія чытанні, прысвечаныя 60-годдзю Вялікага Кастрычніка.

У Нясвіжскім раёне ў 18 сельскіх бібліятэках і ў многіх школах пры ўдзеле членаў таварыства аматараў кнігі праведзены канферэнцыі чытачоў па кнізе У. І. Леніна «Задачы саюзаў моладзі». Арганізаваны цыкл гутарак на тэмы: «Мары Ільіча ў нашых справах», «За што змагаўся Уладзімір Ільіч Ленін», «Будзем вучыцца ў Леніна», «Вобраз Леніна ў Беларускай літаратуры і мастацтве» і іншыя. Клуб юных сяброў кнігі «Брыганціна», створаны пры дзіцячай раённай бібліятэцы, наладжвае кніжныя выстаўкі, бібліяграфічныя агляды кніжных навінаў пра Леніна, пра партыю, пра Кастрычнік, пра дасягненні нашага народа за 60 год Савецкай улады.

М. РОЗУМ.

У САЮЗЕ

ПІСЬМЕННІКАУ

Пад старшынствам першага сакратара праўлення СП БССР І. Шамякіна адбылося чарговае пасяджэнне сакратарыята.

Вырашана правесці пасяджэнне прэзідыума праўлення 30 верасня. На ім будзе заслухана інфармацыя І. Шамякіна аб мерапрыемствах СП БССР да 60-годдзя Савецкай улады, а таксама абмеркаваны даклад адназнага сакратара праўлення СП БССР У. Ліпскага аб рабоце Дома літаратара.

Разшэнем сакратарыята зацверджаны рэдакцыйны аднатомнік Яніі Купалы і Якуба Коласа на рускай мове да 100-годдзя з дня нараджэння народных пісьменнікаў, а таксама склад рэдакцыі штогадовага зборніка нарысаў «Сучаснік».

СЕМІНАР

БІБЛІЯТЭКАРАУ

Два дні ў Ляхавічах праходзіў семінар бібліятэчных работнікаў раёна. Прапаганда і абмяняліся вопытам работы з дарослымі і дзецьмі, спыніліся на задачах, якія ставяць перад работнікамі ўстаноў культуры зараз, напярэдадні святкавання 60-годдзя Вялікага Кастрычніка.

Удзельнікі семінара ў бібліятэцы Ляхавіцкага саўгаса-тэхнікума правалі адкрыты агляд літаратуры на тэму «Кастрычнік — 60». Яны наведвалі музей баявой і працоўнай славы саўгаса-тэхнікума, азнаёміліся з яго шматлікімі экспанатамі.

М. ШАВЕЛЬ.

ВІНШУЕМ З УЗНАГАРОДАЙ!

За шматгадовую плённую літаратурную дзейнасць і ў сувязі з сямідзесяцігоддзем з дня нараджэння Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР узнагародзіў пісьменніка ДЗЯРГАЯ Сяргея Сцяпанавіча Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

НОВЫ НАРОДНЫ

За шматгадовую плённую работу на прапагандзе самадзейнага мастацтва, актыўны ўдзел у мастацкім абслугоўванні насельніцтва і творчы дасягненні калегіі Міністэрства культуры БССР прысвоіла званне народнага харавому налентыву Вілейскага гарадскога Дома культуры.

ГАВОРЫЦЬ І ПАКАЗВАЕ САВЕЦКАЯ БЕЛАРУСЬ

22 верасня на Усесаюзным тэлебачанні была паказана Беларуска праграма «Па Кастрычніку звярнучы час».

Беларуская тэлевізійная праграма адкрылася ў 19 гадзін выступленнем кандыдата ў члены Палітбюро ЦК КПСС, першага сакратара ЦК КПБ П. М. Машэрава.

Гледачы ўбачылі рабочы дзень дзесятай пяцігодкі, сустрэліся з трактарабудуўнікамі і аўтамабілебудуўнікамі рэспублікі, пабывалі на адной з буйнейшых у Еўропе Лукомльскай ДРЭС, пагасцілі ў нафтавікоў Палесся.

Тэлевізійная праграма завяршылася канцэртам прафесійных і самадзейных мастацкіх калектываў.

А 20 верасня на Усесаюзным радыё прайшоў радыёдзень Беларускай ССР.

У выступленні Старшыні Савета Міністраў БССР Ц. Я. Кісялёва «Дарогай Леніна, дарогай Кастрычніка» было раскажана аб сённяшнім дні рэспублікі, дасягненнях працаўнікоў гарадоў і вёсак, дасягненнях навукі і культуры.

У праграме «Зямля і людзі» прагучалі радыёсустрэчы з людзьмі розных раёнаў рэспублікі.

У выпуску «Час, падзеі, людзі» раскажвалася аб ходзе сацыялістычнага спаборніцтва ў гонар 60-годдзя Кастрычніка, яго пераможцаў.

Адбыўся камсамольскі радыёсход на тэме «Я і пяцігодка», які прагучаў па радыёстанцыі «Юнацтва».

Радыёгазета беларускіх школьнікаў «Юныя ленинцы» ў гэты дзень гучала на хвалі «Піянерскай зоркі».

У праграме радыёдня прагучалі таксама беларускія літаратурныя і музычныя перадачы.

СОНЦАМ І ДРУЖБАЙ САГРЭТЫ

Сонечны Азербайджан па-праву называюць краем «чорнага золата». Слава азербайджанскіх нафтавікоў шырока вядома за яго межамі. Нафта — вышша — своеасаблівае відавочнае гартна рэспублікі.

Азербайджанская літаратура — адна з самых старажытых літаратур у нашай краіне. Яе шэраг чытацка-навуковых гісторыяў азербайджанскага народа вядома і ў два з лішнім тысячгагоддзі. У савецкі час яна прадстаўлена шматлікімі імёнамі майстроў слова, чые творы лепш адлюстравваюць стан навуцы пазвагі ладу на зямлі Нізамі. Гэта імёны народных паэтаў Азербайджана С. Вургуна, С. Рустама, Р. Рамі, М. Рагіма, паэта М. Мішфіка, пражыўшага ў Абульгасана, крытыкаў і літаратуразнаўцаў М. Арыфа, Н. Рафілі, Дж. Джафарова і інш. Творы азербайджанскіх пісьменнікаў перакладзены на многія мовы народаў свету і ўключаны ў Савецкага Саюза, у тым ліку і на нашу мову.

19 верасня ў Беларусі пачаліся Дні Азербайджанскай ССР. Гасці з сонечнага Азербайджана зрабілі экскурсію па гораду, наведвалі Дом-музей і з'ездзілі ў ЦСДРП, набылі ў інстытуце народнай гаспадаркі імя В. У. Куйбышава, сярэдняй школе № 11. Члены дэлегацыі браўкай рэспублікі мелі гутарку ў заводскім райкоме партый г. Мінска, дзе былі азнаёмыя з дасягненнямі працоўных раён у эканамічным і культурным жыцці, зрабілі паездку на «марыяна» — камплексе Ха-ці і да Кургана Славы.

Дні прысвечаныя Азербайджанскай ССР, працягнуцца да 25 верасня.

Азербайджан. Значэнне гэтага агністага, гартаннага, вятрыстага і спячонага слова тлумачаць як «Краіна хавальнікаў агню».

З пячорнага рэнесансу хавальнікаў ад ворага, ад вока злога, ужо тады калі прапрапрадак сучаснага бітніна-кудлача, несучы ў руцэ галаўню, сам здзіўляў са свайго ценю на скале. І ўзніклі з-пад рукі ягонай, заснавальнікі, карыфея, народнага мастака амаль у нашым паняцці, надсядальныя фігуркі ў Кабыстанскім стэле, мясцовасці, якая зараз далёка вядома сваім кароткім імем — Габустан. Амаль у рытме «шэйка» скачучы далёкія супляменнікі...

Агонь захоўвае, агонь перадавае і пакалення ў пакаленне. Не толькі агонь, якому пакланяліся, (і сёння здзіўляе сваёй трывалай фантазіяй і вытанчана-непаўторнай архітэктурай Храм Вогнепаклоннікаў у Сураханых).

Агонь паззіі, агонь слова, якое аплыла болей чакання сэрца каханай і пякло таўстакурае сумленне магутных свету гэтага. Нізамі... Фізулі... Хагані... Сабір... Джаліл Мамедкулізада... Край паэтаў спакон вякоў адчувае чаканні радок, адчувае патрэбу ў паззіі, і зусім не па традыцыі і ў нашых дні высока ценіць сваіх песняроў.

Агонь думкі, агонь адкрыцця. Толькі дума, акрыленая пастычным бачаннем, магла элістраваць у азербайджанскім арнаменце будову крышталю!

Да агню Азербайджана вялі караванныя шляхі. Да агню Азербайджана цягнуліся дапытлівыя сэрцы.

Каму не вядомыя «персідскія матывы» Сяргея Ясеніна? І хоць Сяргей Аляксандравіч у некалькіх сваіх кароткіх аўтабіяграфіях у ліку замежных краін, якія наведваў ён, пад-

крэслена называе Персію, гэтая экзатычная краіна знаходзіцца ў Азербайджане. У белым асабліва вядомага нафтапрамыслова П. І. Чагін імітаваў свайму ўлюбёнцу Персію. Трэба было бачыць і чуць Міхаіла Луконіна на адкрыцці Філіяла музея Сяргея Ясеніна ў Мардакьянах! Музей зараз там, дзе самі шапталіся радкі «Шаганэ ты мая, Шаганэ». І на адным са стэндаў словы пра вялікага сына Расіі «адзін з самых чэсных паэтаў свету» Назыма Хікмета. (Першыя крокі свае на савецкай зямлі выгнаннік з Турцыі зрабіў у Азербайджане).

Да агню Азербайджана цягнуліся і прагныя рукі захопнікаў. Але ў сэрцы народа ніколі не гасе агонь любові да роднага краю, да годнай волі!

На адной з прыгажэйшых плошчаў велічны і ўзнёслы помнік 26 бакінскім камісарам. Вечны агонь, агонь павагі і ўдзячнасці нашчадкаў.

Дзве цэнтральныя вуліцы адразу з вакзала вядуць праз увесь горад. Гэта вуліцы нашых землякоў з Беларусі — Я. Д. Зевіна і М. В. Басіна, двух бакінскіх камісараў.

На агні замешана і полымная азербайджанская песня. Калі падацца спанасе статыстыкі, то можна смела сказаць: па колькасці песень і спевакоў на душу насельніцтва Азербайджан займае адно з першых месцаў у агульных хоры нашай краіны.

Спяваюць на рынку, у маленькай віннай краме, дзе над прылаўкам ланканічы заклік: «Без справы не стой!» у ліфце мадэрновай гасцініцы.

Са школьных год гучыць для мяне голас Рашыда Бейбу-таса як песнявы сказ пра краіну, што багата на нафту. І на Днях савецкай паззіі ў Азербайджане ў 1975 годзе зноў уразіў мяне Рашыд Бейбутаў — праз столькі часу ён па-ранейшаму быў малады голасам. А услед за ім выступалі зусім маленькія спевані з далёкіх горных паселішчаў. У саліста, здаецца, галаву пахістае песня, над прорвай прыціхлай шматтысячнай залы трымаецца ён на канале мелодыі...

А Муслім Магамаеў можа пісаць лісты з Масквы прыільнікам свайго таленту і па такому адрасу: «Бану, вуліца Магамаева...» Вуліца вядомага нацыянальнага кампазітара, бацькі спевана. А сына так сардэчна сустракалі слухачы на Нафтавых Камянях.

Смелая думка і на дне марскім знайшла «чудадзейную гаручую вадкасць», як называў нафту географ старажытнасці Страбон.

Горад на палых адкрытых моры. Дамы, кіёсны, неонавыя энкаламы, жывыя кветкі пад вонькамі. У кнігарні можна набыць апошнія навінкі, калі пашанцуе на ўлоў і ў кніжным моры са штэмпелем «Нафтавыя Камяні». Васіль Зуёнаў адшукаў кніжку Марыяты Шагінаў і атрымаў аўтограф у моры. Віталі Кароціч захапіў апошнюю кніжку па старажытнаму мастацтву Афрыкі. На жаль, мне не дасталася кнігі Валяціна Катаева для аўтогафа.

Набор паштовак «Нафтавыя Камяні» для майго даўняга сяб-

ра Уладзіміра Караткевіча перадаў ягоны цёзна па прозішчу Леў Аляксандравіч Караткевіч, работнік парткома.

Агонь бунтоўнага слова падтрымліваецца ў Азербайджане праз усе яны. Натхнёная фігура выдатнага паэта Самеда Вургуна знаёма кожнаму бакінцу. У мемарыяльнай кватэры яго прыёмна было бачыць кнігі з аўтаграфамі Януба Коласа і Петруся Броўкі.

Агонь паззіі яднае, гуртуе, гартуе. Фікрэт Гадыя прасіў пачытаць па-беларуску Пімена Панчанку, паэта блізкага яму па тэмпературу, паэта нечакана-віртуознага, агністага і глыбока нацыянальнага.

А пакуль спаконіцца на зямлі навакваліся на рашучы крок, задзірысты і няўсёдлівы Акрам Аяслі (ягона паэтычная натура не перашкаджае яму пісаць важныя раманы) узяў сабе ў жонкі беларуску. І потым сябры жартвалі, што доўга не разумелі, на якой мове гавораць Акрамавы дзеці, пакуль высветлілі — на беларускай!

Што ж, няхай у разнамоўным, інтэрнацыянальным Баку растуць шчаслівыя прадстаўнікі Беларусі!

Тры разы быў я ў Азербайджане і падоўгу і па некалькі дзён. Пасля кожнага наведвання здавалася мне, што больш зведваў гэты край. А зараз стаў прыгадаць і зразумець, што толькі пачынаецца знаёмства з ім, краем вечных агнёў, што, як нашчадка паганцаў, цягне мяне да зыркаго пошны, што іскра Азербайджана ў душы маеі не тухне.

Рыгор БАРАДУЛІН.

Гасан ФАТУЛАЕУ

Я камуніст

Не спалохаюць ліўні, бураны,
Ветру шалёнага свіст,
Гром сярэд ясных нябёс,
Нечаканы...

Я — камуніст,
Я — камуніст.

Не схілю галаву перад кітамі,
Каб адвесці ратоўна бяду.
Горда сканаю за кратамі,
Сам на касцёр узыду.

Кожнае слова маё, пачынанне —
Гэта праўда святая, любоў.
І займаецца волі святанне
Усюды, дзе б я ні прайшоў.

Дома, у краі сваім,
За мяжою
Я шчасця людскога гарніст —
З розумам ясным,
З адкрытай душою...
Я — камуніст,
Я — камуніст!

Пераклаў М. МАЛЯЖКА.

Самед ВУРГУН

Масква

Мой гонар нязменны і радасць мая,
Тваёю красой не нацешуся я!

Мой горад былічны, душой малады,
Выпростаўся ты і ў абдымках бяды.

Навала не раз прыглушала святло,
А сэрца тваё — непакорным было.

Душа не сціналася ў барацьбе,
Бо вечны закон ты абрала сабе:

Якім бы ні змрочным сустраў цябе
цень —
Змрок можа прабыць пераможны
прамень.

Аркан не стрымае імклівай вады,
І праўда жыла і жыць будзе заўжды.

Ахоўніцай скарбаў быць вечна —
твой лёс.
О горад мой, гонар зямлі і нябёс.

Масква! Ты спрадвеку — калыска жыцця,
І я закаханы ў цябе, як дзіця,

Змагарка супроць рабалецтва, маны,
Твой розум і сэрца — у зыянні вясны.

Даўно раздзяліў я з табою хлеб-соль,
Дык гмахам тваім пакланіцца дазволь.

Масква! Лепей слова не чуў я нідзе.
Мы разам і ў шчасці з табой, і ў бядзе!

О маці, ты дорыш на праўду правы.
Масква мая, вечнасці вобраз жывы.

І свеціцца ўцехаю, рускі мой брат,
За славу Радзімы твой ясны пагляд.

Айчына! Ты Леніна свету дала
І Пушкіну вернаю музай была.

Тут розум і сэрца зліліся ў адно
Таму нам далёка чутно і відно.

Масква! Лепей слова не чуў я нідзе.
Ты зорка для нас у імклівай хадзе.

Для роднай Айчыны — як сэрца
ў грудзях!
Твой заўтрашні дзень — праянысты
прасцяг.
Пераклаў С. ГАЎРУСЕУ.

Алі ВЕКІЛ

На зямлі бацькоў

Я песню сваю прысвяціў табе,
Яшчэ тут свайго не асмеліўшы кроку,
Я песні твае ўпадабаў у журбе —
Іх шырасць адчуў я здалёку.

Я закахаўся ў палёў разліў,
Яшчэ не прайшоўшы па іх ні цалі,
Я ціхі ўзгоркі твае палюбіў,
Яшчэ твае не акінуўшы далі.

Сваёй чысцінёй мяне авсяціў Буг.

Яшчэ да сустрэчы прыйшоў у бясонне,
Людзей тваіх сціпых лічў я раднёй,
Яшчэ не паціснуўшы ім далоні.

Я вернасць адважных людзей палюбіў,
Іх чэснасцю веру сваю правяраю.
Я ў гэтым гордым краі не быў,
І быў я ў няскораным краі!

Хто кажа, што вёскі прайшоў не ўсе,
Не радваўся ім як нявестам?
Дзіўлюся тваёй неумірочай красе,
Хілю галаву перад Брэстам.

Нібыта я зноў у Краіне Агнёў,
Мне шчасца Буг і Арак пажадалі.
Як дрэва дружбы з адных каранёў,
З-пад сэрца іх чыстыя хвалі.

Радзіма нязломных,
З сівой даўніны
Народ твой гасцінны і мужны.
Прымі павагу, паклон зямлі
Край залаты, жамчужны!

Прашу не казаць пра мяне адно,
Што госьць я,—
Бо ў казцы і ў былі
Я ведаю гэту зямлю даўно,
Якую бацькі баранілі.

Мае найверныя праваднікі
Са мною ідуць трывала —
У сэрцы маім не ціхнуць радкі
Броўкі і Янкі Купалы!

Пераклаў Р. ВАРАДУЛІН.

ПАДАРУНАК МАКСІМУ ТАНКУ

Вучні Гудзевіцкай сярэдняй школы Мастоўскага раёна цыкаліца творчасцю народнага паэта Беларусі, Героя Сацыялістычнай Працы Максіма Танка. Яны з задавальненнем вывучаюць і пера-чытаваюць яго творы, абіраюць выданні яго кніг на розных мовах.

Польскі пісьменнік Казімір Яворскі праслаў вучням зборнік «Пераклады паззіі ўкраінскай, беларускай і каўказскіх народаў», у якім значнае месца займаюць узнёслыя вершы М. Танка па-польску. Атрымаў школьнікі кнігу і ад другога польскага перакладчыка — Віктара Варашыльскага. А са Славакіі прыйшоў падарунак ад Юрая Андрычэка — зборнік вершаў М. Танка «Гіттон валды» і калекцыі «Моваю сэрца».

Напярэдні 65-годдзі з дня нараджэння любімага паэта вучні паслалі Яўгену Іванавічу імяны гальштук, вытканы членамі гуртка «Народныя ўмельцы». На адваротным баку ёсць надпіс: «Максіму Танку. 17.IX.1977. ГСШ.»

Галіна ШАЙНОГА.

Гудзевіцкая СШ,
Мастоўскі раён.

УГОСЦІ З ПЕСНЯЙ

Упершыню ў Беларусі на працягу месяца гастралюе ленинградскі інструментальны ансамбль «Нява» пры ўдзеле артысты Леаніда Сімаханова і філармоніі Людмілы Чарновай. Артыстаў цэпля віталі гледачы Віцебскай, Магілёўскай, Брэсцкай абласцей.

Першы канцэрт на Гродзеншчыне артысты залі на сцэне раённага Дома культуры гарадскога пасёлка Зэльва. Зэльвенскія гледачы сардэчна сустралі ленинградскіх артыстаў, якія прывезлі цікавы і змястоўны праграму.

Ленинградскія артысты выступаць з канцэртамі ў Ваўкавыску, Мастоў і іншых раёнах Гродзенскай вобласці.

М. ДАНОК.

Семінары творчай і навуковай моладзі, якія праводзіць ЦК ЛКСМБ сумесна з творчымі саюзамі, сталі адметнай з'явай у жыцці маладых твораў самых розных муз літаратуры і мастацтва. Сёлета маладая творчая інтэлігенцыя сабралася на семінар у Гродне, і пачаўся ён днём літаратуры.

Размову пра маладога пісьменніка і сучаснасць пачаў сваім дакладам сакратар праўлення СП БССР Іван Чыгрынаў. Ён падкрэсліў, што работа з творчай моладдзю заўсёды была і застаецца адным з самых важных галопаў Саюза пісьменнікаў рэспублікі. Прамоўца расказаў аб здабытках беларускай літаратуры, аб тых захадах, якія робіць кіраўніцтва саюза, творчыя секцыі і камісіі да таго, каб здабыткі нашай літаратуры былі яшчэ больш плённымі.

Працягам гэтай размовы стаў доклад навуковага супрацоўні-

НА СЕМІНАРЫ ў ГРОДНЕ

ка Інстытута літаратуры АН БССР крытыка Яўгена Лежкі. Ён падрабязна і грунтоўна, на шматлікіх прыкладах вёў гаворку аб дасягненнях і праблемах беларускай літаратуры.

З цікавай і змястоўнай лекцыяй «Фальклор і літаратура на сучасным этапе» выступіў прафесар кафедры беларускай літаратуры БДУ імя У. І. Леніна паэт Ніл Гілевіч. Ён даў грунтоўныя адказы на шматлікія пытанні ўдзельнікаў семінара.

Тэарэтычная частка дня літаратуры завяршылася дыскусіяй на тэму «Літаратура і навукова-тэхнічны прагрэс». Вядучым дыскусіі быў навуковы супрацоўнік Інстытута літаратуры АН БССР Сцяпан Лаўшук.

Вечарам у прасторную залу турбазы «Нёман» завітала шаноўная госьця — паззія. Вечар адкрыў і вёў старшыня секцыі паззіі СП БССР паэт Пятрусь Макаль. Каля двухго гадзін гучалі пранікнёныя паэтычныя радкі паэтаў вядомых і тых, у каго выйшла толькі першая кніжка, а таксама пачатковай. Перад удзельнікамі семінара і ўсімі аматарамі паззіі, хто завітаў у той вечар у залу, выступіў Данута Бічэль-Загніпаў, Генадзь Бураўкін, Ніл Гілевіч, Пятрусь Макаль, Юрка Голуб, Галіна Каржанеўская, Уладзімір Някляеў, Канстанцін Жук, Мікола Міччанка, Зінаіда Дудюк, Мікола Вяршынін, Аляксей Касцень, Мікола Леўчанка Ала Церахава, Валеры Липневіч.

У. ЛІПСКІ.

ЁСЦЬ НА КАРЦЕ нашай рэспублікі нямала гарадоў — вялікіх і малых, непаўторнае аблічча якіх апавядае нам сёння і пра сіваю даўніну, і пра смелы подых рэвалюцыйных бур, і пра імклівы наступ сацыялістычных пераўтварэнняў. Сярод іх — Пінск — важны эканамічны і культурны цэнтр Брэсцкай вобласці. У канцы XX стагоддзя горад адзначыць сваё 1000-годдзе.

Дэмуў халодны восеньскі вецер, над горадам нізка плывуць хмары. Але нахмуры дзень адступіў перад морам бліскучых, агністых усмешак, якія ядналі і грэлі сяброў — пінчан і баранавічан. У другой палавіне дня нясмела засвяціла сонца, азараючы сваімі праменьнямі ўдзельнікаў свята, якое, веру, стане традыцыяй не толькі на Брэсчыне, але, магчыма, ва ўсіх раёнах рэспублікі.

раўняны падзеі гэтага памятнага дня: сустрэчы дэлегацый пінчан на прадпрыемствах, тэатралізаваны мітынг-рапарт, а пасля — канцэрт артыстаў-аматараў Пінска.

Але было б няправільна забыць і пра такія «дэталі» ў праграме свята дружбы, працы і мастацтва, як конкурс дзіцячага малюнка на асфальце пад дэвізам: «Люблю Айчыну я» і адкрыццё выставак «Рабочыя рукі ў працы і мастацтве», та-

І Б'Ю ЦЦА ТАК СУЛАДНА СЭРЦЫ...

І ўсё ж чаму ў гэтых натачках названы менавіта горад над Піншай, калі гаворка пойдзе пра падзею, якая адбылася ў Баранавічах? А таму, што нядаўна ў Баранавічах пінчане наладзілі найцікавейшае тэатралізаванае свята дружбы, братэрства і мастацтва «Пінск запрашае сяброў» — свесасаблівы рапарт перад працоўнымі Баранавіч, з якімі пінчане вядуць даўнюю дружбу, з якімі спаборнічаюць за дастойную сустрэчу 60-годдзя Вялікага Кастрычніка.

...Гэта было незабыўнае шэсце. Увагу сцішанай галоўнай плошчы горада, на якой сабра-

Шматфарбна міцняць, іскрацца на сонцы маляўнічыя касцюмы пінскіх самадзейных артыстаў і фізкультурнікаў. Гасцей на традыцый сустрэчаюць хлебам-соллю. Яны трапляюць у цёплыя абдымкі сяброў, з якімі сустрэчаюцца ўжо не першы раз. Школьнікі ўручаюць кожнаму ўдзельніку свята букетік кветак.

Не раскажаш у кароткіх натачках пра змястоўную праграму свята. Адно можна сказаць, што гэта не было слаўтай чарговай «галачкай». Да свята аднолькава старанна і творча рыхтаваліся як у Пінску, так і

варыскія сустрэчы на футболе, валейболу і баскетболу і, нарэшце, закладка алеі Дружбы.

Якімі цікавымі былі малючкі школьнікаў! На ўсё падзеі жыцця адгукаюцца чуйныя сэрцы юных патрыётаў: космас, мір, дружба, Чылі і Афрыка, родная школа і родны край. Кожны малюнак — сведка багатай фантазіі дзяцей, іх умення ўбачыць у жыцці факты, на якія мы, дарослыя, часам не звяртаем увагі.

А выстаўкі! Іх фактычна было чатыры. На прамысловай дэманстраваліся некаторыя ўзоры прадукцыі пінскіх прадпрыемстваў, пераважна лёгкай прамысловасці. Другая выстаўка «Дары прыроды» паказвала здымкі юных натуралістаў: розныя гатункі палескага вінаграду, гародніны, садавіны — усё гэта вырашчаны юныя рукі. Прыцягнула ўвагу выстаўка асенніх кветак, рознакаляровыя кампазіцыі з іх. І, нарэшце, невялікая выстаўка работ самадзейных мастакоў і народных умельцаў Пінска. Міляць сэрцу краявіды роднага краю, напісаныя маслам, акварэлю, некалькі работ разбіраюць на дрэву. Найбольш было сярод экспанатаў вырабаў пінскіх майстроў: ручнікі, сурэтка—вольмі прыгожыя, аздобленыя вышывкай, карункамі.

Дэлегацыям пінчан (а іх удзельнічала ў свяце звыш 500 чалавек) наладзілі гасцінныя сустрэчы 13 прадпрыемстваў Баранавіч і школа-інтэрнат. Учыюць яны прыязна і цёпла прывіць сяброў, папелінікаў на працы, па арганізацыі культурнага адпачынку працоўных.

К 15 гадзінам на плошчу імя Леніна прыйшлі з лозунгамі і плакатамі прадстаўнікі прадпрыемстваў Баранавіч. Тут жа і гасці. Урачысты мітынг-рапарт пачаўся ўскладаннем

Пінчане на Баранавіцкім баваўняным камбінаце.

гветак да помніка У. І. Леніну. Ганаровыя гасці свята прыпесці кветкі да Вешага агню, які сімвал памяці тым, хто адстаў наш мірны сонечны дзень.

З усхваляванымі прамовамі-рапартамі выступілі першы сакратар Пінскага гаркома партыі М. Рох і першы сакратар Баранавіцкага гаркома КПБ І. Стаўроўская. Яны гаварылі аб тых вялікіх зменах, якія адбыліся ў двух палескіх гарадах за гады Савецкай улады.

— Кожны, хто пабыўае сёння ў Пінску, — гаварыў Мікалай Іванавіч, — пераканаецца, як хутка расце і добраўпарадкаваецца наш горад, будуюцца новыя, адкрытыя сонцу жыллыя кварталы, пракладваюцца вуліцы, узгодзеныя з прадпрыемствамі. Нельготным творчым пошукам, працоўнымі здзяйсненнямі адзначаны кожны дзень горада над Піншай, чыя гісторыя — частка шматгадовай гісторыі Беларусі, сумеснай барацьбы рускага і беларускага народаў за мір і шчасце на зямлі.

— Нам ёсць чым ганарыцца, ёсць чаму радавацца, — парывалася ў сваім выступленні Іна Арсенюна, — Вы пабылі сёння на нашых прадпрыемствах, на будоўлях і перамакаліся, як пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі паспяхова выконваюцца гістарычныя рашэнні XXV з'езда КПСС. Ёсць і яшчэ адна адметная рыса сёлетага юбілейнага года. Неўзабаве будзе прынята новае Канстытуцыя — Асноўны Закон нашага жыцця. У ёй будзе замацаваны грандыёзныя поспехі, заваяваныя савецкім народам на цяжкім і нялёгкім шляху, які прайшоў ён за 60 год.

На мітынгу таксама выступілі ветэран Вялікай Айчыннай

ваіны Г. Копрусаў, дэпутат Вярхоўнага Савета СССР В. Булава, дэпутат Вярхоўнага Савета БССР заслужаны будаўнік рэспублікі В. Каско, намеснік старшыні аблвыканкома В. Панкова.

Потым адбыўся вялікі святочны канцэрт пінчан. Гэта была яркая дэманстрацыя талентаў-саманетаў палескага краю. Яго самабытныя іскрысты танцы карысталіся найбольшым поспехам. Надзвычай прыгожа гучалі лірычныя і пэўныя народныя песні і песні савецкіх кампазітараў. У канцэрте прынялі ўдзел ансамбль «Палессе», агітбрыгада «Тэкстыльшчыкі» і хор камбіната верхняга трыкатажу, ансамбль песні і танца будаўнікоў «Палескія зоры», духавыя аркестры маракоў і школы № 13.

...Жыве ў народзе цудоўная казка «Ленінская праўда». Апавядае яна аб тым, як два браты-налеўкі пайшлі ў шпорокі свет шукаць праўды-долі. Не знайшлі браты той праўды ні ў памешчыка, ні ў фабрыканта, ні ў купца. Раскрылі вочы заняволенаму беларускаму народу, які гібеў у горы і нястачы, Ленін, наша партыя, рабочы клас. Казка сімвалічная. Яна паказвае, што толькі пры Савецкай уладзе адбываецца адвечны спадзяванні прагнечанага народа, які сёння злучыў свой пачэсны пасад паміж народам.

Я. ДАНСКАЯ.
Баранавічы.

Народныя прыпеўкі выконваюць К. Лёсановіч і М. Пурканаў.

ліся для сустрэчы гасцей прадстаўнікі партыйных, савецкіх, прафесійных і камсамольскіх арганізацый Баранавіч, маладзёў і сталія жыхара горада, удзельнікі мастацкай самадзейнасці, прыцягнула чырвань сцягоў, урачысты марш духавога аркестра пінскіх маракоў, стройныя калоны дэлегацый прадпрыемстваў, навучальных устаноў горада над Піншай на чале з ветэранамі партыі, рэвалюцыі, Вялікай Айчыннай ваіны і працы.

ў Баранавічах. Але «камандавалі» святам гасці: рыхтавалі яго рознакаляровую рэкламу—лістоўкі, афішы, сцяпартыі разнастайнай і цікавай праграмы. А гаспадары былі чуйнымі, добразычлівымі слухачамі, гледзчамі і стварылі ўсе ўмовы, каб свята прайшло зладжана, арганізавана, каб яшчэ дзяцей зітавалася дружба двух палескіх гарадоў, больш яркім палымем занялася хваля сацыялістычнага спаборніцтва.

Можна назваць тры цэнт-

Выступае народны хор ансамбля песні і танца «Палескія зоры».

Фота У. КРУКА.

3 ПАЭТЫЧНАГА СШЫТКА

Яўген ХВАЛЕЙ

Балада пра спаленую вечарынку

Ворагам спаленая вечарынка...
Ты ў сэрцы трымціш, нібы
чарацінка.

«А дзе тыя боты,
Боты-хуткалёты?..
На забаву іх адзела б
Хоць і ў панядзелак.
Хай бы хлопцы патрафлялі—
Матылямі б адляталі...»

...Ля бору стаяла хацінка—
Адзінокая, як сірацінка.
А ў ёй ляснік з леснічыхаю жыў.
«Трэба, каб хата не сумавала,—
Песні спявала, цвіла і скакала» —
І з вёскі моладзь ляснік запрасіў.
І лашчыў бубен, і песціла
скрыпка—
Ах, як гула вечарынка!..

«Мы з табою
з барадою,
Толькі ў сэрцы—салавей:
Хлопец дзеўку пацалуе—
Аж старому саладзей...»

Ды вось з-за бору фашысцкія
хмары
Прывеслі сюды нечакана пажары.
І хлопцы, дзяўчаты пайшлі
ў партызаны,
А дзед-ляснік стаў іх сувязным.
Аднойчы ўвечар, летні, крамяны,
Прышлі яны ў хату з заданнем
адным.

Зашторылі вокны, вялі гоман ціха.
І раптам ў далоні плясь ляснічыха:
«Адкуль жа, злыдняў, нагнала іх
ліха?..
Гляньце, іх цэлы карны атрад.
Нейкі смярдзючы выдаў нас
гад...»

Ляснік супакойвае ціха старую,
Быццам не верыць у здраду
чужую.
«Хлопцы, дзяўчаты, давай-ка
скачы!
Нібы зусім вы яшчэ смаркачы.
Здолеем, можа, сябе ўберагчы...»

Забухаў бубен трывожна,
заплакала скрыпка—
І скача-скача — без ног!—
вечарынка:

«Што са мною нарабілі?
Вы душу маю забілі.
Я ўцякла адсюль у лес.
Будзе, каты, вам канцом...»

І... захліпнулася полымем
і свінцом...
...Ворагам спаленая вечарынка,
Ты ў сэрцы маім трымціш
чарацінкай.
А сонца над борам зайграе—
Здаецца, што бубен,
А вецер у соснах засвішча—
Здаецца, што скрыпка:

«А дзе тыя боты,
Боты-хуткалёты?..
На забаву іх адзела б
Хоць і ў панядзелак.
Хай бы хлопцы патрафлялі—
Матылямі б адляталі...»

Лёс Радзімы!
Ты быў падобны на лісток
дубовы—зімовы:

Каляны,
сцюжны,
драцяны.

Цябе-красалі ворагі і змовы,
А ты, як той лісток на дубе,
Трываў—
праз зіму—
да вясны!

Чую заўтрашнія гукі
І кажу:
«Я іх люблю!»
Распасцёр я—
век дваццаты—
рукі:

Дваццаць першы век—
дачку—
лаўлю...

«Зямля—
салаўіны гай.
А як жа іначай?
Нельга інакш...»
Стаю і пытаю аднак
У бярэзніку салаўя:
«А думка твая?»
А той засвістаў, зацюрлёкаў,
Нібы перасмешнік,
Суседу па дрэве:
— Глядзі, у людзей
Пытанне дасюль
Яшчэ дапрыроднае дрэмле...

Хай расіцца слова маё
У светлых травах званцовых!
Я сюды цябе нёс здалёк,
Па крыніцах сасмяглае слова.

Аблагодзіць чэрвень цябе—
Ветлы дзядзька вясковы.
Нёман хваляй сваёй абаўе,
Чыстазорную, паясковай.

Белы ландышавы настой—
Для натхнення і ўзлёту—
Салавей з дубровы сваёй
Пералье табе ў лёгкія.

І не знаць твайму шчасцю меж,
Станеш кожнай травінцы браткам.
Пад крылом бусліным заснеш,
Каб прагнуцца песняю ранкам.

ПАЛЫМЯНАЙ РЭВАЛЮЦЫЯНЕРЦЫ ПРЫСВЯЧАЕЦА

Бюро прапаганды літаратуры Саюза пісьменнікаў БССР сумесна з Палацам культуры прафсаюзаў і сталічнымі партыямі ў сувязі з 60-годдзем рэвалюцыі праводзіць цыкл літаратурных вечароў, прысвечаных палымянай рэвалюцыянерам, барацьбітам за Вялікі Кастрычнік. Адзін з такіх вечароў адбыўся ў парку імя Чалюсцінцаў і быў прысвечаны рэвалюцыянерам, пісьменнікам і журналістам, Герою

Савецкага Саюза Веры Захараўне Харужай. Ветэран Камуністычнай партыі, адзін з першых сакратароў ЦК насамола Беларусі М. Арэхва расказаў аб сустрэчах з Верай Захараўнай у Мінску ў дваццатыя гады, а затым на падпольнай рабоце ў Заходняй Беларусі. Ён падкрэсліў яе глыбокае захапленне літаратурай. Многіх нашых пісьменнікаў і паэтаў яна ведала асабіста і

з іх твораў не расставалася нават у турэмнай камеры. Сама яна еладала выдатным літаратурным талентам і толькі аналічнасці не дазволілі ёй ва ўсю паўнату праявіць гэты талент.

Пісьменнікі Алесь Кучар і Станіслаў Шушневіч у сваіх выступленнях расказалі аб сустрэчах з В. Харужай, якія пачыналі ў сэрцах незабыўны след.

Я. САДОУСКІ.

У Саюзе кінематаграфістаў БССР

ІДЗЕ ФЕСТИВАЛЬ БЕЛАРУСКІХ ФІЛЬМАУ

Гомельшчына стала першай сярод абласцей рэспублікі, дзе адбыўся фестываль беларускіх фільмаў, прысвечаны 60-годдзю Вялікага Кастрычніка. У склад творчай групы, якую ўзначаліў першы сакратар праўлення Саюза кінематаграфістаў БССР Віктар Тураў, увайшлі заслужаныя артысты рэспублікі Людміла Пісарова і Любоў Румянцава, заслужаны артыст РСФСР Усевалод Платаў і студэнтка Усесаюзнага інстытута кінематаграфіі Алена Вадалазава.

У кінатэатрах абласнога цэнтра, у Палацы культуры праслаўленага калектыву «Гомсельмаш» работнікі кіно сустрэліся з гледачамі, расказалі аб сваёй рабоце над новым фільмам «Нядзельная ноч», дзяліліся планами і задумамі. Вельмі цёпла віталі гасцей работнікі Мазырскага нафтапрапарочага завода. Удзень гаспадары пазнаемлі кінематаграфістаў з прадпрыемствам, паказалі некалькі вытворчых працэсаў, а ўвечары гасці паказалі рабочым завода

фільм, пасля чаго адбылося яго абмеркаванне.

Творчая група прабывала таксама ў працаўнікоў сельскай гаспадаркі Гомельскага і Чачэрскага раёнаў.

Днямі яшчэ адна творчая група (кіраўнік—рэжысёр Валерыя Рубічэцкі) вярнулася са справядлівай паездкі па Віцебскай вобласці. У бліжэйшы час фестываль беларускіх фільмаў пройдзе і ў іншых абласцях рэспублікі.

Дагестан вітае Беларусь

Да 60-годдзя Вялікага Кастрычніка ў Дагестанскім дзяржаўным універсітэце імя У. І. Леніна праводзіцца тэматычныя мерапрыемствы, сярод якіх вечары, прысвечаныя братнім літаратурам народаў СССР. Рыхтуюць іх студэнты філалагічнага факультэта. І вось надыйшоў дзень, калі адбылося сапраўднае свята беларускай літаратуры.

Паўтары тысячы студэнтаў філалагічнага, гістарычнага факультэта і факультэта замежных моў адразу звярнулі ўвагу на сцэну, у глыбіні якой красавалася партрэт Янкі Купалы і транспарант з яго словамі: «...А хто там ідзе ў агромнітай такой грамадзе? — Беларусь».

Чытаннем гэтага цудоўнага верша ў перакладзе Горкага і пачаў свой даклад «Шляхі стаўлення беларускай літаратуры» дацэнт кафедры рускай і савецкай літаратуры Х. Фарбер.

Выступілі таксама тры сааўладальнікі. Алі Муртузаліев зрабіў паведамленне «Беларуская літаратура ў Дагестане», Пацімат Гасанова — «Вы-

данні збораў твораў на Беларусі». Расул Дзібіраў — «За што мы любім беларускую літаратуру».

А. Муртузаліев праўдзілі адзін дзень у бібліятэках, каб на крупіцы сабраць усе весткі аб публікацыях твораў беларускіх паэтаў і пісьменнікаў у перакладах на мовы Дагестана: аварскую, кумынскую і лезгінскую. Найбольш публікацыі ў Дагестане меў да вайны Янка Купала, а зараз — Васіль Быкаў. Большасць перакладаў зроблена на аварскую мову, якія надрукавалі газета «Чырвоны сцяг» і часопіс «Дружба». Змяшчаліся таксама творы Коласа, Панчанкі, Броўкі, Брыля.

П. Гасанова расказала аб зборах твораў беларускіх пісьменнікаў: Коласа, Купалы, Шамякіна, Мележа, Глебі, Куляшова, Крапівы, Лынькова і іншых.

Тэарэтычная частка закончылася паказам нумароў беларускіх часопісаў «Полымя», «Неман», «Маладосць», «Беларусь» і штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва».

Славетную купалаўскую «Алесю» — «Кукавала зялёны ў зялёным лесе...» — выканалі студэнты 4-га курса Саіма Саліхава, Мадзіна Мусаева, Бурліят Ібрагімава і Пацімат Магамедава кожна на сваёй роднай мове. Гучала «Алеся» на ляскай, кумынскай, даргінскай і аварскай мовах, гучала пад акампанемент

нумуза — нацыянальнага аварскага музычнага інструмента.

Купалаўскую «Алесю» змяняе магнітафонны запіс «Алесі» Арнадзэя Куляшова ў выкананні славетных «Песняроў». Пакуль гучалі апошнія акорды куляшоўскай «Алесі», на сцэне з'явіліся ўдзельнікі танцавальнага ансамбля, якія, дарэчы, не так даўно былі гасцямі БДУ імя У. І. Леніна. Танцоўраў зноў змянілі дэкламатары — пачаўся літаратурны мантаж гучалі вершы Янкі Купалы, Янкі Коласа, Мансіма Тана, Арнадзэя Куляшова, Еуданкі Лось, Пімена Панчанкі, Пятруся Броўкі, Сяргея Панізіна, Сяргея Законнікава, Налы Тулупавай, Генадзэ Пашкова — на беларускай, рускай, аварскай, кумынскай і лезгінскай мовах.

На сцэне — хор «Люблю наш край, старонку гату...» — мілыя, любячыя для кожнага беларуса радкі гучаць у выкананні хору факультэта замежных моў. Хор студэнтаў выканаў таксама песню на словы М. Багдановіча «Зорка Венеры»...

Своеасаблівым працягам вечара стаў прагляд мастацкага фільма «Воўчая агрэя», які адбыўся назаўтра ў гэтай жа зале.

Пятрусь КАПЧЫК, студэнт філфана Дагестанскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна.

У Міністэрстве культуры БССР

Аб конкурсе чытальнікаў — майстроў мастацкага слова

Калегія Міністэрства культуры БССР і прэзідыум праўлення Беларускага тэатральнага аб'яднання прынялі пастанову аб правядзенні рэспубліканскага конкурсу чытальнікаў — майстроў мастацкага слова. Гэта мерапрыемства наладжваецца ў гонар 60-годдзя Вялікага Кастрычніка і сацыялістычнай рэвалюцыі з мэтай выяўлення таленавітых выканаўцаў у жанры канцэртнага мастацкага слова. Конкурс паслужыць папулярызаванню твораў савецкай літаратуры на сучасную і гісторыка-рэвалюцыйную тэматыку. Удзельнікі могуць выступаць з індыўдуальнымі і групавымі работамі. Конкурс праводзіцца ў два туры: спачатку ў драматычных тэатрах, мастацкія саветы якіх даюць прапановы рэспубліканскаму журы, потым у сталіцы БССР горадзе Мінску. Вызначаны ганаровы і грашовыя ўзнагароды лепшым выканаўцам. У складзе журы рэспубліканскага конкурсу чытальнікаў, які ўзначальвае народны артыст СССР Л. Рахленка, — майстры сцэны і тэатразнаўцы. Пачатак конкурсу 30 верасня. Заключны тур адбудзецца 26 снежня г.г.

Рэчывіцы нафтавіні, Фота А. КАЛІДЫ.

НЕЛЬГА не парадавацца рэдкай паэзіі ў нашым літаратурным жыцці — прэзакі перакладу паэта. І не абы-якога паэта—выдатнага майстра, класіка нашай літаратуры. Я маю на ўвазе апублікаваны ў часопісе «Неман» (№ 5, 1977 г.) пераклады зборнай лірыкі Максіма Багдановіча, зробленыя нашым вядомым прэзакіам Георгіем Паповым.

Кажуць, што для некаторых прэзакіаў пісанне вершаў, а тым больш пераклад твораў іншамовных паэтаў, гэта—своасаблівае хобі. Ну што ж, звычайна, хобі — захопленне; той занятка, які чалавек выбірае па любові, па душы. А гэта само па сабе ўжо адзінак патхнення, творчасці, паэзіі.

Георгій Папоў піша па-руску, але, жывучы і працуючы ў Беларусі, мабыць, па-сапраўднаму палюбіў паэзію Багдановіча. Не спяшаючыся, спакваля, на працягу ўжо многіх год, ён спрабуе, адточвае сваё пера на тонкім, далікатным і пяшчотным слове чарадзёра класічнай беларускай лірыкі.

Не удаючыся пакуль у аналіз зробленага, у параўнанне радкоў і строф, перш за ўсё хачу адзначыць, што перакладчыку ўдалося самае галоўнае — перадаць вышыню той паэтычнай хвалі, на якой наша памяць, наш слых, наша пачуццё змалку, з маладых год ужо гатовы ўспрымаць кожны радок гэтага паэта, які знаёмы магчымы пароль настрою, на які адразу адгукаецца душа і ты ўжо ўвесь аддаешся чараўнай уладзе Багдановічавых вобразаў, метафар і музыкі.

Перакладчык добра адчуў інтанацыйны і стылістычны асаблівасці арыгінала. Бездакорна перакладзены такія лірычныя шэдэўры, як «Чуеш гул? — Гэта сумны, маркотны лясу», «Цёплы вечар, ціхі вечар, свежы стог», «Возера», «Разрытая магіла», «Падвей», «Усё праходзе — і радасць, і мука».

Трэба аддаць належнае Г. Папову за яго смелы памер паслабняцтва з паярэдзімі перакладчыкамі, якія бралі ўдзел у вялікіх анталогічных выданнях беларускай паэзіі (Ленінград, 1948 г.; Масква, 1952 г.) і ў падрыхтоўцы асобных кніг Багдановіча. Вопыт пераклад-

чыцкай працы такіх майстроў, як Аляксандр Пракоф'еў, Міхаіл Ісакоўскі, Барыс Ірынін, Пётр Сямінін, Вісарыён Саянаў, Уладзімір Дзяржавін, Мікалай Браўн, Марыя Камісарова, абавязваў да асаблівай патрабавальнасці і выверацасці кожнага радка. Нарэшце ж, і сам Багдановіч перакладаў сябе на рускую мову, і перакладаў выдатна.

Загадзя скажам, што з адказнага і пачэснага творчага паядынку Папоў выйшаў не з аднымі перамогамі. Прыкметна многа страт.

Асабліва пацярпела дасканаласць гукавой інструментальнасці, дакладнасць рытмічнай структуры Багдановічавых радкаў. Верш «Прывет табе, жыццё на волі», дзе чацвёрты радок кожнай строфы гучыць як рэфрэн і трымаецца дакладнай метрыкі, у перакладзе выбіваецца са

тэты чамусьці замяняе іншымі — агульнымі або вельмі прыблізнымі. Так, «чорныя рукі» ў вершы «Краю мой родны!» стаюцца «рабочымі». А радок гэтага ж верша «Сіснула гора дыханне ў народзе» чамусьці вельмі ж ужо «абеларушваецца»: «Горе повсюду пануе ў народзе».

Цяжка адчуць урачыстую, радасную і перш за ўсё — па-народнаму простую, натуральную мову ў такіх радках: «Ядрен і звонек зямлі вечар! Ядрен, скрипуч і мягок снег!», калі ва ўсіх на памяці хрэстаматычныя: «Здароў, марозны, звонкі вечар! Здароў, скрипучы, мяккі снег!»

Страцілася тут многае, а галоўнае — наша непасрэднае эмацыянальнае дачыненне да характа зімовага вечара, з

Гэта заключная строфа верша. Перакладшы два радкі дакладна, апошня два Г. Папоў мяняе не ў карысць арыгінала:

Толькі... хто ёе ўслышч?
Можа, ты адін, паэт.

У выселай залівацкай, «Лявонісе», акрамя пэўных рытмічных страт, ёсць і не зусім удалыя набыткі. «Ты была заўсёды першай у танку» (наіск на апошнім складзе: у танку—у танцы), перакладаецца: «Ты носілася с ветарком на «пятак». Слова «пятак», мае некалькі азначэнняў, але сэнс, у якім яно ўжыта перакладчыкам — пляцовачка, мясцінка, на якой танцуе Лявоніха, гэты сіналімічны сэнс слова — набытак паэзіі гэтага часу і ў мове Багдановіча недарэчны.

У паэзіі ёсць тонкасці, значэнне якіх не вытлумачыш ніякімі канкрэтнымі або практычнымі меркаваннямі, нават самымі правільнымі.

Тая ж Лявоніха, добрая, чулая, ласкавая і спагадлівая кабетка, гатовая «І разважыць, і ў смутку звеселіць, а часамі і да сэрца прытуліць», загаварыўшы на іншай мове, раптам паказвае такія рысы характара, што дзіву даецца: што сталася з маладзіцай? Хоць па-ранейшаму яна яшчэ можа «слово доброе, душевное сказать» свайму Лявону, але «к груди своей прижать» — выбачайце, гэта ўжо толькі ў выпадку «колы надо». Бачыце, як паразумела наша Лявоніха, як навучылася цвярозаму і практычнаму разліку: «А коль надо — и к груди своей прижать!»

Прашу прабацення за выселы тон размовы з перакладчыкам. Мая шчырае добрымыслівасць да яго магчыма вельмі аптымістычная і ўпэўненая. Я люблю і лірычную, і тонкую іранічную прозу Георгія Папова — пісьменніка патрабавальнага, цікавага. Лічу ўдалым і яго дэбют у якасці перакладчыка паэзіі. Што ж да заўваг, дык гэта наш агульны і ўзаемны клопат, каб кожнае наша слова, кожны радок вывяраліся самай строгай патрабавальнасцю нашых паярэдзікаў, настаўнікаў і майстроў, якіх мы так высока шануем і любім.

Васіль ВІТКА.

П Р А З А І К П Е Р А К Л А Д А Е П А Э Т А

строгага аўтарскага памеру, а такі няўдалы выраз, як «звезд громада», наогул парушае вобразны кантэкст верша.

У цудоўнай мініяцюры «Добрай ночы, зара-зараніца», на жаль, страчана аўтарская алітэрацыя, пабудаваная на гукі, якія ствараюць адчуванне і настрой пачатку цыклі. У добрым перакладзе «Зімовай дарогі» на адну галосную скарачаны першы радок верша. Можна, каму гэта здасца дробязю, але ў паэзіі дробязей няма. Тут кожны гук — жывая клетка, у якой занатавана цэлая эмацыянальная і сэнсавая праграма. І калі з яе выпадае хоць адзін элемент, парушаецца, а то і зусім разбураецца жывая, трапяткая існасць паэтычнага слова. Рытмічны парушэнні прыкметны ў перакладах вершаў «Краю мой родны!», «Непагодна маёвай», «Прыдзе вясна».

Перакладчык не заўсёды знаходзіць сэнсавую адпаведнасць вобраза і слова. А некаторыя аўтарскія вызначэнні і эпі-

якім мы вітаемся, як з жывой, жаданай і блізкай істотай. Непасрэднасць звароту заменена апавядальнай інтанацыяй, і хоць у канцы кожнага радка стаяць клічнікі, пачуццёвая вышыня настрою ўжо зусім не тая.

Верш «Па-над белым пухам вішняў», эпіграфам да якога аўтар узяў дэвіз Поля Верлена «Музыка перш за ўсё», для кожнага, хто возьмецца яго перакладаць, экзаменацыйны білет не з лёгкіх: чуйнасць і тонкасць слыху тут павінны быць выключныя. Збег аднаскладовых у перакладзе: «Напевае гімн тот мне» гучыць, як скоратворка для практыкавання ў вымаўленні. Паспрабуеце засаб вымаўці: «гімн тот мне!»

Услухайцеся ў музыку, у гукавыя пералівы слоў:

Песня рвецца і ліецца
На rozdольны волны свет.
Але хто яе пачуе?
Можа, толькі сам паэт.

НЕ ШУКАЮЧЫ СКІДАК

Мабыць, найбольшую адказнасць адчуваеш тады, калі аналізуеш творы маладых, для каго яны — не проста факт творчай біяграфіі, а перш за ўсё — сур'ёзнае выпрабаванне, экзамен на права гаварыць з чытачом адзін на адзін. Як важна пры гэтым правільна настроіцца на хвалю пісьменніка, зразумець яго...

Не выпадкова, гаворачы пра першыя кнігі, крытыкі часцей за ўсё вылучаюць праблему станаўчага героя, бо менавіта ён, герой, найбольш выразна выяўляе аўтарскі погляд на рэчаіснасць, яго разуменне жыцця. Таму законна меркаваць, што сіла яго ў высокім разуменні грамадскага абавязку.

Для А. Дзятлава многа значыць, як жыве чалавек сярод людзей, якую долю агульнай справы бяра на сябе, як у цеснай сувязі з іншымі, у сумеснай працы сцвярджае сваё «я». Да гэтага праблемы звяртаецца прэзакі у апавесці «Белы месяц сакавік».

Вясновай ліўневай ноччу на электраліні здарылася аварыя: паводка знесла анкерны слуп. Ствараецца пагроза, што застануцца без святла чатыры калгасы. Толькі ранняй можа прыехаць на месца здарэння рамонтная група, але за гэты час становіцца яшчэ больш пагоршыцца. І тады брыгада электрыкаў сама ліквідуе аварыю. Ніхто з чатырох смельчакі не спалохаўся, не адступіў перад стыхіяй, бо адчуваў вялікую адказнасць за справу. Для іх у гэтым пачынку ўсё было «як на фронце»...

У апавесці сцвярджаецца сіла працоўнага подзвігу чалавека, што актыўна ўплывае на маральнае ўдасканаленне лю-

дзей. У вострай драматычнай сітуацыі, у дынаміцы характараў герояў — па-сялянску цягавітага, здатнага на любую работу Зосіка, адчайнага і ўпартага начальніка падстанцыі Шаўчука, задзірыстага, лёгкага на слова Вахрушына, кемлівага і справядлівага Сырамятнікава — раскрываецца важная маральная калізія, якая дапамагае адчуць самаахвярнасць і шчодрасць душы, працоўнага чалавека.

Увагу прэзакі прыцягваюць людзі па-грамадзянску актыўныя, для якіх здзейсніць рашучы ўчынак, прыняць сацыяльна-значнае рашэнне і адстаяць яго — значыць, «падняцца на вышэйшую ступеньку сямюга сябе» (апавяданні «Круты паварот», «Поезд ішоў праз ноч»).

Адна з каштоўных якасцей пісьменніка—уменне перадаць складанасць, напружанасць і актыўнасць унутранага жыцця чалавека, дакладна выявіць яго пачуцці і перажыванні. Так, сустрэча з колішнім сябрам («Калёсікі-паравозікі») выклікала ў Юзіка Крыўца душэўны неспакой, шчыльнай трывогай засела ў сэрцы. Толькі цяпер ён пачаў разумець, як марна жыў апошні час, займаючыся падзёншчынай, «выкалчваючы» грошы на будаўніцтве прыватных дамоў. А раней жа! Толькі добрае магілі скажаць аб ім вяскоўцы, паважалі і як чалавека, і як спецыяліста...

Маральная сітуацыя ставіць героя перад выбарам, ад якога залежыць яго далейшы лёс. Юзік вяртаецца ў калгас, бо разумее, што сапраўднае шчасце можна знайсці толькі ў калектыве.

Мастацкі поспех спадарожнічае А. Дзятлаву тады, калі ён удумліва асэнсоўвае жыццё, засяроджваючы свой погляд на найбольш істотным і важным, ясна выяўляе ідэятворчую канцэпцыю. Такія творы выклікаюць суперажыванне, прымушаюць сур'ёзна задумацца. Калі ж прэзакі адступае ад жыццёвай праўды, не можа выразна выказаць сваю аўтарскую пазіцыю, гледзіць на падзеі, як пісаў Горкі, з «кочки зрения», тады яго спасцігае няўдача (апавяданні «У вёсцы капаюць калодзеж», «Вясновыя ліўні», «Сінія васількі ў жыцце»). Прычыну аморфнасці, няспеласці іх можна вытлумачыць вузкім сацыяльным (а значыць, і мастацкім) кругоглядам аўтара, яго няўменнем глянуць на так званыя малыя праблемы з патрэбнай вышыні, фрагментарнасцю паказу герояў, характары, якія, дарэчы, атрымаўся бязмускульнымі, непераканаўчымі.

Прыгадаем апавяданне «Вясновыя ліўні». Герой яго—стары настаўнік Піліп Патровіч, ачуняўшы пасля цяжкай хваробы, некалькі гадоў захапляецца жыццём, зусім па-іншаму адчувае навакольны свет. Раней заняты ў школе здаваліся яму «шэрымі буднямі, нудлівым абавязкам», цяпер—«яшчэ раз, хоць адзіны раз, увайсці ў клас, правесці ўрок». Раней «вясна для яго была звычайнай парой года, першая трава—як напамінак аб блізкім цяпле, а кветкі—пачатак экзаменаў, клопатаў», цяпер яна «цячэ ў душу кідкім харастом...», б'ецца ў кожнай жылцы». Але вельмі ж ужо цяжка паверыць у такое перааджэнне чалавека! Цяжка таму, што не бачыш пераканаўчых аргументаў, логікі развіцця характара, глыбіні псіхалагічнай матывіроўкі, не паказаны шлях, якім ішоў герой да духоўнага ўзлёту. Воб-

раз тракуецца некалькі аднабакова, спрошчана.

У кнізе заўважаецца і такі трывожны сімптом, як паўтор. У сюжэтных ходах, вобразах, мастацкіх прыёмах... Вось, напрыклад: «лёгка і рэдзенькі, як туманок над рачулкай, сум» неўпрыкмет зачэпіўся ў душы Аркадзя («Чалавек гарадскі»); «трывожны неспакой ігнорна ўзнік у душы Кавалевіча», з «трывожным сумам» глядзяць на яго наведвальнікі («Сінія васількі ў жыцце»); «сэрца сіскаецца ад вялікага смутку» ў апавядальніка («Ванечка»); «капейка ёсць, а на душы неспакойна» ў Юзіка Крыўца («Калёсікі-паравозікі»); «нешта вярэдзіць душу Сяргею», «нешта трывожыць яго» («Поезд ішоў праз ноч»); «з самай ранняй не пакідаў неспакой і камандзіра дыверсійнай групы Валодзіна» («Тры стрэлы ў лесе»); «нейкі дзіўны неспакой, што ўзнік яшчэ ноччу, не пакідаў Шаўчука («Белы месяц сакавік»). Кідаюцца ў вочы аднапытныя пачаткі ў апавяданні «Плах спелых антонавак», «Чалавек гарадскі» і іншых.

Аўтар не заўсёды ўважліва ставіцца і да мовы: у творах сустракаюцца моўныя агрэсі, стыльвыя недакладнасці.

Аналізуючы апавяданні зборніка «Росы на поплаве», М. Тычына ў свой час адзначаў, што А. Дзятлаў арыентуецца на раннюю творчасць Кузьмы Чорнага, паспяхова засвойвае многія яго прыёмы. Але ж вучоба бывае рознай. Хацелася б, каб малады прэзакі засвойваў не прыёмы (гэта вучоба капіста), а вучыўся глыбока, па-філасофску асэнсоўваць жыццё, разумеючы судасеннасць асобнага лёсу чалавека з гістарычным працэсам і агульнанародным лёсам, вучыўся б «пісаць людскія вобразы як сам вобраз часу».

Любоў КАРНІЛОВІЧ.

А. Дзятлаў. Белы месяц сакавік. Апавесці і апавяданні. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1977.

МАБЫЦЬ, у які б узрост мы ні ўвайшлі, якія б сур'езныя кнігі ні читалі, а добрая дзіцячая кніжка заўсёды падорыць нам нейкую асаблівую радасць. Быццам зноў вяртаешся ў свет дзяцінства і запалонваешся яго святлом і бесклапотнай радасцю, захапляешся штодзёнай паззіяй пазнавання свету і дзівоснай свойскасцю з усім жыццёвым наваколлем. Цудоўны ранак жыцця зноў адкрываецца нам сваёй прыгожай, паэтычнай сугнасцю — святочнасцю будзённага і казачнасцю рэальнага, бязмежнай вераю ў заўсёдную неадольнасць характара, праўды і чалавечнасці...

А для саміх дзяцей кожная добрая, сапраўдная дзіцячая кніжка — цудоўная частка іх жыцця, новае свята, яшчэ некалькі крокаў у жыццёвае бяз-

Афрыка, Інданезія. Усё тут натуральнае, жыццёвае і быццам само сабою склалася.

Вось верш «Зайка-школьнік»: **Аж пусціўся зайка ў танец, бо купілі яму ранец, Сшыты, кнігі, карандаш... Пойдзе ў школу зайка наш!** Важны жыццёвы момант — падрыхтоўка да школы — тут паддзены як сапраўды паэтычны і святочны. І гэтая вяслія, з прытанцоўваннем лічылка, называючы кожную школьную рэч, хараша паэтызуе іх усё і быццам абяцае, што і ў самой школе будзе гэтак жа весела і цікава. А яшчэ паэт дае маленькаму чытачу і зірнуць на сябе нібы збоку: верш жа расказвае пра зайку. Першы раз іці ў школу — надзвычайная падзея для малыша, яна яго асабліва цікавіць. Яму цікава пачуць пра зайку-школьніка (і пра сябе), ён ахвотна адгук-

дзейных «асоб» вершаў і казак С. Шушкевіча можна палічыць калі трох дзесяткаў: побач з бусламі, шапакамі, вераб'ямі, зяюлямі, ластаўкамі, салаўямі тут добра перагукваюцца і пераканальна даводзяць сваю правадзейнасць у шматстайным птушным свеце стрыжы і чыжы, сінічкі і снегіры, цяцёркі і драчы, нават сьчы, кажаны, берасцянікі, сітаўкі, дупі, не кажучы ўжо пра хатняе птушынае насельніцтва — кур, гусей, індэўкоў...

А колькі ў «Красавіку» названых па сваіх імёнах розных звяроў, жукоў, мошак і іншых жывых істот, усялякіх дрэў, кветак, траў, грыбоў...

Арганічна ўваходзіць у вершы С. Шушкевіча фальклор — і народна-песенныя матывы, прыёмы, і дзіцячая творчасць. У тканіну вершаў лёгка, пры-

«БО ХОРАША НА СВЕЦЕ ТАК...»

межжа. Думаецца, такой стане для маленькіх чытачоў і кніга Станіслава Шушкевіча «Красавік». Для многіх з іх тут будзе шмат радасна-знаёмага — па ранейшых кнігах паэта (бо «Красавік» — выбранае), па школьных чытанках, па «Вясёлцы» і «Бярозцы», па многіх іншых сустрэчах з цікавымі і вясліымі вершамі. І гэтых чытачоў, і новых сяброў паэта, якія ўпершыню пазнаёміцца з яго творчасцю, тут чакае шмат цудоўнага, вяселага, нечаканага і вельмі прывабнага, блізкага і дарагога дзіцячай душы.

Бо такая яна і ёсць, гэтая кніжка «Красавік» — радасная, вынаходліва-дасціпная, вельмі блікая да дзіцячага светаўспрымання, уся прасякнутая паззіяй і атмасферай дзяцінства.

Гэты добры, мудры, часам крыху хітраваты дзядуля, што напісаў кнігу, ведае сваіх маленькіх чытачоў, разумее іх і любіць, умее весці з імі павучальную і цікавую размову. Без прынуку і дакукі ён вучыць іх добраму, адказвае на мнотва «чаму?» і «адкуль?», якіх заўсёды так многа ў дзяцей.

С. Шушкевіч валодае ўмелствам зацікавіць, запаліць свайго чытача мнотвамі спосабамі. Ён займае разказвае, весела жартуе, хітра перапытвае, злёгка кпіць, бяскрыўдна перадабражнівае. Ён сам шчыра захоплены гэтай сваёй гульнёй-размовай з дзецьмі, яму цікава і весела быць з імі і разам з імі адкрываць, спазнаваць свет.

Вось дыялог-гульня «Не былі мы ў Афрыцы»:

— Пацямнелі тварыні,
Пацямнелі ножкі...
Дзе ж вы загарэллі,
Міленькія крошкі?
Мо былі ў Афрыцы?
Можа ў Інданезіі?
Вы адкуль прыехалі?
Вы адкуль прывезены?...
— Мы жывём у садзіну,
Садзіну дзіцячыю,
Хіба ж там ніколі
Нас ніхто не бачыў?
Гэта ж наша сонейна
Ласкава сагрэла,
Запаліла тварыні,
Пацямніла цела...

Тут да таго, што сказана словамі, дадаецца яшчэ рытм дзіцячага карагоду, радасць калектыўнага перажывання, атмасфера вясёлай размовы-гульні... І ролі тут зусім не размеркаваны так, што паэт пытае, а дзеці адказваюць — і пытанне, і адказ не менш чым паэту належыць і самім дзецьмі. Ім па душы гэтак пытаць, адказваць, паўтараць гэтыя чужыя, ужо крыху чужыя (тэлевізар, радыё, сёння належаць дзецьмі, мусіць, не менш чым дарослым) спякотна-сонечныя словы-найменні:

С. Шушкевіч. Красавік. Вершы і казкі. Мінск. «Народная асвета», 1977.

еща на празрысты намёк: «Вымыў ножкі, носік, вушы...» Між іншым, заўважым, як паказаны ў вершы самі зборы ў школу: **Нацягнуў на плечы ранец, Вымыў ножкі, носік, вушы...**

Не вельмі зручная паслядоўнасць — мыцца, калі ранец ужо на плячах. Але ж менавіта так (і тут, пэўна, таксама тойца аўтарская ўсмішка) часта і бывае ў дзяцей.

Вось верш «Колькі кіпцікаў у кошыку»: «Я хацела падлічыць, колькі кіпцікаў у кошыку. Мурка рвецца і мурчыць, пад сябе хавае ножкі...» Зноў весела, трапіна паказаны эпизод і ўсё — у ключы, характары, абставінах, успрыняцці самога дзяцінства, але і пры добрым, ласкава-прыветным удзеле чужына да дзіцячай душы аўтара:

Я бягу пад умывальнік
Мыць руку і кроў суняць,
Мама выбегла са спальні,
Пачынае дакараць.
Піць драпіначка відаць...
Раз, два, тры, чатыры, пяць...

Вершы С. Шушкевіча добра дапамагаюць дзецьмі пазнаваць сябе і навакольнае свет: дзіцячыя гульні, забаўкі, прыгоды, справы, клопаты набываюць істотны змест і сэнс, творы паэта накіроўваюць фарміраванне дзіцячага характара і светапогляду. Паэт вучыць гуляць і жыць дружна. І ён нярэдка дасягае сваёй мэты, не акцэнтуючы павучанне, нават зусім абыходзячыся без яго. Чытае, напрыклад, верш «Наш млын» («Пачакай, не ўцякай, быстрая вадзіца...»):

Насыпаем грудон —
Грэбелку-плаціну.
Носім, топчам пясок,
Палі б'ём у гліну.
Мы збудуем латан,
З лопасцямі кола.
Яно будзе лапатаць,
Пырская вясліна...

Атмасфера гульні і атмасфера дружнай «працоўнай» справы тут з'яднаны, паэтычна паказаны сам «працэс» будаўніцтва млына і ажно чуюцца радасны вынік будоўлі — «лапатаць» лопасцяў...

У кнізе выразна і напоўнена адлюстравана народны працоўны вопыт: апэтызаваны тыя рэчы, якія акружаюць чалавека з дзяцінства; шчодра раскрыта паэзія хатніх заняткаў, клопатаў на двары і ў агародзе; паказана праца людзей розных прафесій. Надзвычай шырока ўведзены ў творы жыццёвы свет, які так уражліва, свежа і непаўторна люструецца ў дзіцячай душы. У кнізе гэты свет звініць, шпечы, шапоча, пераліваецца фарбамі, вабіць сваёй жыццёвай разнастайнасцю. Адных толькі птушак сярод

вабіна ўпівваюцца лічылка, пацешкі, скорагаворкі; часам добра чуюцца інтанацыі карагодных, працоўных песень; шмат дзе плёна выкарыстоўваюцца традыцыйныя фальклорныя сімвалікі і алегарызму... Так паэт далучае сваіх чытачоў да чарадзейных народных крыніц і робіць іх часткай духоўнага свету дзяцей.

«За дзюльчынкой гоніцца козачка-свавольніца. Рожкамі калынула, хвосцікам махнула...» «Шла мышка і пытала, дзе знайсці мукі і сала...» «Замачыў ён чаравічкі, і касцюм, і рукавічкі...»

«Лёгка снег, пушысты, белы, мяккі, чысты. Многа снегу пам'яло, белым-белае сяло...»

Гэта толькі некалькі прыкладаў, што паказваюць, наколькі блізка паэту вусная народная творчасць. Вядома, свет кнігі захоплівае шырока абсягі нашага жыцця. Дзіцячы сад і школа, сённяшні дзень і гераніае мінулае народа (вершы «Сніўся сон перад паходам» і «Дзяснінне» — пра Марата Казея і Зою Касмадзем'янскую), працоўныя будні і велічныя здзяйсненні нашай краіны — усё гэта знаходзіць выяўленне ў творчасці С. Шушкевіча. У кнізе ёсць шмат жывых аднак нашага часу і агульнай атмасфера, у якой растуць і выхоўваюцца савецкія дзеці.

Кніга радуе мастацкай разнастайнасцю. Багаты на адценні дэталю, баеяная канструкцыя, дасціпная слоўная гульня, выразны гуканіс, разнастайнасць строфікі і рыфмоўкі, пейзажны лірыка і фэбульнае займальнасць — усё гэта падае кнізе добрую выразнасць і паэтычную змястоўнасць.

Апрача ўсяго, кніга дорыць дзецьмі яшчэ адну радасць — радасць названня роднай мовы, яе розных форм і найменняў. Колькі, напрыклад, азначэнняў у снегу: лёгка, пушысты, белы, мяккі, чысты... І ўсе яны не нейтральныя ў мастацкіх адносінах — у вершы праз іх выўляецца захапленне самою падзеяй. Паэт развівае ў сваіх чытачоў адчуванне рытму, выразнасці, прыгажосці слова і фразы.

Больш як чатыры дзесяцігоддзі творчай працы Станіслава Шушкевіча ахоплівае кніга «Красавік». Жыццёвы шлях паэта быў нялёгкім, шмат давялося зведаць і перажыць. Але па-ранейшаму жыццёлюбна, радасна творыцца паэтава слова, адрасаванае дзецьмі. Любоў да дзяцей і захапленне красой жыцця натхняюць паэта, які ўжо на парозе свайго сямідзесяцігоддзя, і не страціў здольнасці эмацыянальна свежага успрыняцця свету.

«Бо хараша на свеце так...»
Варлен БЕЧЫК.

ЯК І У СВАІХ папярэдніх кнігах — «Літаратурныя пошукі, знаходкі, даследаванні» (1969), «Падарожжа ў літаратурнае мінулае» (1971), — у «Літаратурна-навуковых эцюдах» Ісідар Бас выкарыстоўвае не толькі невядомыя архіўныя дакументы, але і багаты матэрыял дарэвалюцыйнага перыяду беларускай літаратуры. Дзякуючы яго пошукам чытаць мае мажлівасць, у прыватнасці, пазнаёміцца з даволі падрабязнай творчай характарыстыкай Дарафея Бохана, у свой час шырока вядомага мінскага літаратара рознабаковага таленту — журналіста, крытыка, паэта, перакладчыка, эсэіста, гарахага прыхільніка і абаронцы маладой беларускай культуры.

Аналіз шматлікіх выступленняў Бохана на старонках «Голоса провинции», «Минского листка» і «Северо-Западного края» малюе перад намі партрэт пісьменніка-дэмакрата, які амаль на працягу двух дзесяцігоддзяў аказаў уплыў на фарміраванне ідэяна-эстэтычных поглядаў беларускага чытача, а за ўстаўленне барацьбы супраць прыгнёту і тыраніі быў пакараны царскім судом і адбыў турэмнае зняволенне.

Бохан вітаў верш Коласа «Наш родны край», напісаў папулярныя кнігі пра Шаўчэнка і Міцкевіча, збіраў беларускія паданні і легенды, разам з К. Каганцом планавалі выдаваць у Мінску штогоднік «Народны часопіс» на беларускай мове пад назвай «Палессе», прапагандаваў лепшыя дасягненні перадавой рускай літаратуры, змагаўся з дэкадэнцкімі з'явамі ў мастацтве. Трэба прызнаць, што асветніцкая, літаратурна-крытычная, перакладчыцкая (эсэіна варты адзначыць удалую спробу перакладу «Слова аб палку Ігаравым») дзейнасць Бохана пераважае над мастацкімі якасцямі яго вершаў і апавяданняў, большай часткай схематызаваных, дэкаратыўных, вытрыманых у духу народніцкай эстэтыкі.

Заўважаючы гэту аналітычнасць, І. Бас, на жаль, забываецца на яе пры аналізе некаторых крытычных артыкулаў Бохана. Таму ствараецца ўражанне, нібы даследчыцкі падзяляе ў радзе выпадкаў народніцкую спрочанасць поглядаў крытыка на тагачасны літаратурны працэс (напрыклад, налі Бохан адначасна ацэньвае творчасць Н. Случэўскага і літаратурную дзейнасць В. Брусава).

Побач з Д. Боханам у эцюдах зананамерна паўстае фігура другога вядомага дзеяча беларускай журналістыкі Міхаіла Паўлавіча Мысаўскага, рэдактара і выдаўца «Северо-Западного края». Да гэтага выдання неаднойчы звярталіся нашы даследчыкі. Есць аб «Северо-Западном крае» і асобная кніга М. Рожына (1970). У параўнанні з ранейшымі публікацыямі, І. Бас больш падрабязна знаёміць нас з біяграфіяй і творчасцю М. Мысаўскага, з яго драматычнай барацьбай за права выдаваць газету. Як і Бохану, Мысаўскаму давялося зведаць Мінскую турму, куды яго кінулі ў чэрвені 1905 года, абнаваціўшы ў тым, што газета мае «шкідны кірунак». Улады ведалі, што супрацоўнікі «Северо-Западного края» звязаны з мінскай арганізацыяй РСДРП.

Звесткі, якія паведамляе І. Бас аб жыццёвым шляху Мысаўскага, прымушаюць нас больш пільна ўгледзецца ў гэтага чалавека, які здолеў самастойна авалодаць французскай мовай і які чытаў лекцыі пра творчасць Шэкспіра, Сервантэса, Байрана, Гюго, Пушкіна, Гоголя, Лермантава, пра сучасных яму пісьменнікаў. Мы памятаем, што менавіта газета Мысаўскага надрукавала верш Купалы «Мужык».

Увогуле газета Мысаўскага шырока прадастаўляла свае старонкі для тых, хто ішоў у літаратуру з народных нізоў. Тут друкаваліся вершы мінскага рабочага Аляксандра Мікульчына, селяніна С. Няркава, Якава Окуня. Некаторыя з іх разам з іншымі матэрыяламі змешчаны ў асобным раздзеле кнігі «Спадчына». Аўтар справядліва адзначае, што «творчасць паэтаў-рабочых і іншых аўтараў дэмакратычнага кірунку, што друкаваліся на старонках перыядычных выданняў Беларусі ў гады першай рускай рэвалюцыі, заслугоўвае ўважлівага вывучэння і даследавання...» Сапраўды, зварот даследчыка да гэтай спадчыны ўзбагаціў бы гісторыю беларускай данастрычнічнай літаратуры і грамадскай думкі.

Аб тым, што гісторыя гэта яшчэ ствараецца, што ў ёй шмат нявывучаных старонак, сведчыць грунтоўны нарыс І. Баса пра Сяргея Палуяна. Нім мог стаць для беларускай культуры гэты чалавек, аб трагічнай і заўчаснай смерці якога з танім жалем пісаў Максім Багдановіч? Аднак і тое, што зрабіў Палуян на свае дваццаць гадоў, варты нашай самай пільнай увагі. У гэтым пераконавае той шырокі літаратурны матэрыял, які І. Бас ўпершыню падняў у беларускай і асабліва ўкраінскай дарэвалюцыйнай перыядыцы.

Эцыклапедызм інтарэсаў, гарахае жаданне ўдзельнічаць у стварэнні жывой, народнай беларускай культуры, вялікі задумы і планы — усё характарызуе Палуяна як яркую з'яву беларускага нацыянальнага адраджэння, Багдановіч паставіў яго ў адзін шэраг з рускімі літаратарамі Венявінавым і Станкевічам. У гэтым параўнанні сёння адчуваецца папрок нашаму літаратурнаму, бо мы ведаем, якое месца ў гісторыі рускай літаратуры занялі вышэй названыя пісьменнікі.

Справядліва ўказвае І. Бас і на тую нераспрацаваную тэму, як «Купала і Мінск». Назіранні даследчыка пераконаваюць, што яна хавае ў сабе шмат цікавага. А нарыс «Пецярбург—Тыфліс» узнаўляе адну з малавядомых старонак з жыцця Я. Лучыны, калі паэт жыў у Тыфлісе. Аўтар ставіць пад сумненне ўжо набыўшае пасаду начальніка Галоўных чыгуначных майстэрняў у Тыфлісе.

Некалькі эцюдаў не маюць непасрэднага дачынення да беларускай літаратуры. Але тое, што паведаміў нам даследчык аб двух беларусах з Віцебска — прафесары Харнікаўскага ўніверсітэта, вядомым у свой час знаўцы заходнеўрапейскай літаратуры Л. Ю. Шапалевічу, і першым рускім санскрытолагам К. А. Касовічу, ранія працы якога ўхваліў Бялінскі, — не можа не выклікаць законнага пачуцця горадасці за свой народ.

Безумоўна, маюць значэнне для гісторыі беларускай літаратуры і тыя звесткі, што паведаміў І. Бас пра выдатных беларускіх вучоных-медыкаў С. І. Чыр'ева і А. А. Чачота, пра панінуўшага добры след у беларускай музыцы, шмат зрабіўшага для аднаўлення культурнага жыцця Віцебска ў першыя гады Савецкай улады кампазітара і музыказнаўцу М. В. Анцава, які адным з першых нампазітараў пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі звярнуўся да рэвалюцыйнай тэмы.

Чытаць з цікавасцю пазнаёміцца з новай кнігай І. Баса, і, відаць, з жалем адзначыць прыкрасу памылку на старонцы 73-й, дзе паведамыцца, што паўстанне дзекабрыстаў у Пецярбургу адбылося ў снежні 1824 года.

І. Бас. Літаратурна-навуковыя эцюды. Мінск. «Мастацкая літаратура», 1977.

Сямён БУКЧЫН.

«Выбачайце, людзі добрыя, што турбую вас. Піша Марыля Іванаўна Шушкевіч з калгаса «Усход». Прашу разабраць мае горацкія. Радзіла я ў 1920 годзе ў вёсцы Саўкі. Тут і пражыла ўсю жытку, замуж выйшла, дзяцей нарадзіла. Пяцёрка ў мяне, тры сыны і дзве дачкі. Калі ў 1949 годзе стварылі ў нас калгас, то я адразу ўступіла. Па доме ўпраўлялася, з дзецьмі, і ў калгасе не горш за другіх была. А цяпер за гэта мяне, выходзіць, з калгаса выключылі. Атрымалася ўсё праз дзяцей. Дзецьмі я задалося, грэх скардзіцца. Выраслі не ў раскошы, да працы змалку прывучаны. Старэйшы да арміі вывучыўся на трактарыста, а як адслужыў, то ў вёску не схацеў. Паехаў у горад, на завод. За ім падаўся сярэдні. Малодшы закончыў тэхнікум, дыплом у яго на будаўніку. Потым надыйшла пара дочкам з дому разлітацца. Старэйшая ў цырульні робіць, а малодшая — лабаранткай на тым заводзе, дзе працуюць сыны. Пажаніліся чацвёрка, самую малодшую на тым тыдні выдаваць буду. Пажаніліся дзеці мае, уначкі адзін за другім пасыпаліся. У горадзе, вы ведаеце, пакуль даб'ешся кватэры, пакуль садзіць, тое-сёе, малое няма куды прыткнуць, хоць бярэ яго на работу. Што ж тут рабіць! Зноў у маёй хаце дзіцячага піску поўненька, а нам з мужам нават і вяселей — спачатку ўсё пачынаем. Мужык мой на трактары іруціцца, я выходзіла ў брыгаду. А як сталі ўнуці, то тут і брыгада мая ў хаце. Паспявай толькі кармі ды прыбірай. Як на гора, у калгасе ніўпраўна атрымалася. З фермы звольнілася даярка, а новай не знайшлі. Старшыня наша загадала, каб нароў па чарзе даілі ўсе жанчыны. Дайшла чарга да маёй хаты. Не магу я, гавару, дзеці ў мяне, унуці, бачыце, кагал які. А старшыня гаворыць: мала што дзеці твае, Марыля, у горад паўця-калі, яшчэ і цябе ад калгаса адрываюць. Не магу я, Кацярына Мікалаеўна, прашу яе, вы ж сама жанчына, зразумейце. Чарга, моў, Марыля, за табой, заўтра каб на ферме была. Во яна і і слу-хаць не захачела. У самой жа, вядома, ні мужыка, ні дзяцей, усё жыццё толькі і знала камандзірам над людзьмі была. На ферму я не пайшла, не магла пайсці. Наказваюць мне, каб з'явілася ў праўленне. Прыспала ўнукаў, пайшла ў тое праўленне. Чаму не выканалі загад? — наніўлася старшыня. Вы ж, Мікалаеўна, ведаеце, чаму, дзеці ў мяне. Ты член калгаса, гаворыць, і павінна падпарадкавацца нашым парадкам. Не выйдзеш на ферму, буду ставіць пытанне на сходзе. Быў і той сход, на ім мяне выключылі з калгаса. Я ведаю, гэта яна пастаралася, старшыня. Ці ж можна так выключыць? Прашу разабраць мае справу і зрабіць, каб я была ў калгасе. Прабачце, што патурбавала, начэй не сплю»...

КАРОТКІ АСЕННІ ДЗЕНЬ датлеў. Настольная лямпа свяціла ярка і ўтульна, і не хацелася ўставаць ад яе. Інструктар Дарожкін запіхнуў пісьмо ў кішэню, пайшоў у прыёмную.

— Танечка, зрабі мне камандзіроўку дзянькі на тры-чатыры.

— Дык на колькі ж — нецярпліва паглядзела на яго дзяўчына.

— Па суботу, па суботу, Танечка!

Залацістыя кішчорыкі затанцавалі па гузіках машынкі.

— Як ты думаеш, Танечка, у чым шчасце жанчыны? — раптам спытаў Дарожкін.

— Ой, Пётр Якаўлевіч, а навошта вам?

— Ды так, падумалася. Прыгожая ты...

Дамоў Дарожкін хадзіў пехам: размінаўся пасля доўгага сядзення за сталом. Ні на мінуту не забываў ён пра пісьмо, што было ў кішэні. Скарга ляжала там, можна сказаць, нейкая споведзь. А ён, Дарожкін, павінен сказаць чалавеку: маеш ты радыю ці не. Паспрабуй, разбярэся ў бабскіх страсях!

Дома, сядзячы з унукам на канале, Дарожкін павярнуўся ад тэлевізара да жонкі:

— Ты мне скажы, маці, у чым шчасце жанчыны?

— У добрым мужыку, — засмяялася жонка. — Што гэта ты, га?

— Ды так. Мы ж з табой ніколі не філасофствуем.

ВА «УСХОДЗЕ» ДАРОЖКІН БЫВАЎ часта. Дарогу туды знаў на памяць. Вось зараз аўтобус узбіраўся на лысы пагорак, і ўнізе адкрываўся лясное раздолле. Потым з лесу нечакана вынірне вёсачка Саўкі. Двароў паўсёгні. Непадалеку ад аўтобуснага прыпынку высокі ганак калгаснай канторы. Колькі ні падмаўся на гэты ганак Дарожкін, кожны раз здзіўлялі яго няўключныя прыступкі. Былі яны вузкія і стромкія — ступіць боізна. «Высока забралася, Мікалаеўна!» — звычайна гаварыў Дарожкін пры сустрэчы. Кацярына Мікалаеўна ўсміхалася, дабрэла тварам, які быў вечна суровы. У гэтым традыцыйным жарце абодва яны, людзі даўно знаёмыя, бачылі свой асаблівы сэнс.

Памятаюць яны адзін аднаго з 1942 года, калі апынуліся ў адным партызанскім атрадзе. Пасля вайны разам працавалі ў райвыканкоме, сядзелі стол да стала. Потым Дарожкіна перавялі ў райком, а Карпава направилі ў адстаючы калгас. Яна вагалася: «Хіба па мне такая высокая пасада?» — «Якраз па табе, Мікалаеўна!» — жартам абязбройвалі яе. Была яна жанчынай мажнай, заўсёды саромелася свайго росту. Так ці інакш, стала Карпава старшынёй. Спачатку не клеілася Дарожкін, як інструктар райкома, прыязджаў дапамагаць. Памаленьку справы пайшлі ўгору. Мікалаеўна ўвела дысцыпліну, слоў сваіх на вешер не кідала. Урадліва падкочылі ўдвая, вельмі толькі фермы былі старэнькія, непрыстасаваныя. Калгас далны, невялічкі, побач асушаўся ладныя балотны масіў. Намычалася будаўніцтва новага саўгаса, таму фермы ва «Усходзе» да часу прытарможвалі. Прыходзілася прытарможваць і характар старшыні, непрыкметна напраўляць у патрэбны бок, таму што характар чалавека не пераробіш, калі стаў ён жыццёвым правілам. Не-не, ды і прарвецца характар нават праз тваю начальніцкую маску. Быў Дарожкін чалавек не строікі. К сарка гадам маршчыны на яго вузкаяватым твары размеркаваліся такім малюнкам, што, здаецца, толькі глянеш і адразу працтысці: «Я вельмі добры». За дабраў сваю Дарожкін неад-ночы сёбе ненавідзеў. У партызанскім атрадзе, помніцца, сустраў ён сваё дваццацігоддзе. Маршчыны, вядома, тады яшчэ не было, але таварышы нейкім чынам вызначалі характар Дарожкіна. Іван Лычкоў, які падбіраў групу падрыўнікоў, сказаў прама: «Не крыўдуй, хлопца, у групу я цябе не возьму. Нейкі ты, разумеш, добры, а ў нашай справе асабліва злосць

патрэбна». Канечне, Дарожкін разумеў, аднак жа прасіўся ў групу падрыўнікоў не проста так. Адкуль было ведаць пасланцу «Вялікай зямлі» Лычкову, што сэрца гэтага невысокага ціхага хлопца перапоўнена нянавісцю да ворага?

У адну ноч стаў ён круглай сірагою. З кустоў Дарожкін бачыў, як гарыць яго хата, ведаў, што ў агні маці і малодшая сестрычка... І такі ўжо ён, Дарожкін, урадзіўся калі водбліскі таго крывавага по-лімя не выпалілі з яго вачэй дабрыйні. У групу падрыў-нікоў ён усё ж трапіў, з Іванам Лычковым сталі яны моцнымі сябрамі. Не раз, не два ў грывучым по-лімям прападалі варожыя эшалоны, і зной радасцю задыхалася ў грудзях сэрца Дарожкіна...

Так, было ўсё гэта, было. А што асталося?

— Здзіўляюся я, Пятро, — гаварыла яму Карпава. — Вайну прайшоў, а дзіцём астаўся. Характару ў цябе няма, ці што?

— Добра, добра, — хмурнеў Дарожкін, бо і сам не любіў сябе, — давай лепш разбярэмеся, што ты тут натварыла.

— Нічога асаблівага! — пасмейвалася старшыня. Кветкаводаў крэху прыціснула.

Вёска Саўкі на ўвесь раён славілася кветкамі. Не-каторыя двары — што той рай. Спачатку Дарожкін

Анатоль КАЗЛОВІЧ

НАРЫС

здзіўляўся: ну, добра, пад вокнамі кветнічак за-весці, для душы, так сказаць. Але навошта столькі? Трэба ж дзесьці і бульбу, і гуркі пасадзіць, нарцыса-мі сыты не будзеш...

— А ты не хвалойся! — у вачах Карпавай за-гараўся нядобры вугалёк. — І кветкамі карміцца можна.

Зусім не для душы красаваліся каля хат чырво-ныя, жоўтыя, сінія бутоны. Цудоўныя пясчкі пер-атвараліся гаспадарамі ў «чырвоны», «чырвоны» — у сотні...

Насенне кветак старанна збіралася, загортвалася ў пакуначкі, пакавалася ў чамадан — і ў дарогу. Кветкаводы з вёскі Саўкі дабраліся нават да Уладзіваўска. Дарожныя выдаткі былі мізэрныя ў параўнанні з прыбыткам. Кашалі кветкаводаў пух-лі ад зялёных і чырвоных квіткаў. Ці да калгасных клопатаў было тут? Пайшоў дождж, ударыў град — трэба ратаваць калгасны ўраджай, ды няма каму. Некаторыя кветкаводы зусім забыліся пра калгас.

Карпава вырашыла напамініць. Урэзала кветкаво-дам соткі — раз. Пазбавіла іх услякай калгаснай дапамогі — два. Забараніла калгаснаму слесару ста-віць у дамы кветкаводаў газавыя балоны — тры. І па-спыталася ў розныя канцы скаргі. Дарожкін дзіву да-ваўся, як толькі вытрымлівала Карпава такі націск.

— Давай, Мікалаеўна, расудзім, — цяпліва даказваў ёй Дарожкін. — Соткі ты ім абрэзала. Што ж, правільна, у калгасе яны фактычна не працуюць. Але навошта пазбаўляць іх газу? Газа-вая пліта — не інструмент, з дапамогай якога мож-на змагацца са спекулянтамі. Газавая пліта — гэта наш быт, дабрабыт. А спекулянтаў па-другому неяска трэба...

Пры апошніх словах Карпава ўскоквала і грозна наступала на інструктара:

— Выхоўваць, значыць? Лекцыі чытаць? Дыспу-ты праводзіць? — здэкавалася яна. — На такую прэ-злеб. Яго варушыць ды варушыць, за ноч, думаю, праз сунілку прапусцім, не сярэе. Прыйшла веч-рам на зерняток — павер, Пятро, загаласіць ад-злосці захачалася. Памалца барабан — халодны. Значыць, машыніст пайшоў дахаты, не паслухаўся, хлеб пакінуў гніць. Усунула руку ў зерне — гарыць. Ну, і ў мяне ўнутры агонь закіпеў. Прыбегла да ма-шыніста дамоў — пакуначкі з насеннем па хаце раскладзены, расфасаваны. Як егала я тыя паку-начкі таптаў — не помню... І не за райкомаўскую вымову крыўдаў мне, Пятро. Не за мяшочкі-пакунач-кі мы ў партызанах былі...

ЯШЧЭ З АУТОБУСА ДАРОЖКІН убачыў стар-шынёўскі «газік», які стаў побач з ганкам праў-лення. «Добра прыехаў! — парадаваўся Дарожкін. — А то як панясе яе па палях ды фермах...»

— І калі ты ганак свой пераробіш? Ногі пала-маць можна! — ці то жартам, ці то ўсур'ез пра-гудзеў інструктар, паціскаючы моцную руку Кар-павай.

Адказала весела:

— Нахай гівел! Новую кантору будзем. Што там у вас, у цэнтры? Дні са тры не была.

— Ат, нічога такога... Галоўныя справы вы тут творыце, на зямлі. Толькі справы, Мікалаеўна, не вельмі... Па скарзе я да цябе. — Доўгіх прадмоў Дарожкін не любіў.

— Па скарзе? — пасуровела Карпава. — Хто ж паскардзіўся, калі не сакрэт?

— Чаго нам сакрэтнічаць? Шушкевіч...

— Ах, Шушкевіч! — саркастычна ўсклінула Карпава. — Паскардзілася! На каго? На сход кал-гасны? Што з калгаса яе пагнаў...

— Ты, Мікалаеўна, пачакай! За што вы яе пагналі, я разбярэся. Дзеля таго прыехаў, — сярдзіта спыніў яе Дарожкін. — Ты падрабязна раскажы, як сход прай-шоў, што людзі гаварылі. Справа сур'ёзная. Пра-та-кол пакажы. Выключэнне з калгаса — гэта ЧП у раёне. Баюся, ці не натварыла ты чаго тут... — Да-рожкін перайшоў на афіцыйную размову. І ад гэ-тага яму было не па сабе, і стараўся ён не гля-дзець на Карпаву. Таму Дарожкін не адразу заў-важыў, як мяняўся твар Карпавай: з гнеўна-непры-ступнага стаў разгублены, задрыжэлі куточки губ, набеглі слязінкі...

— Што ты, Мікалаеўна? Я... не хацеў. Служба ёсць служба... — пачаў было Дарожкін.

— Пра што ты, Пятро? Жыццём я пакрыўджана!

На тым сходзе востра гэта адчула.

Нязвыкла было бачыць грознага старшыню з па-чырванелымі вачамі. «Вось табе і на! — разгубіўся Дарожкін. — Баба — яна і ёсць баба, ледзь што — у слэзы»...

— Шчасце тваё нялёгкае, Кацярына. Яно на маіх вачах расло. У барацьбе, у клопатах пра лю-дзей, у справах грамадскіх, — паспешліва падбіраў Дарожкін словы суцяшэння, адчуваючы віну перад Карпавай і за гэтыя паспешлівыя словы, і яшчэ за нешта большае...

— Ат, кінь, Пятро! — адмахнулася яна. — Не на палітзанятках мы.

Памаўчалі някавата.

— Прабач, Пятро. Лічы, не было гэтых слёз. Старэю, напэўна... Правярэй скаргу. Мне ж паскар-дзіцца няма каму... Ды і на што скардзіцца?..

ШУШКЕВІЧ ПРЫЙШЛА, ШУШКЕВІЧ! — прашуршэла па радах, і людзі заварушыліся на скрыпучых крэслах.

— А трымаецца малайцом!

— Смялей, Марыля! — падміргнуў хтосьці, і запра-сіў прывесці побач, зашаптаў нешта пра старшы-ню. Марыля амаль нічога не чула, напружана гля-дзела на сцэну, дзе расаджваліся члены прэзідыу-ма. Гэтага сходу Марыля не баялася, не думала на-ват: пакараюць яе за тых кароў ці не. Хвалявала інашэ: што людзі скажучь?

Пражыла яна ў Саўках усё жыццё, усіх адна-вяскоўцаў з нялёнка ведала. І яе гэтак ведалі ўсе. А вась не прывялося пачуць, што думаюць пра яе людзі. Вядома, перашэпты розныя чула, ды не тое ўсё гэта, не тое. Ішла на сход і ведала, што тут будучь гаварыць прама ў вочы. І хвалявалася, і баялася, і чакала гэтага.

— Што я магу сказаць пра Марылю? Суседкі мы. Жывём у згодзе многа гадоў. Дай бог так усім...

Прагна ўслухоўвалася Марыля ў словы сяброўкі, якія чула ўпершыню. У жыцці іх гаварыць няёмка адзін аднаму, а на сходзе, выходзіць, можна.

— І я ведаю, Марылю даўно. Бачу, як беражэ яна дзяцей. Талковыя дзеці ў яе. Цяпер вась уну-чкі... Ці ж не радасць гэта, бабачкі, не шчасце? Шчасце, ды яшчэ якое! А калгас? Нікуды ён ад Марылі не ўцячэ. Трэба добрыя ўмовы на ферме стварыць...

— Правільна!..

— Яна сама ад калгаса ўцякла!

— У кветкі свае зашылася...

Сход набіраў сілу.

— Правільна, шчасця ў Марылі поўная хата. Нічога другога не бачыць вакол, акрамя сябе. На ферму яна магла пайсці. Якая гаспадыня да-пусціць, каб карова не доена? А яна дапусціла. Значыць, не гаспадыня. А ўнуці... Няма чаго ўну-камі прыкрывацца! Насеннем гандляваць час знахо-дзіць.

Марыля сядзела, баючыся глянуць па баках, ад-чувала, як гарыць твар. А калі ўстала старшыня і пачала гаварыць пра абавязак перад грамадствам, не стрымалася Марыля, ускочыла, са злосцю вы-дыхнула:

— Я грамадству пецярх дзяцей парадзіла! Дзяржаве яны служаць! А ты? Што дала! Усе жыццё ў ялаўках ходзіш. Пустая ты, вось што. Не баба ты! Якая з цябе карысць!..

І павярнулася, і пабегла да выхаду.
Калі за Марыляй зачыніліся з грукатам дзверы, позіркі ўсіх, хто быў у клубе, сшыліся ў адным месцы. Сшыліся, як па камандзе, хоць ніхто не даваў яе, ніхто не загадаў: «Паглядзець на старшыню!» Зрэшты, была такая каманда, і назва ёй — ціканасць. Але ўжо праз імгненне яна змянілася здзіўленнем, а затым — спачуваннем. Людзі ўбачылі: не строгі старшыня за сталом прэзідыума, а ўсяго толькі жанчына, у якой не склалася асабістае жыццё. Вунь як яна пабялела, якім гаротным таў яе твар. Каму ж пашкадаваць яе, каму сучасна, заспакоіць, каму падбадзёрыць?..

І сход сучаснага свайго старшыню, пашкадаваў яе. «Мы разумеем тваю журботу, Мікалаеўна, ох як разумеем!» — думаў сход, спагадаў сход.
— Не верыш, Мікалаеўна, думаеш, што ўсе мы бессардэчныя, як Марыля? Ну, дык вось: мы выключым яе з калгаса!

Нават суседка, якая нядаўна хваліла Марылю, падняла руку — «за».

«Вялікую сілу ты ў сабе тоіш, сход. Таму і баяцца цябе, і чакаюць. Сюды прыходзяць, часта не ведаючы сябе, а пакідаюць сход, як быццам збоку на сябе паглядзеўшы... Але і слабасць вялікая ў цябе, сход. Вельмі ж крута можа мяняцца твая настрой. Табе паслядоўнасці б паболей. Пачуцці — яны толькі пачуцці. Не на іх табе трэба трымацца, сход. А на чым? — засумняваўся Дарожкін і ўголас спытаў сам сябе: — На чым?»

Дзве жанчыны не спалі гэтай ноччу ў Саўках, вакол якіх многалогосым хорам шумелі асеннія лясы...

УВАХОДЖУ У ЛЕС. Ён сямкнуўся над маёй галавой і зашумеў...

Прыслухаўся! Трывожна шуміць лес. Але чаму так спакойна на душы? Лес — зялёны дом наш. Ці ж ёсць на свеце што-небудзь спакойнейшае, чым родная хата? Быў час — лес стаў домам для ўсёй Беларусі. Трывожна шуміць лес — даваенны і пасляваенны, стары, і зусім маладзенькі, і толькі маўніліва стаяць у беларускіх лясках помнікі, абеліскі. Няхай жа растуць пасляваенныя лясы, няхай набіраюць сілы — пакуль жывуць, пакуль знаходзяцца сярод нас тыя, над кім грывею ваенны лес. Няхай будзе вечны лес, вечны, як памяць!

І грывею, і грозна шумею, і ласкава спяваю. І насцярожана маўчаю ваенны лес над галавой Кацярыны Карпавай, якой было тады дзевятнаццаць. Ці ж магла яна падумаць, што ноччу, калі ўвесь атрад чакаў самалёт з «Вялікай зямлі», калі яна ўспыхнула настры, — у гэтую ноч павернецца ўсё яе жыццё?

Падскокваючы, самалёт каціўся па зямлі, настры яшчэ палалі, іх ліхаманкава тушылі, у начное неба ляцелі снапы ісраў, а людзі абдымалі лётчына ў няўлюднай тоўстай вопратцы.

— Пачакайце, чэрці лясныя! — крычаў лётчык. — Я вам яшчэ аднаго дам, яго дуршэц.

Сярод розных каробак і цюноў месціўся высокі хлапец у белым кажусе.

— Спецыяліст па мінна-ўзрыўных справах Іван Лычюк! — прадставіў яго лётчык.

Не магла ведаць Кацярына, што з начнога неба на святло партызанскіх настроў завіўся ў лес і яе жаночы лёс... І адганяла, і супраціўлялася таму нечаканаму пачуццю: «Не час, не да таго цяпер...» Яснай летняй ноччу незвычайна ціхім робіцца лес. І не можа ён засланіць такі светлы месяц на небе, Востра пахне хвойй. Гарачыя губы Івана...

ДАЗВОЛЬЦЕ, ТАВАРЫШ КАМАНДЗІР!

— А, Іван! Заходзь-заходзь. А што гэта вы ўдых? — здзіўліўся камандзір, заўважыўшы ў дзвярах зямлянін Кацярыну.

— Па асабістаму пытанню, таварыш камандзір.

— Ды што ты ўсё камандзір, камандзір! Як папугай!.. Сцяпан Пятровіч я, і пытанне вашае ведаю. Ну?

— Зарэгіструйце наш шлюб. Сцяпан Пятровіч.

— Чаго? Вы што — усур'ёз? Ад вашага шлюбу заўтра, можа, рожкі ды нонкі... Вайна ж!..

— Мы парашылі, мы сур'ёзна...

— От што такое баба ў атрадзе! — стунуў далонню па сталю камандзір. — Ды як жа я вас зарэгіструю? У мяне нават пячаткі няма. Жывіце так!

— А вы, Сцяпан Пятровіч, пры атрадзе скажыце. Чаб ведалі ўсе, — падала голас Кацярына. — Не маў я так... Мама ў мяне сур'ёзна...

— Розуму набралася! За камандзіра рашае! — вясела хмыкнуў Сцяпан Пятровіч. — Ну і справы пайшлі баявы!

АТРАД СМІРНА! Баец Карпава і баец Лычюк, выйдзіце сюды, — камандзір паказаў месца каля сябе. — Тут такая справа, таварышы. Не ведаю, як і пачаць... Давай камісар, афармляй! — Камандзір адчынуў убок.

Камісар дастаў паперу:

— Грамадзянін Лычюк Іван Іванавіч і грамадзяніна Карпава Кацярына Мікалаеўна, яны ж байцы партызанскага атрада «За Радзіму», уступаюць у законны шлюб 25 ліпеня 1943 года. Сведкаў Ільчэнка і Дарожкіна прашу выйсці са строю і распісацца. Тут і тут. Так, добра, станьце ў строй, таварышы сведкі. Віную вас, таварыш Карпава і Лычюк! Жадаю сямейнага шчасця, дажыць да перамогі, нарадзіць дзяцей, як гэтых пянёну... Горка!..

— Горка! Горка! — выдыхнуў строй...

НА ЗАДАННІ ІВАН ХАДЗІУ часта, падрыўнікам работ хапала. Кацярына, калі была вольнай, праводзіла мужа да дальніх пастоў. Хлопцы з групы ніколі не азірліся, ішлі наперадзе. Іван і Кацярына ірху адставалі ад іх, каб не бачылі, як яны цалуюцца. «Ванечка, мілы, беражы сябе, прашу цябе, беражы сябе», — шаптала Кацярына на развітанне, хутка-хутка цалуючы мужа ў губы, шчокі, шыю.

«Мы цябе чакаем!» — паўтарала яна як закліканне, калі вярталася ў атрад.

«Мы» — гэта значыць удвух. Кацярына адчувала, як у ёй усё настойлівей дае пра сябе чутку другое жыццё. Мы — у гэтым, напэўна, яна і разумела тое другое жыццё, што цяплілася ў ёй. Як кожная маці, Кацярына думала толькі пра Яго, свайго маленькага.

«Мы цябе чакаем...» І выходзіла, што не мог, не меў права падрыўнік Іван Лычюк не пачуць гэты заклік-загад. А сама яна, Кацярына, — ці мела яна права на гэты кліч, ці магла адцягваць Івана ад яго святой небяспечнай справы? Яна і сама насуперак гэтаму клічу ішла на тую ж справу. «Мы цябе чакаем...» — не пачуў ніхто, можа, толькі бярозы і сосны на партызанскай сцэцы, па якой Кацярына адпраўлялася на разведку.

З чарговага задання Іван не вярнуўся. З ім не вярнуліся і два таварышы.

Жалобную вестку прынёс у атрад сувязны. Група падрыўнікоў нарвалася на засаду, адстрэльваліся да апошняга патрона. Два партызаны загінулі, а параненага Івана ўзялі ў палон. Сувязны прынёс аб'яву гарадскіх улад:

АБ'ЯВА!
Злоўлен бандыт-партызан, 10 сакавіка 1944 года ён будзе павешаны. На плошчы быць усім жыхарам.

Камандатура.
— Не збераглі, Каця, мы твайго Івана. Даруй. Не адразу дайшлі да яе словы камандзіра. Аб чым гэта ён? Як не збераглі?..

— Ты сулакойся. Не трэба. Мы падумаем... Думалі, як выратаваць Івана.

Гарачыя галовы прапанавалі напасці на гарадон, адбіць таварыша. Гарачыя галовы астудзіў камандзір: «Не адбіць вам Лычюва. Сіл малавата. У гарадзе моцны гарнізон. Людзей толькі пакладзем. Не ўзяць нам горада...»

Назаўтра раніца атрад быў пастроены калл штабной зямлянін. Сляпіў вочы сакавіці снег. Тысячы маленькіх сонцаў блішчалі вакол. З зямлянін выйшаў камандзір. Снег хрупнуў у яго пад валёнкамі.

— Таварышы байцы! У гэтыя мінулы герайчна павірае наш сябра, таварыш Іван Лычюк. Мы не можам яго выратаваць. Я не маю права рызыкаваць вамі... Мы ніколі не забудзем Івана Лычюва, не забудзем герояў, якія аддалі свае жыцці за Радзіму. Радзіма будзе жыць. У Івана вырасце сын, Кацярына... Дзе Кацярына? Знайсці Кацярыну!

...**ТЫСЯЧЫ САКАВІЦКІХ СОНЦАУ** білі ў вочы, калі бегла ў горад. Выратаваць Яго! Убачыць Яго! Памерці разам з ім. Уся трагедыянасць, уся бездапаможнасць гэтай задумы дайшлі да яе потым, праз гады. Але ніколі не шкадавала, не налясся, што зрабіла так.

Яна ў час прыйшла на плошчу. Яна ўбачыла свайго Івана. Босы, арыўвалены, ён стаў на узвышнін, спакойна глядзеў перад сабой. Прыгавору ён не даў слухаў. Увесь наляўся (Кацярына назаўсёды запам'ятала: прыўзняўся на дыбачкі), крыкнуў: «Фашысцкія гніды! Усіх вас перадушцаць. За мяне адпомсціцца».

Кацярына страціла прытомнасць. Яе падхапілі жанчыны, засланілі, павялі з плошчы... У тую ж ноч яна нарадзіла мёртвага хлопчыка. Праз некалькі месяцаў у раён увайшлі нашы масці.

— Што будзеш рабіць? — спыталі ў райкоме.

— На фронт!

— Куды табе на фронт! На нагах ледзь трымаешся. Ты патрэбна тут.

— Не, на фронт!

— Таварыш Карпава, ты камуніст! Такія, як ты, патрэбны тут. Вырашана: пойдзеш у райвыканком. За працу Кацярына ўзялася з запалам, у ёй знаходзілася сучаснае. А потым накіравалі яе ў калгас, дзе звалілася на яе столькі турботаў, што пра гора сваё не было калі ўспамінаць...

— А ТЫ, МАРЫЛЯ, НАДУМАЛАСЯ сказаць такое на тым сходзе... Ды як твой язык павярнуўся? — закончыў Дарожкін раскаваць пра Кацярыну.

— Без памяці я была, Пётр Якаўлевіч.

— Без памяці! — перасмыкнуўся Дарожкін, і яго добрыя маршчынікі сталі злімамі. — Ты ідзі пры ўсім народзе скажы гэта. Асудзіў цябе народ, Марыля.

— Мне ў калгас трэба, Пётр Якаўлевіч. Няёмка так адна ў вёсцы не ў калгасе.

— Пойдзеш працаваць — прымуць.

— А ўнукі — куды іх дзяваць?

— У цябе дзеці ўжо дарослыя, Марыля. Самі павінны ведаць, як жыць. Не трэба было адпускаяць на чужыя вуглы.

— Не ўтрымала... Вось і малодшая замуж выхадзіць. Прыедзь на вяселле, Пётр Якаўлевіч...

Дарожкін ад'язджаў. Як бы незарок ён спытаў Кацярыну:

— Марыля дочку выдае — чула? Дык ты, Мікалаеўна, павіншуй маладых, не адступай ад традыцыі.

— К чорту гэтыя традыцыі! — загарачылася Карпава. — Які сэнс віншаваць? Жаніцца, замуж выходзіць з горада ў вёску пруща. Вяселле тут дзешавейшае, кабан дармовы, бацькаў, — вось яна, традыцыя. Мне на такім вяселлі плакаць хочацца. Вяселле там правіць трэба, дзе жыць людзям, дзе працаваць.

— Дык ты павіншуй, Мікалаеўна! Не забудзь. — стаяў на сваім Дарожкін. — Пажадай маладым, чаго ты там у такіх выпадках жадаеш.

І пакуль не спынаючыся Дарожкін тупаў на прыпытак, пакуль чакаў аўтобус, — пабегла аднекуль хмарка і пырснуў не па-восьнеску спорны дождж.

«Якая б ні была, усё ж дарога. — думаў Дарожкін, сядзячы на памятым сядзенні аўтобуса. — Вось расквасіў яе дождж, і шафёру нялёгка, а прывядзе яна мяне ў райцэнтр, ладому. Хоць і дрэнна дарога, а прызначэнне сваё выконвае. І добра. А ўзяць гэтае поле. Чаго я, Дарожкін, чакаю ад поля? Справа ясная — хлеба! Радзіць павінна поле, факт. А падумаць пра жыццё чалавечэ... Тут як падысці, з якога боку глянуць: кветкі гадаваць ці насеннем гандляваць... — Паглядзеў на вялікі букет, які падарыла яму Кацярына. Успомніў словы яе: «Свой кветкі завяла. На злосьць усім спекулянтам кветкі задарма даю!» — Вось спытаць: чаго мы чакаем ад жанчыны? Каханія, дзяцей — што тут філасофію разводзіць... Без гэтага і шчасця не было б. Дык чаму ж не разумее Марыля Кацярыну, чаму?»

Так думаў Дарожкін, пакуль размытая дажджом дарога не прывяла яго ў райцэнтр, пакуль ішоў праз садок да хаты, пакуль не абхапілі яго шыю ручкі ўнука. Ад асабістага шчасця і ад таго, што зусім нядаўна ён сутыкнуўся з чужым няшчасцем, востра зашчымеўся ў Дарожкіна ў грудзях, быццам заглянуў ён у бездань...

У ВЕСЦЫ САЎКІ ГУЛЯЛА ВЯСЕЛЛЕ, заходзячы ў кожны дом, углядаючыся ў кожнае ваконца.

Абыходзіла вяселле толькі белы дамок Карпавай. Кацярына стаяла каля голага акна. «Вяселле... вяселле...» — адно бяскошчае, як само жыццё, слова. «Павіншуй маладых...» — уздрыгнула, успомніла яна і заспяшалася да тэлефона:

— Гараж? Машыну!

Выйшла ў агарод. Сабрала вялікі букет.

— Завязі ў клуб, — падала букет шафёру, — маладым. Скажы ад мяне.

— Не павязу! — сказаў шафёр цвёрда. — Нягожа так, Мікалаеўна.

— Можа, і так, нягожа... І пайшла ціхутка ў дом.

Ля незачыненых веснічак чакаў яе «газік»...

Яшчэ зусім нядаўна аматар музыкі снадзіўся, што грамадзяніны беларускіх твораў і выканаўцаў нашай рэспублікі — з'ява рэдка, Друк неаднаразова ўзнімаў пытанне і аб вузкасці рэпертуару дыскаў, і аб нізкай якасці запісаў. Ці змянілася становішча за апошнія два-тры гады? Скажаць, што адбыліся рэзкія змены, нельга. Але ўжо цяпер каталогі грамплацінак уключаюць у сабе дзесяткі выканаўцаў. Змяніўся якасна асорт узораў беларускіх музыкі для запісу на плацінкі, значна стражэйшыя сталі патрабаванні, якія прад'яўляюцца да выканаўцаў, значна цікавейшае і, як сказаў бы, больш эфектнае стала і знешняе афармленне дыскаў. Цяпер беларускую грамплацінку пытаюць усё, хто цікавіцца музычным мастацтвам. Дастаткова ўспомніць такі прыклад. Калі выйшаў стэрэафонічны «гігант» — фрагменты з рускіх і зарубежных опер у выданні народнага артыста рэспублікі Ігара Саронкіна, то ён настолькі хутка быў раскуплены, што ўжо ў самы бліжэйшы час з'явілася неабходнасць у новым тыражыраванні дыска. І цяпер, калі выйшаў другі стэрэагігант І. Саронкіна з запісам рамансаў рускіх кампазітараў, яго вельмі цяжка адшукаць у магазінах фірмы «Мелодыя». Прычына не толькі ў тым, што І. Саронкін склаў цінную праграму з рамансаў, якія рэдка выконваюцца, але і ў тым, што высокая пеўчая культура ваяліста прыносіць сапраўдную радасць сустрачы з выдатным.

Набылі незвычайную вядомасць два стэрэафонічныя «гіганты» народнага артыста СССР Святланы Данілюк. На першай плацінцы С. Данілюк упершыню прадставіла цыкл «Беларускія песні ў апрацоўцы Э. Фарберава». Праграма другога дыска ўключае ў сябе выкананні арый Іааннаў з оперы Чайкоўскага «Арлеанская дзева», арый Кашчэўны з «Кашчэй Бессмяротнага» Рымскага-Корсакава, частушак Варвары з «Не толькі наханне» Шчадрына, арый Эбала з «Дон Карласа» Вердзі, двух арый Далілы з «Самсона і Далілы» Сен-Санса і наваціны Разіны з «Севільскага цырульніка» Расіні. Святлана Данілюк выдатна спраўляецца са складанасцю тэатру таніх рознахарактэрных па стылю і па віртуознай выразнасці фрагментаў, кожны з якіх прадстае ва ўсім характэе артыстычнага майстэрства беларускай спявачкі.

Сёлета беларускі «музычны кіск» прапанаваў прыхільнікам сучаснай сімфанічнай музыкі шэраг цінна выкананых аркестрам БССР пад кіраўніцтвам Юрыя Яфімава з удзелам артыста рэспублікі Югена Глебава. Спіс дыскаграфіі майстра сімфанічнай музыкі параўнальна нядаўна папоўніўся запісам фрагментаў з балета «Ціль Уленшпігеля». І не паспее ацінуць шум, звязаны з цікавасцю, прывуленай аматарамі і знаўцамі да гэтай музыкі, як з'явіўся камплект плацінак з поўным запісам балета Я. Глебава. «Ціль Уленшпігеля» запісаны на трох стэрэафонічных дысках у выданні Дзяржаўнага сімфанічнага аркестра БССР пад кіраўніцтвам Юрыя Яфімава з удзелам Дзяржаўнай акадэмічнай харавой капэлы пад кіраўніцтвам У. Раговіча. Знаёмства слухачоў з творчасцю кампазітара дапаўняецца тым, што на адваротным боку трэцяга дыска тым жа выканаўцамі прадставлены цыкл Я. Глебава «Харэаграфічныя мініяцюры». Падобна яшчэ шчодрасць фірмы «Мелодыя» стала магчымай дзякуючы таму, што ў апошні час пастаянна ўзрастае прэстыж беларускай музыкі, нацыянальных выканаўцаў, сярод якіх ёсць такія, што здольны ўпрыгожыць многія оперныя тэатры і філарманічныя залы.

Агляд беларускіх дыскаў, выпушчаных сёлета, будзе не поўным, калі не прыгадаць выхад у свет альбома з двух монафанічных «гігантаў» пад назвамі «Мастацтва Мікалая Ворвулева». Яны ўтрымліваюць архійныя запісы 1957—1960 гадоў. Слухачы, якія добра памятаюць артыста, зноў сустракаюцца з ім яшчэ выканаўцам партый Анегіна, князя Ігара, Дамана, Рыгелета, Мезіра, Валіняна, Гразнога, перажываюць радасць сустрачы з Ворвулевым — выканаўцам рускага рамана. Цінава і тое, што альбом данёс да нас і абяняне Ворвулева — выканаўца лепшых узораў савецкай песні (паназальныя ў гэтым плане яго працтанні песне «Расія» і «Нічога не назала» Салаўёва-Сядога, «Песні пра Дняпро»), украінскіх народных песень. Я з асаблівым пачуццём — глыбока і праніжана, змаціянальна і натхнёна — пле М. Ворвулеў «Песню пра Нёман» Н. Сакалюскага і песню бабылі Мініты з оперы А. Туранюва «Кветка шчасця».

Дыскі 1977 года — своеасаблівы падарунак аматарам беларускай музыкі і нашых выканаўцаў. Высокая якасць дыскаў — заруна таго, што і надалей філафаністы будучы знаходзіць у беларускай грамплацінцы добрага сябра, які раскрывае гарызонты нязведанага ў чужойнасці свеце музыкі.

У. ПІРЭМАУ.

Вясёлка над горадамі.
Фота С. ВЕРАСЦЕНЬ.

МОДА У АДЗЕННІ... Гэта най-больш складанае пытанне ў модзе наогул, якая звязвае ў адзінае цэлае свет людзей і свет рэчаў, вытворчасць, гандаль, эканоміку.

Новая мода ствараецца, як правіла, у Думе мадэлей. А што мы ведаем пра гэты Дом? Тое, што двойчы ў тыдзень тут дэманструюцца новыя мадэлі. Што яго супрацоўнікі чатыры разы ў год выпускаюць беларускі часопіс мод. Што яго мастакі-мадэльеры час ад часу выступаюць у друку, па радыё і тэлебачанню з расказаў пра тое, як прыгажэй апрацаваць і паводзіць сябе ў калектыве. На гэтым, бадай, нашы звесткі пра Дом мадэлей і абмяжоўваюцца. Давайце папоўнім іх. І няхай дапаможа нам у гэтым дырэктар Беларускага рэспубліканскага Дома мадэлей Анатоль Пятровіч Гусар.

— Анатоль Пятровіч, ці ёсць людзі, якія абмяжываюць стаяць да моды? Мне здаецца, няма, хаця з літаратуры я ведаю адзін факт. З жыцця англійскага вучонага Кавендзіша. Раз у год у адзін і той жа час ён выклікаў да сябе краўца і заказваў сабе касцюм аднаго і таго ж колеру, аднолькавага фасону і крою.

— Мне здаецца, раўнаддушных да свайго адзення, да свайго знешняга выгляду зараз не сустрапіш. Усе хочучы апрацаваць прыгожа, модна, элегантна. Усе хочучы быць моднымі.

— А хто стварае яе, моду? Ці яна, прыхамаць, выпадковае? Кажучы, што аднойчы Скіпарэлі, славуці мадэльер 30-х гадоў, спазняўся на спатканне і павіўся ў нафэ ў паліто, якое было абмяжываць накінута на плечы. Кажучы, што назаўтра ўсе парываюцца хадзілі ў абмяжываць накінутых на плечы паліто.

— Усе парываюцца? Трэба быць Скіпарэлі, каб мець такую ўладу над людзьмі. Нам бы чэвэрч такога аўтарытэтнага ўплыву — наколькі лягчэй было б працаваць. Часам мне здаецца, што на прамысловых кірмах прадстаўнікі гандлю — гэта ўсюды тыпаж Кавендзіша, хоць па знешняму свайму выгляду, маперах і касцюмах можна аднесці іх да арміі прыхільнікаў мастацтва Скіпарэлі. Назіраецца чамусьці дзіўны кансерватызм, калі справа тычыцца закупкі прапануемых прамысловасцю вырабаў. Факт тым больш сумны, што гандаль сёння фарміруе асартымент для прамысловасці. Гандаль дыктуе сваю волю на той падставе, што з-за прылаўка, пібыта, лепш відаць інтарэсы пакупнікоў. Ну а мы, так званыя заканадаўцы ўбораў, у вачах таваразнаўцаў выглядаем не інакш, як непажаданымі купінамі на і без таго няроўным шляху «прамысловасць—гандаль». Праўда, за апошнія два гады з вялікай цяжкасцю таго-сяго дамагліся. А менавіта: Дом мадэлей працуе цяпер толькі з указаннем сумы, на якую абавязваем паставіць вядомую толькі нам прадукцыю (раней, як прамысловасць і цяпер, павінны былі распісаць усё па штучна і малейшае адхіленне пагражала штрафам). Цяпер гандаль ведае толькі адно — два мільёны ён з нас атрымае, а ўжо што паставім мы на гэтую суму — наша справа. Пагадзіцеся, мастак-мадэльер лепш чым таваразнаўца ведае, што цікавіць пакупніка сёння. Пагадзіцеся і з тым, што два

мільёны для паўтарамільярднага штогадовага швейнага патоку — гэта ж кропля ў моры, і на гэтым мы, вядома, не збіраемся спыніцца. Нядаўна галоўны інжынер нашага Дома мадэлей Валянціна Івойлава, выступаючы з артыкулам у «Социалистической индустрии», выказалася за свабодны 20-працэнтны асартымент прамысловай прадукцыі. Растлумачу, у чым сэнс ідэі. Дапусцім, гандаль патрабаваў палітовых вырабаў на 10 мільёнаў рублёў. Калі ласка! Але толькі на 8 мільёнаў таго, што хочаце вы, а на два мільёны таго, што хочам мы — без пачочных указанняў і ўмяшання. Навошта нам свабода выбару і дзеянняў? Цяпер ад распрацоўкі мадэлі да яе ўкаранення праходзіць не менш чым год, за такі час нават самая цудоўная мадэль, натуральна, старэе. Дабіўшыся свабоднага 20-працэнтнага асартыменту, і мадэльеры, і швейнікі гарантуюць двухмесячнае яе асваенне.

укаранення па дамах мадэлей краіны, і чацверты год запар мы займаем прызвыжы месцы ва ўсесаюзным сацыялістычным спаборніцтве.

— Тады адкуль жа бяруцца ў магазінах форменныя калені, калі, як вы кажаце, усе да адзінай мадэлі праходзіць праз храм безданорнага густу і элегантнасці? Разам з інжынерам аддзела пошты вашага Дома мадэлей мы нядаўна наведалі магазін «Алеся» і убачылі: паліто 52-га памеру ў небяспечную для поўных жанчын яркую буйную клетку, сінтэтычныя футры з грубым скураным рамянем і чамусьці з металічнымі гузікамі, халаціні злёгнага колеру з жоўтымі гузікамі і ружовай аздобай, яркасінія джынсавыя спадніцы з ядавітай злёгна-чырвовай вышывай, паліто сучаснага фасону са штогадовага драпу абырдылага колеру марскога хвалі. Стала нячэткава не па сабе, калі на тэтаронавай блузцы, пашытай па народных матывах, з пляшчотным кафейным малюнкам заўважылі звычайныя белыя гузікі, якія да месца хіба толькі на мужчынскай блізіне. Якімі ж чорнымі хадамі, скажыце, прасочаецца лунная безгустоўнасць і шэрасць? Няўжо мы ніколі не дажывём да

— І Вы, як аўтары вырабу, нічога не можаце зрабіць у падобных выпадках?

— Калі архітэктар, прышоўшы на будоўлю, заўважае разыходжанні з праектам, яго законнае права — спыніць будоўню, патрабаваць пераробкі. Мы таксама час ад часу наладжваем правёркі, пішам акты, бачачы парушэнні, але спыніць вытворчасць не маем права. Спадзяёмся з распрацоўкай аўтарскага кантролю над мадэлямі атрымаць паўнату ўлады. І яшчэ спадзяёмся на новы парадак утварэння фонду матэрыяльнага заахвочвання на прадпрыемствах. Памеры яго з нядаўняга часу залежаць ад дагаворных паставак у наменклатуры. Выпадку парушэння дагавору будзе лічыцца педавыкананым план рэалізацыі. Іншымі словамі — павышаецца адказнасць швейнікаў за адпаведнасць паточных вырабаў узорам, першапачатковым нашым распрацоўкам.

— Наколькі мне вядома, Дом мадэлей меў некалі свой невялікі пашывачны цэх, і яго прадукцыя карысталася няменным попытам. Гэта была не толькі выдатная магчымасць пазбегнуць хоць у малой ступені непажаданых цяперашніх сутыкненняў са швейнікамі, не толькі фінансавая падмога гаспадарчаму разліку, але і асяродкам для навінак, за якое выступае цяпер, прабіваючы згаданы вышэй 20 працэнтаў свабоднага асартыменту.

— Загадам міністра лёгкай прамысловасці СССР пашывачны цэхі пры дамах мадэлей ліквідаваны. Наш гадавы прыбытак ад аднаго мадэліравання дасягае мільёна рублёў, а працаўнікі навінак ускладзены на фірменны магазін «Адзенец», размешчаны па вуліцы А. Кашавага. Іншае пытанне, што работа яго ўсё яшчэ як след не наладжана. Там павінны працаваць людзі, зацікаўленыя не столькі ў хуткім распродажу, колькі здольныя разабрацца ў запатрабаваных пакупнікоў, зразумець і ўладваць наметкі новых напрамкаў. Прадавец павінен быць псіхалагам і сацыялагам. Другая заўвага. Тавары тут павінны прадавацца крыху даражэй, і гэта павінна абавязкова адбіцца на аплаце працы тых, праз чье рукі прайшла навінка, наколькі ў першы перыяд выпуску новых вырабаў рэнтабельнасць іх, зразумела, значна ніжэйшая, чым даўно асвоеных.

— Вы яшчэ не спыталі, але, адчуваю, спытаецца, чаму так мала ў продажу адзення з модных цяпер джынсавай тканіны і вельвету ў буйны рубчык? Таму што прадпрыемствам не выгадна нашы звышмодныя мадэлі з таных тканін, бо кошт вырабу складаецца ў асноўным з кошту матэрыялу. Вось чаму я за продаж звышмодных вырабаў па значна павышанай цане: зацікаўлены пакупнік павінен узяць на сябе аплату працы швейнікаў, інакш многае новае, цікавае так і не сядзе са старонак часопіса мод, не праб'е сабе дарогу ў жыццё.

— Мне здаецца, Анатоль Пятровіч, для ідэальнага вобразу фірменнага магазіна ў Вас у запасе ёсць яшчэ некалькі штрыкоў?

— Мне думецца, у ідэале такі магазін павінен займацца не толькі апрацаванай мадэлямі (у гэтым напрамку за два гады зрухі вельмі істотныя). Ён абавязаны з часам стаць пультам кіравання вытворчым патокам. Аператыўная штодзённая апрацоўка вынікаў работы гандлю бачыцца мне не інакш як карэктароўкай выпуску прадукцыі на бліжэйшы тыдзень. Толькі пры такой пастаноўцы справы мы даб'ёмся паўнейшага задавальнення попыту, выхаванага на лепшых айчынных і зарубежных узорах.

Гутарку вяла Раіса РАМАНОВА.

АБНОЎКІ ДЛЯ МОДНІЦ І ЧОРНЫ ХОД БЕЗГУСТОЎНАСЦІ

— Слухаю Вас, Анатоль Пятровіч, і мне здаецца, што ў кірсе насупраць сядзіць не дырэктар Дома мадэлей у агульнавядомым разуменні, а п меншай меры прадзюсер буйнейшага швейнага аб'яднання.

— Што ж, такое параўнанне мяне радуе. А справа ў тым, што наш Дом мадэлей не зусім такі, як усе астатнія. У іншых рэспубліканскіх мадэліраваннем займаюцца часткова работнікі прадпрыемстваў, часткова канструктары дамоў мадэлей. Мы ж працуем у цяснейшым кантакце з вытворчасцю. Не толькі распрацоўваем мадэлі для лёгкай і мясцовай прамысловасці, для атэлье індустрыі, не толькі дапамагам калегам з Кіева і поўнасцю забяспечваем 2-гі Росгалоўшвейпром. Нашы мастакі-канструктары і тэхнолагі замацаваны за канкрэтнымі прадпрыемствамі. Ужо маем першы вопыт сумеснай работы з дысанатарамі некаторых вытворчасцей — разам ствараем новыя тканіны. Такім чынам, жыццё мадэлі пачынаецца ўжо не з папярэвага эскіза і прымерака на манекеншчыцы, а з ведання эканамічных і тэхнічных магчымасцей прадпрыемства і жадання яго калектыву пайсці на пакуты ў імя прагрэсу Яе Вялікасці Моды. Узоры новай тканіны, яшчэ без назвы і цаны паступаюць нам прыкладна за год да масавага асваення. Гэтага тэрміну зусім дастаткова для таго, каб падумаць над сродкамі эстэтычнай выразнасці адзення з яе, прасцей — знайсці найбольш выгадны для тканіны фасон. За год мы прыдумваем да 1.200 варыянтаў адзення з усёй неабходнай тэхнічнай дакументацыяй. 90 працэнтаў з іх прымаецца. Пахвалюся — гэта самы высокі працэнт

таго, каб магазін гатовага адзення дасягнуў узроўню хоць бы трэціпраграднага атэлье?

— Адкажу. Мастак гаспадар свабоднай мадэлі, пакуль яна на перы, на манекеншчыцы. Забяспечаная рэкамендацыйнай картай, дзе ўказаны падыходзячыя для яе віды тканін, расцветкі і магчымыя варыянты аздаблення і ўпрыгожвання, мадэль пачынае, не перабольшваю, хаджэнне па пакутах.

Першая бяда: пазначаны працэнт тканінага абыякавання — не больш чым 10 працэнтаў у год у цэлым па рэспубліцы. А як вядома, увага пакупніка накіравана ў першую чаргу на фактуру тканіны, колеравы каларыт і толькі пасля — на фасон. Што датычыць аздабленняй фурнітуры, то дзейнічаюць па прыпынку — па бізрыб'і і рак рыба: лепяць, што пад рукою ёсць. А яшчэ — нерастароннасць забяспечэнняў, зрывы паставак, а яшчэ — «гарыць план» і няма часу на «архітэктурны лішкі» — у выніку да фінішу, бывае, наша дзецішча дабіраецца добра абшчыпаным (спрошчаным) або з такімі выключачнымі адна адну заменаі, што славутага Скіпарэлі на нашым месцы даўно б хапіў удар. Назваць злосных парушальнікаў тэхнічных рэкамендацый? Свежы прыклад з апошняга кірмашу: аршанская фабрыка, дзе шыюць толькі дзіцячыя паліто, літаральна закідала гандаль пісьмовымі просьбаі дазволіць змяніць фасоны, зацверджаныя на папярэднім кірмашы, спрасіць тое-сёе, змяніць аздобу, ліквідаваць вышывку наогул. Заўважце — просіць дазволу не ў нас, а ў гандлю! І такіх змоў за нашай спіноў шмат.

Я НА І ЁН...

Фота Я. МЯЦЕЛЦЫ.

УЧОРА і ЗАЎТРА

Адзіраваць сезон «Паўлінкай» перастала быць прывілей і купалаўцаў з таго часу, як з'явілася свая «Паўлінка» у Дзяржаўным тэатры музычнай камедыі. Вось і ўчора героі гэтай вядомай апэраты Ю. Семянікі зноў сустрэліся з глядачамі. Сёмы сезон трупы тэатра паранейшаму праходзіць на сцэне акруговага Дома афіцэраў. Разам з тым, даволі частымі будучы выяўныя спектаклі, шэфскія канцэрты на сьцэні і для працаўнікоў мінскіх прадпрыемстваў. Да тых чатырнаццаці спектакляў, што складаюць актыўны рэпертуар тэатра, хутка далучацца новыя пастаноўкі. Прэм'ера на музыку ленинградскага кампазітара Г. Лебедзева «Охнінскі мост» («Мост мары») рыхтуецца да Кастрычніцкага свята. Гэта свайго роду «дэбют» на мінскай сцэне рэжысэра Б. Вторава (афармленне маладога маскоўскага мастака Ю. Даламанова). Вядзецца работа над творам Ю. Семянікі «Сцяпан — вялікі пан» (рэжысёр С. Штэйн, мастак А. Марозаў). На чарзе апэраты Р. Сурса «Несцерна». Сярод спраў бліжэйшага часу — удзел у тэатральнай знадзе і абмеркаваньне праграмы вялікага юбілейнага канцэрта, які будзе ставіць С. Дрэчын.

Сезон у Дзяржаўным тэатры лялек БССР пачынаецца заўтра. Глядачы пазнаёмяцца з новай работай калектыву — «Тры таўстуны» (п'еса Р. Сфа і У. Штэйна, пастаноўка А. Лялюскага, лялькі і дэкарацыя А. Фаціна, музыка В. Іванова). Вядомая назва Ю. Алешы, прасякнутая рэвалюцыйным духам (паходзе ле створана п'еса), з'явілася да 10-годдзя Кастрычніка: прэм'ера спэтакля прысьвячаецца сьветліму вялікаму юбілею. Надзвычай паспяхова склаўся ў тэатры мінулы сезон: упершыню ў краіне была пастаўлена назва «Да трэціх пэўняў» (паходзе В. Шукшына). Спэтакль прайшоў пры стабільным аншлагі 30 разоў! Экспэримэнтальным па сродках увасабленьня творам стала тансама «Сланяня» Р. Кіплінга (п'еса Г. Владычынай). Прыемнымі вынікамі за першае паўгоддзе азнаменаўся для калектыву ўдзел у сацыялістычным спарбніцтве тэатральна-відовішчых прадпрыемстваў Украіны: мінскія лялькінікі ўзялі 11 месца. Праз месяц яны будучы дэманстраваць сваё мастацтва на V Рэспубліканскай тэатральнай знадзе. Мае быць завершана ў снежні — да пачатку Усесаюзнага фестывалю балгарскай драматургіі — работа над назвай «Аршан» балгарскай пісьменніцы Р. Аляксандравай, прысьвечаная 100-годдзю вызвалення Балгары ад турэцкага прыгнёту. Працянецца і падрыхтоўка да пятага фестывалю лялькіных тэатраў Прыбалтыкі і Беларусі. Ён пройдзе ў чэрвені наступнага года, а ў жніўні тэатр адзначыць сваё саракагоддзе.

пастаноўцы пластычную своеасабліваць і непаўторнаць. Гэты прынцып мастацкага вырашэньня даў магчымасць рэжысэру А. Лялюскаму аперываць усёй плошчай сцэныэкрана.

Зварот да балета (гэта своеасаблівае ляльчае прадстаўленне, якое ўключала сцэнічную інтэрпрэтацыю «Жар-птишкі» І. Стравінскага, «Вучня чарадзея» П. Дзюка і «Вясновай казкі» Я. Глебава, названа на афішы тэатра «Вечарам танцавальнай пантэмімы») з'явіўся ў вядомым сэнсе паглыбленнем эксперыменту, распачатага ў спектаклі «Званы-лебедзі», хоць выкарыстанне прынцыпаў так званых «чорнага тэатра» звязана тут з далейшымі пошукамі, накіраванымі на засваенне прынцыпова новых магчымасцей. Як рэжысэру, Л. Быкаву найбольш ярка ўдалося вытлумачыць «Вясновую казку» Я. Глебава. Жыццярэдасная фактура глебаўскай музыкі, незвычайная святочнасць аранжыровак, іх асабліва прызрыстасць — усё гэта аказалася вельмі бліжкім яму і знайшло на сцэне пераказнаўчае ўвасабленне ў гульнях і танцах скамарохаў, у забавна прытупваючай, велізарнай — ва ўсю сцэну — ляльцы Масленіцы.

Наглядэльчы на напружаную працу ў Дзяржаўным тэатры лялек БССР у Мінску, мастак знаходзіць час, каб дапамагчы маладым прафесійным калектывам — афармляе шэраг спэтакляў у Гомельскім і Брэсцкім абласных тэатрах лялек. Яго часта можна сустрэць тамсама і на розных аглядах лялькінаў-аматараў, на семінарах, дзе ён шчодро дзеліцца з маладымі кіраўнікамі самадзейных тэатраў сваімі глыбокімі ведамі і багатым вопытам. Узважваючы усё здзейсненае ім, можна смела сказаць, што сёння няма іншага творцы, які зрабіў бы так многа для развіцця сучаснага тэатра лялек у рэспубліцы.

У вольны час (хаця наўрад ці ў мастака ён — «вольны») Л. Быкаў любіць блукаць па лесе, збіраць карэні і сучкі дрэў, з якіх потым нараджаюцца дзівосныя скульптурныя фігуркі звароў і птушак. Асабліва часта мастака можна сустрэць з энтыдыкам у наваколлі Мінска. Калі меркаваць па шматлікіх замалёўках з натурны і карцінах якія, дарэчы, ужо сёння маглі б склаці асобную цікавую выстаўку, ён, несумненна, пейзажыст. І ўглядаючыся ў купку гонік соснаў на беразе рачулки, у чыстыя сьвітаны і вечаровы сутонні з яркай палоскай неба па гарызонце, ва ўсю мнагастайную шматфарбнасць выху прыроды, зноў і зноў думаеш аб шчодрасці гэтага творцы, аб ягоным замільаванні да прыроды: амаль кожная пейзажная замалёўка мастака — своеасаблівае прызнанне ёй у любові.

Што ж думаецца, аб чым марыцца яму ў свой мастакоўскі жыццёвы, якія планы і задумы высноўваюцца на будучае? Натуральна, усе яны цяпер непасрэдна звязаны з творчасцю Магілёўскага абласнога тэатра лялек, галоўным мастаком якога прызначаны Л. Быкаў. І хоць калектыву яшчэ толькі робіць першы крокі, мастак у сваёй творчасці, безумоўна, пойдзе далей і, магчыма, з цягам часу спраўдзіць адну са сваіх колішніх задум — вырашыць сур'ёзны твор з моцным драматычным канфіліктам, дзе, як асноўны выяўленчы сродак, загучаць на сцэне колер, святло, музыка. Тых, хто ведае няўрымсліваю мастакоўскую натуру Л. Быкава, не можа здзівіць яго пераход у малады калектыв. Моладзь заўсёды імпаанавала яму сваёй непасрэднасцю і прагай да адкрыцця. Няхай жа і надалей ішчасціць яму на шляху да новых творчых здзяйсненняў, няхай гэтакім жа шчодрым застаецца ягоны талент, а яго прага да адкрыццяў — неспатоленай.

Міхась КАЛАДЗІНСКІ.

свае памеры, і ўсё гэта вынаходліва выкарыстоўваецца ў пастаноўцы. Калі адкрываецца заслона — ваза высокая, вытанчаная, мае элагантны выгляд. Затым створкі разыходзяцца, і яна становіцца шырокай, падобнай на гаршчок, а ў канцы кожнай карціны прымае ранейшую форму. Дасціпнасць мастакоўскай прыдумкі заключаецца ў тым, што гэтая ваза арганічна спалучалася з лялькамі, фігуркі якіх утваралі яе своеасаблівы роспіс. Ілюзія яго ажыццэньня дасягалася арыгінальным прыёмам пабудовы мізансцэны, калі статычныя, нібы застылыя ў той ці іншай скульптурнай позе лялькі «ажывалі», пачыналі дзейнічаць.

У немалой ступені дзякуючы Л. Быкаву многія акцёры Дзяржаўнага тэатра лялек БССР змаглі дасягнуць значнага сцэнічнага плёну ў сваіх ролях. Лялькі, створаныя мас-

Праўда, для Л. Быкава ніколі свабода творчай фантазіі не была самамэтаю. Ён ідзе ад жыцця, шукае пунты стварэння ўласных пошукаў з творчасцю акцёра-лялькініка, спраўдліва бачачы ў гэтых стварэннях перадумову сцэнічнага поспеху. Можна, таму і ўласціва ўсёму, што стварае мастак, пачуццё меры, я сказаў бы, павялі да акцёра, які ажыццэ ляльку, напаяўнае вобраз жыццём. У гэтым плане Л. Быкаў ідзе яшчэ далей: у многіх ляльках ён улічвае індывідуальныя асаблівасці акцёраў трупы так, што, нават не ведаючы афіцыйнага размеркавання роляў і не прысутнічаючы на рэпетыцыі, можна пэўна сказаць — хто з іх будзе ствараць той ці іншы вобраз у спэтаклі.

Так разам з акцёрам Л. Быкаў стварае такія спектаклі, як «Іван-царэвіч і шэры воўк», «Васіліса прыгожая», «Па шчупаковай волі», «Канёк-гарбунок»... Дзеці дружна апладзіравалі вясёлым мядзведзьянтарам, вынаходліваму Кату ў ботах і Аладзіну, добраму Айбаліту і Золушцы, Беласнежы і

многім іншым героям любімых ім твораў. У актыў Л. Быкава неабходна залічыць таксама амаль усе пастаноўкі нацыянальнай лялькінай драматургіі. Ён быў першым мастаком інтэрпрэтатарам «Каваля Вар'ядуба» А. Якімовіча, «Сярэбранай табакеркі» Зм. Бядулі, «Тіпавічка» У. Галубка, твораў, напісаных для тэатра аўтарамі больш маладога веку; яму належыць некалькі сцэнічных рэдакцый папулярнай казкі В. Вольскага «Дзед і Жораў».

Было б непавагай да самога мастака, якому ў вышэйшай ступені ўласцівы самарытчыныя адносіны да ўласнай творчасці, сцвярджаючы, што ўсё, створанае ім, належыць да адных толькі удач. Былі і дробныя пралікі, і нават асобныя пастаноўкі, у якіх па тых ці іншых прычынах яго сцэнаграфічнае майстэрства не змагло раскрыцца ў поўную сілу. Творчай незадаволенасць — дзейсны стымул далейшых пошукаў, якія прыводзяць да новых знаходак і адкрыццяў. Яны, вядома, не прыходзяць самі, а з'яўляюцца ў выніку напружанай паўсядзённай працы.

Асобная старонка сцэнаграфічнай творчасці Л. Быкава — пастаноўкі для дарослых. У працы над такімі спектаклямі, як «Чортаў млы» І. Штока (1968), «Шудоўная Галатэя» С. Дарваша і Б. Гадара (1968), «Сільвестраў скарб» А. Вагенштайна (1970), «Мой, толькі мой!» Б. Тузлукава (1973) і «Клоп» У. Маякоўскага (1975), асабліва ярка выявіліся гумар і іронія мастака, якія выразна прагучваюць у вобразах-ляльках і нават у вырашэнні сцэнічнага асяроддзя, дзе ім даводзіцца дзейнічаць. Так, напрыклад, у «Шудоўнай Галатэі» такім месцам дзеяння з'явілася старажытная ваза, утвораная канфігурацыямі двух цвёрдых створак. Яна займае цэнтр сцэны і ў залежнасці ад асвятлення задніка розная па колеру, а таксама лёгка можа мяняць

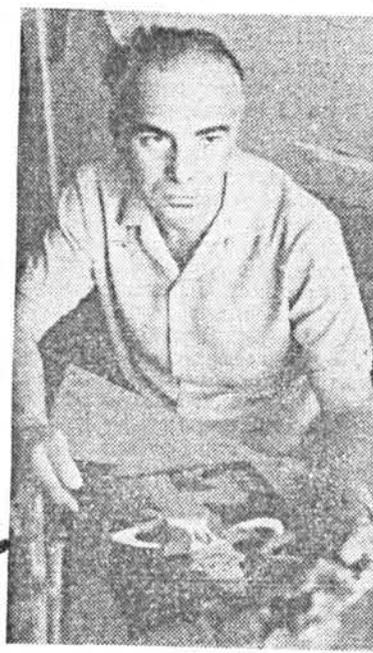
такім, сталі выдатнай асновай для раскрыцця вобразаў такімі акцёрамі, як У. Уласаў, У. Грамовіч, У. Калашнікаў, В. Пакрышынская, А. Іванова, Л. Мікула, К. Калашнікава, І. Жыткевіч і многія іншыя.

Сталася так, што амаль усе творы, якім мастацкую інтэрпрэтацыю даваў Л. Быкаў, ставіў рэжысёр А. Лялюскі. І вось што цікава: там, дзе дасягаў поспеху мастак, дасягаў яго і рэжысёр. Найбольш удалыя пастаноўкі тэатра з'яўляюцца і найбольш цікавымі рэжысёрскімі работамі. Яны ж, як правіла, вызначаюцца і значнымі акцёрскімі дасягненнямі.

Як доназ таго, што з мастака пачынаецца поспех тэатра, можа быць праца Л. Быкава над «Трыма парасяткамі» Ніны Мачыш у Брэсцкім абласным тэатры лялек. Мне здаецца, менавіта дзякуючы арыгінальнаму і разам з тым вельмі простаму мастацкаму вырашэнню самой шырма, лялек, насамрэч акцёраў, малады рэжысёр А. Шнілен змог стварыць надзвычай яркае тэатральнае відовішча.

Смеласцю пошукаў і арыгінальнасцю мастацкага вырашэння вызначаюцца «Званы-лебедзі» і пастаноўка трох аднаактовых балетаў, ажыццэўленыя на пачатку 70-х гадоў на сцэне Дзяржаўнага тэатра лялек БССР. Адпаведным пунктам «Званам» з'явілася шырокае выкарыстанне прынцыпаў так званых чорнага тэатра. Яркіе калярыстычнае вырашэнне, выразнае гучанне колеру на чорным фоне дазволілі Л. Быкаву стварыць сапраўды дзівосны твор, які стылістычна нагадвае работы палехскіх майстроў. Спэтакль глядзіцца як каларовы фільм (уражанне экранна ўзмацняе, дарэчы, і цюль, што — веракрывае усё люстра сцэны), як твор маштабны і адначасова вышэйшы — ўзніёлы. Шырокае выкарыстанне вертыкальнай перспектывы надэле

ШЧОДРАСЦЬ ТВОРЦЫ...
Параўнаем яе з урадлівай нівай, што аддае людзям плён іх руплівай працы, ці са жніўнем, калі спраджваюцца сейбітавы спадзяванні — даспявае жыта і надзіваюцца бурштынам ярына. У творчасці кожнага мастака так ці інакш адгукнецца ўсё зведанае і прыгожае. Асабліва тонка адчуты і занатаваны ў яго эмацыянальнай памяці фарбы прыроды: і напоўненыя мядковым водарам сініх верасоў вечары і ранкі, якім ясная летняя ноч тчэ з кропляў расы свой празрысты вэлюм, і першыя промі сонца, што заграюцца ў ім шматколёрнай вясёлкай... Як і ў самой прыроды, у кожнага мастака бывае свой красавік і свой жнівень — час, калі, узбагачаны ўласным мастацкім і жыццёвым вопытам і ведамі, найбольш поўна і ярка раскрываецца ягоны талент,

калі ў яго творчасці з'яўляюцца рысы, што дазваляюць назваць мастака майстрам. Сапраўдным майстрам свай справы ведаем мы мастака тэатра лялек Леаніда Быкава. Нядаўна яму споўнілася пяцьдзесят гадоў, з іх дваццаць — прысвечаны тэатру, які стаў яго прызваннем. Мастакоўскае шчодрасць адрасуецца самым шчодрым людзям: дзецям. У першую чаргу — дзецям.

Пачатак яго творчасці прыпадае на адзін з самых складаных перыядаў у жыцці Дзяржаўнага тэатра лялек БССР: на час творчага раздарожжа калектыву, які толькі-толькі пачынаў асэнсоўваць пралікі мінулых гадоў, калі галоўны акцэнт рабіўся на імітацыйнай магчымасці лялькі: яна «павіна» была капіраваць чалавека... Гэтая тэндэнцыя аб'ектыўна адмаўляла асноўныя прынцыпы тэатра лялек як асобнага віду тэатральнага мастацтва, яго спецыфіку. Таму пастаноўкі Л. Быкава фактычна з'явіліся паравотным момантам у творчым жыцці калектыву.

Адбывалася інтэнсіўная пераарыентацыя творчасці тэатра, і прынцыповае значэнне набывала, несумненна, характэрнае для мастакоўскай індывідуальнасці Л. Быкава разуменне лялькі-вобраза. У звычайным драматычным тэатры мастак мае дачыненне да частковай, знешняй трансфармацыі акцёра. У тэатры ж лялек ён палкам вызначае малюнак будучай пастаноўкі. Таму і праўдзіна яго фантазіі, канструктыўнага мыслення мае тут больш шырокія гарызонты. Увасабляючы ў адзіным на сваёй прыродзе матэрыяле вобразы спектакля, мастак ляльчага тэатра, па сутнасці, мае справу з усім комплексам пластычнага вырашэння драматургічнага твора.

АЎТАР НЕЗАБЫЎНАЕ ПЕСНІ

ДА 75-годдзя 3 ДНЯ НАРАДЖЭННЯ ЗАСЛУЖАНАГА
АРТЫСТА БССР, КАМПАЗИТАРА С. ПАЛОНСКАГА

Яму было ўсяго шаснаццаць гадоў — сыну беднага саматужніка з Гайсіна на Вінніччыне, Самуілу Палонскаму, — калі ён уступіў добраахвотна ў рады толкі-толкі народжанай Чырвонай Арміі, каб на паях грамадзянскай вайны абараняць Савецкую ўладу. Гэта яны, яго таварышы па зброі, а дакладней, камандаванне Першай Украінскай чырвона-казаккай дывізіі, накіравалі «здольнага да музычнага мастацтва», дэмабілізаванага ў 1922 годзе чырвонаармейца С. Палонскага ў Кіеўскі музычна-драматычны інстытут. Тут ён атрымаў адукацыю хормайстра і пад кіраўніцтвам цудоўных мастакоў, кампазітараў В. Залатарова і М. Рэўцкага на ўсё жыццё пасябраваў з кампазіцыяй, з яе першакрыніцай — народнай песняй.

Беларускі перыяд у біяграфіі С. Палонскага пачаўся ў 1928 годзе. Малады, жыццярадасны, вельмі абаяльны і, як зараз гавораць, кантакты музыкант, ён адразу кінуўся ў самую гучыню музычнага жыцця рэспублікі. С. Палонскі арганізоўвае самадзейныя хоры, кіруе Беларускай рэспубліканскай харавой капэлай, ансамблем песні і танца БВА, піша шматлікія творы, апрацоўвае для рознага складу выканаўцаў беларускія народныя мелодыі. Так нарадзіліся «Беларуская чырвонаармейская сюіта»,

жніўны цыкл для хору, дзвюх салістаў, флейты, габоя і секстэта домр; танцавальная сюіта, у якой гучаць беларускія «Юрочка», «Крыжачок», «Мяцеліца», «Лявоніха» і «Мікіта», многія песні на вершы Я. Купалы, П. Броўкі, Р. Сабалеўкі, І. Шапавалава і інш.

Гаворачы пра першыя песні С. Палонскага, якія ён напісаў на Беларусі, трэба падкрэсліць, што сярод іх былі першымі ў жанры беларускіх песень аб Чырвонай Арміі, аб пагранічніках. Была сярод іх песня, слава якой перакроціла праз граніцы і нашай рэспублікі, і ўсёй краіны. Гаворка ідзе пра незабыўную «Вечарынку ў калгасе», у якой вершы вялікага песняра Які Купалы знайшлі выдатнае музычнае «прачытанне». Вось дзе сапраўды слова цалкам злілося з гукам, каб раскрыць людзям праўду калгаснага ладу, які толькі што нараджаўся ў беларускай вёсцы. Песня стала адразу своеасаблівым музычным сімвалам эпохі, адзіўляюча, пераканальна і адухоўлена раскрыла рысы новага, што прыйшло і замацавалася ў нашым жыцці.

Калі пачалася Вялікая Айчынная вайна, С. Палонскі, які па стану здароўя не мог стаць у шэрагі абаронцаў Радзімы, некаторы час працаваў мастацкім кіраўніком Беларускага ансамбля песні і танца, эвакуіраванага ў Сібір. Потым ён атрымаў магчымасць працаваць з армейскімі калектывамі Варонежскага, Цэнтральнага і Прыбалтыйскага фронтоў. У гэты перыяд нарадзіліся такія вядомыя песні кампазітара, як «Адломцім» на вершы Я. Коласа, «На захад» і «Песня помсты» на вершы М. Машары, «Песня пятай гвардзейскай дывізіі» на вершы Л. Кондырава і дзесяткі іншых, што гучалі ў час вайны.

Нельга яшчэ не адзначыць, што С. Палонскі напісаў вялікую колькасць не толькі вакальных твораў — сольных і харавых, але і інструментальных. Тут і п'есы для беларускага народнага і для духавога аркестра: для трубы, скрыпкі, габоя, фагота, фартэпіяна, мандаліны, акардэона. Пісаў ён музыку да драматычных спектакляў, да першага беларускага кінафільма-канцэрта «Народныя таленты» і г. д. Такая багатая творчая спадчына кампазітара Самуіла Уладзіміравіча Палонскага.

І. СІСНЕВІЧ.

Выступае «Брастаўчанка»

Калі я бываю ў горадзе над Бугам і калі там на падмогах рабочых клубу выступае з новай ці ранейшай праграмай народны ансамбль песні і танца «Брастаўчанка», абавязкова іду на коннае прадстаўленне. Ён, гэты калектыв, адзін з самых цікавых і творчых у Беларусі. Мабыць, таму і жыхары Брэста, і яго госці заўсёды захапляюцца мастацтвам ансамбля.

Праз тры гады пасля першага выступлення «Брастаўчанкі» ёй было прысвоена ганаровае званне народнага калектыву. З таго часу няспынна расце яго папулярнасць. Неўзабаве ён адолеў яшчэ адну прыступку — стаў лаўрэатам рэспубліканскага конкурсу.

Анталогія беларускай народнай песні і танца — настольная ініга ансамбля, з якой ён, як з брукістай крыніцы, чэрпае тэмы для сваіх кампазіцый.

Сёлета «Брастаўчанка» атрымала званне лаўрэата Усесаюзнага фестываля самадзейнай мастацкай творчасці працоўных. Паводле рашэння журы, ансамбль заваяваў права на ўзорна-паказальныя канцэрты ў гарадах і вёсках нашай рэспублікі і Літоўскай ССР.

Праграма калектыву вялікая. Яна разлічана на дзве — дзве з палаўнай гадзіны. А калі сабраць усе песні і танцы «Брастаўчанкі» ў адзін канцэрт, то на іх выкананне спатрэбіцца сутні.

Сёння ў рэпертуары народнага ансамбля — больш чым сто народных і сучасных нумароў. З яго мастацтвам знаёмы аматары многіх гарадоў Савецкага Саюза. Ён быў на гастролях у Варшаве, Лодзі, Любліне, Быдгашчы і іншых месцах Польшчы, наведваў таксама і Югаславію.

Варта адзначыць, што самадзейныя артысты з Брэста маюць неблагі кіраўніком. Балетмайстрам — пастаноўшчыкам і працуе Сяргей Кіліч, а мастацкім кіраўніком і галоўным дырыжорам калектыву — Сяргей Любчун. Ён расказвае пра калектыву сціпла і шчыра:

— Наш народны ансамбль песні і танца «Брастаўчанка» існуе ўжо амаль дзесяць гадоў. Яго ўдзельнікі, якіх больш за 120, — працаўнікі Брэсцкага электрамеханічнага заводу імя XXV з'езда КПСС. Гэта рабочыя і служачыя, інжынерна-тэхнічныя работнікі прадпрыемства. У нашым рэпертуары песні савецкіх кампазітараў, танцы народаў нашай Радзімы. Але з найбольшым поспехам выконваюцца беларускія народныя песні і танцы, якія атрымалі высокую ацэнку гледачоў і дзяржаўна-прафесійнага мастацтва.

Конны раз буйай аплэдыментаў сустракаюць гледачы выступлення артыстаў заводу. Іх новая праграма пачынаецца выкананнем ваяльна-харавага рэаграфічнага кампазіцыі на музыку Юрыя Семіянкі і Сяргея Любчуна

«Дарагая мая Беларусь». Яна складаецца з некалькіх, самых разнастайных па характары, музычных і танцавальных нумароў — ад велічна-урачыстага да гуллава-вясёлага. Кампазіцыя мае добра сцэнтаваны мантаж, гледзіца і слухаецца з цікавасцю.

Гледзельная зала доўга не адпуснае са сцэны выканаўцаў беларускіх народных песень «Кума мая, нумачка». «Ой, хачу я мяне сватаць» брэсцкага кампазітара Эдуарда Ханна на словы Нэлі Тулупавай.

Палабаюцца слухачам «Дзвінскія вясчоркі» — сапраўднае фальклорнае знаходка ансамбля. Тут усё добра: і танцы, і песні, і акампанемент двух баянаў і бубна, незамежных у беларускіх народных вясчорках. У аснове гэтай пастаноўкі — песні і танцы, запісаныя ў вёсках Дзвін і Рухавічы Кобрынскага раёна.

Прыгожы, сарвазіты і моцны голас чыста народнага харантара дэманструе на канцэртах салістка ансамбля, лаўрэат усесаюзнага фестываля мантажніца Тамара Кабанава. Неблагія вакальныя зольнасці пакізае старэйшы ўдзельнік самадзейнасці тонка Мсціслаў Панасюк. Таланвіта выконваюць танцы медыцынскага сестра Залоскага зпаўлуніта Таціяна Лапаціна і вэгуліроўшчыні апаратуры Уладзімір Сямёнаў, дзесяткі іншых артыстаў.

М. СІСНЕВІЧ.

СЕННЯ ПРА «музейную цішыню» не даводзіцца гаварыць. Дастаткова прывесці такія лічбы: калі ў пачатку пяцігодкі Брэсцкі абласны краязнаўчы музей наведваў 80—90 тысяч чалавек у год і прыблізна 1.400 экскурсійных груп, то сёлета за першае паўгоддзе ў музеі пабывала звыш 150 тысяч наведвальнікаў і 4.327 экскурсійных груп.

Што прыцягвае людзей у музей? Відаць, у першую чаргу, яго экспазіцыі, дзе кожны экспанат — часцінка гісторыі народа і яго герояў.

Вось чаму адна з асноўных праблем, якая стаіць сёння перад работнікамі музея, — удасканаленне экспазіцыі. Савецкія музеі пашырылі свае рамкі, у іх сцэны ўвайшла сучаснасць. Праўдзівае рэалістычнае адлюстраванне нашай сацыялістычнай рэчаіснасці, савецкага ла-

Але ў рабоце грамадскіх музеяў ёсць і шмат недахопаў. У першую чаргу трэба сказаць аб вельмі недавальняючым уліку сабраных экспанатаў, вывучэнні і апісанні іх. Часта такія музеі ствараюцца проста па ініцыятыве асобных людзей, без дазволу мясцовых выканкомаў, а затым некаторыя з іх па нейкіх прычынах перастаюць існаваць і экспанаты знікаюць, губляюцца. Як вядома, толькі правядзенне археалагічных раскопак дазваляецца пры наяўнасці «адкрытага ліста», а чамусьці збор усіх астатніх помнікаў гісторыі культуры робіцца без усялякага на тое дазволу.

Шмат музеяў ствараецца на грамадскіх пачатках, але яны часцей за ўсё аднатыпныя: няма ўдумлівай пошукавай работы, якая магла б кожнаму музею даць нешта сваё, адметнае. Цікавыя пачаткі і цікавыя людзі, справы якіх вядо-

АБ МІНУЛЫМ — ПА СУЧАСНАМУ

ду жыцця — вось гадоўная задача экспазіцыі раздзелу сучаснасці.

Экспанат у музеі не можа існаваць толькі для таго, каб запоўніць месца ў вітрыне або на стэндзе. Ён адлюстроўвае пэўны гістарычны перыяд, і чым ён бліжэй па часе да нас, тым гэты расказ павінен быць ярчэйшы, цікавей данесены да наведвальнікаў.

Гэта і прымушае нас звяртаць асабліва ўвагу на камплектаванне фондаў і перш за ўсё на адбор рэчывых помнікаў. Вялікую дапамогу ў гэтай справе павінны аказваць і аказваюць прадпрыемствы, калгасы, саўгасы, дзе супрацоўнік музея можа атрымаць неабходную кансультацыю аб рабоце калектыву, аб асобных перадавіках вытворчасці. Знайсці яркае музейнае адлюстраванне той або іншай падзеі вельмі няпроста. Без творчай дапамогі грамадскіх музеяў не абыйсціся.

Мастацкае афармленне музеяў, стварэнне спецыяльнага экспазіцыйнага абсталявання, згодна з праектамі, на сённяшні дзень — праблемнае пытанне. І мастацкія майстэрні, і рэампракамбінат заказы музеяў выконваюць, чамусьці, з вялікай неахвотай: ні ў першай, ні ў другой арганізацыі няма каштарысаў, няма канструктараў, няма неабходных матэрыялаў для выканання работ.

Выхаваўчы эффект музейнага паказу ў многім узрасце, калі ён праводзіцца з дапамогай кваліфікаванага экскурсавода. Практыка пацвярджае неабходнасць праводзіць актыўную работу з кадрамі навуковых супрацоўнікаў і экскурсаводаў па павышэнню якасці экскурсій.

Змястоўна і цікава праводзіцца работа ў грамадскіх музеях нашай вобласці, напрыклад, у музеях Пружанскага саўгаса-тэхнікума, Маларыцкай школы-інтэрната, школы № 12 г. Баранавічы, палёлка «Мухавецкі», у музеі Колі Гойшыка ў Івацэвічах і іншых.

мы ва ўсёй краіне, у мясцовым музеі часам атрымліваюць больш чым сціплае адлюстраванне.

Усё больш настойліва час патрабуе стварэння ў кожным раёне музея, які стаў бы цэнтрам музейнай работы. Наяўнасць такіх музеяў дала б магчымасць правесці своеасабліваю цэнтралізаваную невялікіх музеяў, музейных куткоў, пакояў баявой і працоўнай славы. Тут бы сканцэнтраваліся асноўныя матэрыялы па гісторыі раёна, вакол гэтых цэнтраў згуртаваліся б краязнаўцы, настаўнікі-гісторыкі, кіраўнікі музейных гурткоў... Неабходна сёння ў кожным раёне мець фатаграфіі вэтэранаў партыі, іх аўтабіяграфіі, падумаць аб стварэнні фанатэкі, каб захаваць для будучых пакаленняў галасы тых, хто ўстанавіў Савецкую ўладу і адстойваў заваёвы Кастрычніка. Шмат яшчэ спраў у кожным раёне па ўвеквечанню слаўных старонак гісторыі нашага народа, яго герояў. А раённыя музеі аказалі б вялікую дапамогу ў зборы этнаграфічнага матэрыялу, прадметаў быту мінулага.

Сетка грамадскіх музеяў расце і будзе расці ў далейшым. Але ім неабходна кваліфікаваная дапамога. Толькі ў Брэсцкай вобласці сёння — 54 грамадскія музеі і звыш 300 пакояў-музеяў. На маю думку, наспей час стварыць пры абласных музеях метадычныя аддзелы. Ёсць жа такія, напрыклад, у абласных бібліятэках!

Захаваць помнікаў гісторыі і культуры — гэта задача і музеяў, і ўсёй грамадскасці. У работнікаў музеяў набіралася шмат праблем, бо музейная справа ў нашай краіне развіваецца хуткімі тэмпамі. І яна мае патрэбу ў даламозе і клопатах з боку грамадскасці і органаў культуры.

Т. СЛЕСАРУК,
дырэктар Брэсцкага абласнога
краязнаўчага музея.

Танцуе дзіцячы калектыву Полацкага Палаца культуры завода шло-валана. Фота К. ШАПАВАЛАВА.

ЛЮБОУ ДА РАДЗІМЫ... Выпявае гэтае высакароднае паучыццё не на пустым месцы. Яно выхоўваецца ў нас рознымі шляхамі, рознымі сродкамі.

Аб ролі помнікаў рэвалюцыйнай славы ў патрыятычным і ідэйна-маральным выхаванні працоўных ішла гаворка на рэспубліканскай навукова-практычнай канферэнцыі, прысвечанай 60-годдзю Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, што нядаўна адбылася ў Віцебску.

ФАРМИРАВАННЕ новай асобы — гэтаму важнаму і складанаму пытанню прысвечана свой даклад загадчык сектара Інстытута філасофіі і права АН БССР І. Жбанкова. Яна падкрэсліла, што за гады будаўніцтва сацыялізму было створана якасна новае асяроддзе для развіцця асобы. У нараджэнне чалавека працы былі прадастаўлены ўсе матэрыяльныя і духоўныя багачы грамадства. Нараджэнне новага, савецкага чалавека было падрыхтавана ўсёй гісторыяй рэвалюцыйнага развіцця пралетарыату, перамогай Вялікай Кастрычніцкай, дзейнасцю Камуністычнай партыі.

У процілегласць буржуазнаму ідэалу чалавека-снажыўца, мы навіны фарміраванне ідэал чалавека-творцы, дзеяча, рэвалюцыянера. У справядлівым дакладзе XXV з'езду КПСС Л. І. Брэжнеў падкрэсліваў: «Мы дабіліся немалага ў палітычнай матэрыяльнага дабрабыту савецкага народа. Мы будзем і далей паслядоўна вырашаць гэту задачу. Неабходна, аднак, каб рост матэрыяльных магчымасцей пастаянна суправаджаўся павышэннем ідэйна-маральнага і культурнага ўзроўню людзей. Інакш мы можам атрымаць рэзультат машынавай, дробнабуржуазнай псіхалогіі».

Ідэалагічная, выхаваўчая работа мае шмат важных аспектаў. Адзін з іх — выхаванне новага чалавека на прыкладах савецкага ладу жыцця, на выдатных узорах рэвалюцыйнага, ратнага і працоўнага гераізму народа.

АБ РОЛІ РЭВАЛЮЦЫЙНА-НАВІХ традыцый у патрыятычным і маральным выхаванні працоўных Віцебшчыны расказала сакратар Віцебскага абкома КПБ А. Пракоф'ева.

У вобласці назаваныя вялікі вопыт на вывучэнню моладдзю гісторыі Радзімы, Камуністычнай партыі, прапаганда ідэй савецкага патрыятызму і пралетарскага інтэрнацыяналізму, увасабленню ўсім формам і сродкамі подцігаў герояў рэвалюцыі, грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў, сацыялістычнага будаўніцтва.

Больш як 1.500 помнікаў і памятных знакаў устапоўлена на Віцебшчыне ў гонар гераічных подвігаў землякоў. Сярод іх такія, як мемарыяльны асаблі на плошчы Перамогі ў Віцебску, мемарыяльны комплекс «Праціў» на Ушачыне, помнікі воінам Савецкай Арміі ў Высачаных Лёзненскага раёна, у Троніне Шумілінскага раёна, у вёсцы Заполле, на месцы легендарных «Віцебскіх варот».

На Віцебшчыне шырока разгорнута прапаганда помнікаў. За апошнія тры гады толькі арганізацыямі таварыства працытана 12 тысяч лекцыяў.

ПОМНІКІ ВІЗНАЧАЮЦА катэгарычнасцю і масавасцю свайго ўплыву на чалавека. Можна прачытаць або перачытаць тую ці іншую кнігу, наведваць ці не наведваць выстаўку, паглядзець ці не паглядзець новую кінакарціну, але нельга праіснаваць міма помніка, не заўважыўшы яго. Манументальнае мастацтва самае масавае, даступнае, яно адразу ак-

тыўна бярае чалавека ў сферу свайго ідэйнага і эстэтычнага ўздзеяння.

— Адлюстраваная ў граніце ці бронзе памяць аб рэвалюцыйным, баявым, працоўным подвігу нашага народа, — сказаў у сваім выступленні намеснік міністра культуры БССР А. Ваніцкі, — стала магутным фактарам ідэйна-эстэтычнага выхавання працоўных. Помнікі, манументы, мемарыяльныя комплексы, мазаікі, фрэскі, вітражы, з'яўляюцца састаўнай часткай савецкага выяўленчага мастацтва, пастаянна фарміруюць высакародныя рысы савецкага чалавека, шырока і пе-

адсюль асаблівае значэнне набывае прапаганда помнікаў рэвалюцыйных падзей дакастрычніцкага перыяду.

— Так, наша рэспубліка не можа паскардзіцца на беднасць памятных мясцін, звязаных з рэвалюцыйнымі падзеямі, — сказаў у сваім выступленні старшы навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі партыі пры ЦК КПБ Я. Бараноўскі, — асабліва калі гаварыць аб Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Амаль 550 помнікаў і мемарыяльных знакаў, прысвечаных падзеям 1917 года, устаноўлена ў гарадах і вёсках Беларусі. Дастаткова назваць

ПОМНІК—КЛІЧА, ПОМНІК—ВЫХОЎВАЕ

раканаўча расказваюць пра этапы гісторыі народа, увасабляюць найбольш значныя гадзеі, вобразы выдатных дзяржаўных і грамадскіх дзеячаў.

Дакладчык спыніўся на гісторыі савецкага манументальнага мастацтва, на першых ленинскіх дэкрэтах па збудаванню помнікаў і манументаў выдатным рэвалюцыянерам, вучоным, пісьменнікам.

Асаблівае месца сярод помнікаў у нашай рэспубліцы займаюць помнікі заснавальніку Камуністычнай партыі У. І. Леніну. Беларуская Ленініяна складаецца больш чым з 300 помнікаў і бюстаў.

Важнейшым кірункам у манументальнай прапагандзе стала увасабленне подвігу савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне. У 1952—1954 гадах у Мінску быў збудаваны помнік Перамогі, аўтарамі якой з'яўляюцца выдатныя беларускія мастакі і архітэктары А. Бембель, А. Глебаў, З. Азгур, С. Селіванцаў, У. Кароль, Г. Заборскі, Л. Машкевіч. У першыя пасляваенныя гады ствараюцца помнікі героям Айчыннай вайны К. Заслонову, М. Гасцэлау, С. Грыцаўцу і інш.

Апошнія гады характарызуецца з'яўленнем новых фундаментальных твораў манументальнага мастацтва. Сярод іх — «Хатынь», манументальная кампазіцыя «Брэсцкая крэпасць — герой», якія на-права заваявалі суацэстную славу.

Значнай падзеяй не толькі ў беларускім, але і наогул у савецкім манументальным мастацтве з'явілася збудаванне ў Жодзіне манумента ў гонар маці-патрыёткі А. Куврынавай і яе пяцірых сыноў, што не прышлі з вайны.

КАЛІ ГАВАРЫЦЬ пра помнікі рэвалюцыйнай славы ў Беларусі, дык, відаць, гаворку трэба пачынаць пра падзеі, якія схаваны ўжо за далю гадой, бо рэвалюцыйны рух у Беларусі развіваўся як частка агульнарасійскага рэвалюцыйнага руху, — падкрэсліваўся ў дакладзе загадчыка сектара Інстытута гісторыі АН БССР члена - карэспандэнта АН БССР К. Шабуні. Рабочы, сяляне, сацыял-дэмакратычныя большавіцкія арганізацыі Беларусі прымалі актыўны ўдзел у рэвалюцыйнай барацьбе на ўсім этапе яе развіцця. Менавіта ў Мінску праішоў I з'езд РСДРП. У Беларусі ў першыя гады XX стагоддзя адбыліся дзесяткі стачак і дэманстрацыйных работ, каля 150 сялянскіх выступленняў. У рэвалюцыйным руху на тэрыторыі Беларусі прымалі ўдзел выдатныя дзеячы ленинскай партыі.

толькі некаторыя з іх. Дом № 6 на вуліцы Ленінградскай у Мінску. Тут размяшчалася Паўночна-Заходні абласны камітэт РСДРП(б), Мінскі савет рабочых і салдацкіх дэпутатаў, рэдакцыя газеты «Звезда». Або воззем будынак беларускага тэатра імя Я. Купалы. Мемарыяльная дошка расказвае аб тым, што тут з 20 па 25 лістапада 1917 года адбываўся II з'езд працэдуры арміі Заходняга фронту.

Мемарыяльная дошка ў гонар слаўных падзей тых вогненых гадоў можна ўбачыць у Гомелі і Віцебску, Магілёве і Маладзечне, Слуцку і Нясвіжы.

ЗАГАДЧЫК СЕКТАРА Інстытута гісторыі АН БССР, доктар гістарычных навук П. Селіванцаў засяродзіў увагу на тым, што не ўсе яшчэ выдатныя падзеі на тэрыторыі рэспублікі ўвасаблены сродкамі манументальнага мастацтва. Асабліва гэта тычыцца памятных мясцін, звязаных з гераізмам савецкіх людзей у перыяд грамадзянскай вайны. На сутнасці, яны адзначаюць толькі мемарыяльнымі дошкамі ды надмагільнымі абеліскамі. Няма яшчэ памятных знакаў на многіх месцах, звязаных са значнымі падзеямі тых далёкіх гераічных гадоў. Напрыклад, тут, у Віцебску, было сфарміравана пачы чырвоначырвоармейскіх пакоў імя Віцебскага Савета, але пра гэта няма ніякага памятнага знака. Ніяк не адлюстраваны ў манументальным мастацтве імяны герояў грамадзянскай вайны Барыса Гарбачова, Сяргея Грыбава, Івана Шубіна, унагароджаных трыма ордэнамі Чырвонага Сцяга. Мала помнікаў удзельнікам партызанскай барацьбы таго перыяду. Ні ў Мінску, ні ў абласных гарадах дагэтуль няма помнікаў, якія б абагульнена сімвалізавалі Вялікую Кастрычніцкую сацыялістычную рэвалюцыю, гераічны песьняд грамадзянскай вайны.

ЗАГАДЧЫК АДЗЕЛА ЦК ЛКСМБ А. Казавой расказаў аб вялікай шэфскай рабоце, якую праводзіць моладзь рэспублікі над помнікамі рэвалюцыйнай, баявой і працоўнай славы.

У VIII этапе Усесаюзнага пошуку камсамольцаў і моладзі на месцах рэвалюцыйнай, баявой і працоўнай славы ў рэспубліцы прынята ўдзел больш як 2 мільёны юнакоў і дзяўчат. Сталі традыцыйнымі сустрэчы з ветэранамі партыі, рэвалюцыі, удзельнікамі грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў, камсамольскія сходы і лінейныя зборы, урачыстае ўручэнне камсамольскіх білетаў ля помнікаў і мемарыяльных знакаў і г. д.

Цікава гэтая работа праводзіцца ў Полацку, дзе пры гарэме камсамол і гарадскім аддзяленні таварыства створана лектарская група.

З дакладам «Помнікі У. І. Леніну ў Беларусі» выступіла старшы навуковы супрацоўнік Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР Л. Лапцэвіч.

ЯК ПАКАЗАЛА КАНФЕРЭНЦЫЯ, рознабаковыя формы выкарыстання помнікаў рэвалюцыйнай, баявой і працоўнай славы робяць іх каштоўнымі крыніцамі вывучэння гісторыі роднага краю, уключаюць іх у арсенал нашай выхаваўчай і прапагандыскай работы, днамагаюць выхоўваць патрыятычна-інтэрнацыяналіста, пераканавага змагаюцца за рэвалюцыйны ідэалы.

СТАРШЫ НАВУКОВЫ супрацоўнік Інстытута гісторыі партыі пры ЦК КПБ М. Арэхва гаварыў аб рэвалюцыйных выступленнях працоўных Заходняй Беларусі ў 1920—1939 га-

дах. На шматлікіх прыкладах ён паказаў гераічную дзейнасць КПЗБ, толькі за прыналежнасць да якой буржуазныя суды кідалі ў турмы на 8—10 гадоў. Пад кіраўніцтвам камуністаў адбываліся выступленні сялян, забастоўкі і дэманстрацыі рабочых, напрыклад, у Лідзе і Гродне, якія былі жорстка падаўлены ўладамі. У сакавіку 1932 года буйныя рэвалюцыйныя падзеі разгарнуліся ў вёсцы Асташы Навагрудскага павета. Паміж сялянамі і карнікамі разгарнуўся спраўданы бой. Чаньвэра найбольш актыўных удзельнікаў гэтых падзей былі павешаны ў Навагрудскай турме. Шырокі водгук ва ўсім краі атрымала ўзброенае выступленне сялян вёскі Навасёлкі Кобрынскага павета 4 жніўня 1933 года, паўстанне парачанскіх рыбакоў у 1936 годзе, жыхароў мястэчка Скідаль Гродзенскага павета ў 1939 годзе і г. д. Усе гэтыя падзеі варты таго, каб да іх звярнуліся пісьменнікі і мастакі, каб яны знайшлі яшчэ большае адлюстраванне ў экспазіцыях нашых музеяў.

— Помнікі гісторыі і культуры, — гаварыў старшы навуковы супрацоўнік Дзяржаўнага музея БССР Ю. Варанкоў, — з'яўляюцца важным аб'ектам краязнаўчай работы. Іх вывучэнне — адзін са шляхоў знаёмства з гісторыяй роднага краю.

Дакладчык падрабязна расказаў аб разнастайных формах краязнаўчай работы, якая праводзіцца ў рэспубліцы па выяўленню памятных мясцін, звязаных з рэвалюцыйным і баявым мінулым працоўных Беларусі. Так, напрыклад, у Гарадоцкім раёне было праведзена 164 экспедыцыі, у якіх прынялі ўдзел больш як 2 тысячы чалавек. Сабраныя матэрыялы і знаходкі ўключаны ў экспазіцыю раёнскага гісторыка-краязнаўчага музея.

Выяўлены помнік гучыць «на поўны голас» толькі тады, калі адначасна мемарыяльным знакам або дошкай, якія даюць дакладную інфармацыю. Калі ж работа па выяўленню не даводзіцца да канца, не афармляецца як след, каэфіцыент карыснага дзеяння гэтага помніка вельмі малы. Ён застаецца вядомым толькі вузкому колу спецыялістаў.

Памёр пісьменнік Мікалай Апанасевіч Герасімаў.

М. А. Герасімаў нарадзіўся ў 1903 годзе ў Пецярбурзе ў сям'і служачага. Працоўную дзейнасць пачаў у 1920 годзе. Служыў справаводам камунальнага аддзела Малаярэсавецкага павятовага выканкома ў Калужскай вобласці, быў інструктарам фізкультуры, рабочым на Неўскім суднабудавнічым заводзе і на трыкатажнай фабрыцы ў Ленінградзе. У 1937 годзе скончыў ваенна-медыцынскую акадэмію імя С. М. Кірава ў Ленінградзе і з таго часу служыў урачом у Савецкай Арміі. Пасля звальнення з вайскавой службы ў 1956 годзе жыў і працаваў у Магілёве.

Літаратурную дзейнасць пачаў у 1921 годзе з нарысаў. Пісаў на рускай мове. У мажскіх выдавецтвах выйшлі яго кнігі: апавесці «Где сходятся берега», «Простуда», «Завтрашний день принадлежит тебе», раман «Узлы» і іншыя.

У самы апошні час пісьменнік працаваў над падрыхтоўкай выдання сваіх выбраных твораў.

За заслугі перад Радзімай М. А. Герасімаў узнагароджаны ордэнамі Леніна, Чырвонага Сцяга, Чырвонай Зоркі і медалямі.

Ад нас пайшоў сціплы працоўнік, які ведаў жыццё і прысвяціў сваё перае людзям нашай зямлі.

Саюз пісьменнікаў БССР.

На 56 годзе жыцця, пасля цяжкай, працяглай хваробы, памёр скульптар, член КПСС з 1943 года, член Саюза мастакоў БССР Мікалай Аляксеевіч Шарэнка.

Мікалай Аляксеевіч Шарэнка нарадзіўся 26 верасня 1921 года на станцыі Акімаўка, Акімаўскага раёна Запарожскай вобласці ў сям'і рабочага.

Усе гады Вялікай Айчыннай вайны М. А. Шарэнка знаходзіўся ў радах Савецкай Арміі, змагаючыся з нямецка-фашысцкімі захопнікамі.

Пасля заканчэння ў 1956 годзе Мінскага мастацкага вучылішча прымаў актыўны ўдзел у творчым жыцці Саюза мастакоў Беларусі.

Мікалай Аляксеевіч Шарэнка працаваў у розных жанрах скульптуры. Ён стварыў манумент У. І. Леніну ў г. Астравы, станковыя кампазіцыі «Партызан», «Першы снап», «У хвіліну адпачынку», «Мантажніца», «Ільнадводка», партрэты народнага паэта БССР Я. Купалы, кампазітараў М. Глінкі і М. Рымскага-Корсакава.

За заслугі перад Радзімай М. А. Шарэнка узнагароджаны ордэнамі Айчыннай Вайны II ступені, Чырвонай Зоркі, многімі медалямі.

Імя М. А. Шарэнкі назаўсёды застаецца ў памяці тых, хто яго ведаў, а кім разам ён самааддана служыў справе партыі і народа.

Група таварышаў.

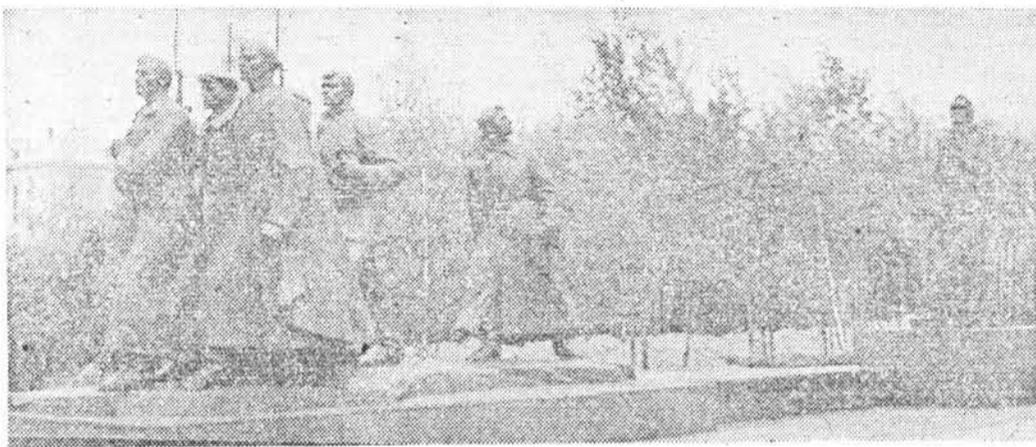
УСЁ ДАЛЕП адыходзяць вясныя гады, але паміць чалавечая жыць — на зямлі ўстаюць помнікі, мемарыялы, абеліскі. Яны нагадваюць нам сёння і вена будучы нагадваць нашчадкам пра той подзвіг, цаною якога народ адстаяў ад фашызму нашу Радзіму.

І тыя, хто нясе цяпер да гэтых помнікаў кветкі, хто стаіць у ціхай задумленасці, усе яны — няхай гэта ўдава салдацкая ці сын загінуўшага воіна, або піянер, якія знайшлі сляды безыменнага героя — усведамляюць, каму абавязаны сваім жыццём, святлом дня цяперашняга і будучага.

Непадалёку ад шашы Мінск

старайцеся вярнуцца назад!». Але яны не вярнуліся. Пайшлі і загінулі ў імя жыцця, перамогі. Засталіся на полі бою: І тут, у Жодзіне, адлітыя ў бронзе.

Мы прывыклі да маўчання ля помнікаў. Але ў гэтым маўчанні мы чуем галасы загінуўшых. Чуем галасы Героя Саветскага Саюза ефрэйтара Пятра Купрыянава — «самага малодшага», які паўтарыў на зямлі Латвіі подзвіг А. Матросова, яго братаў Мікалая і Сцяпана, што загінулі за вызваленне Польшчы. Міхаіла, па-зверску закатаванага ў фашысцкіх засценках у Барысаве, Уладзіміра, які памёр у сорак пятым ад ран. Чуем гала-

МАНУМЕНТ БЕЛАРУСКАЙ МАЦІ

— Масква, там, дзе ад магістралі адыходзіць асфальтаваная стужка да Беларускага аўтазавода, стаіць незвычайна хваляючы манумент у гонар савецкай маці-патрыёткі. У гонар маці, якая благаславіла сваіх смяноў на смяротны бой з ворагам.

Пяцёра са зброяй у руках ідуць на Запад. Двое старэйшых — наперадзе, двое сярэдніх — за імі, малодшы — апошнім, павярнуўшы галаву назад, у бок роднага сясла, развітваючыся з бацькоўскім домам. Услед ім глядзіць старэйшая маці з вялікім мужнім сэрцам, благаслаўляючы іх на ратны подзвіг. У яе твары, зрэзаным глыбокімі маршчынамі, — невыказаны боль і пакута, надзея і вера. І нібы гаворыць яна сваім сынам: «Да пабачэння, хлопчыкі! Па-

сы тысяч такіх жа Купрыянавых, што навечна пайшлі ў бессмяротце.

У жодзінскім манументе можна было захаваць канкрэтныя рысы Купрыянавых. І гэта таксама было б правільна: яны — Пеця, Міша, Коля, Сяёна і Валодзя — заслужылі права жыць у бронзе, таксама, як і іх маці—Анастася Фамінічна. Але ў дадзеным выпадку маці — не толькі Купрыянава, гэта — сімвал усіх мацяроў савецкіх, якія аддалі Радзіме сваіх дзяцей. Таму што гэтыя сыны — не толькі канкрэтныя дзеці канкрэтнай маці: яны нясуць у сабе частку сэрца ўсіх тых, хто застаўся пад Масквой і Сталінградом, на Курскай дузе і пад Прагай, хто стаіць сёння ў бронзе ў Трэптаў-парку і хто пахаваны ля Вечнага агню.

Манумент канкрэтны і манумент мастацкі! У кожнага свае пункты дакранання да памяці мінулага, да сённяшняга і заўтрашняга дня, свае пункты дакранання да нашых асабістых і грамадскіх пачуццяў.

Сапраўднае мастацтва заўсёды агульначалавечае. У канкрэтным — шматплановае. У нацыянальным — інтэрнацыянальнае. У сённяшнім — вечнае. Імгненне ўзлёту агаліе самую сутнасць.

Манумент у Жодзіне ў разуменні вялікім, высокім — манумент, які кліча да барацьбы за мір, супраць агрэсіі і гвалту. Кліча да памяці чалавечай пра мінулае — страшнае, трагічнае і гераічнае. Тым і адгукваецца помнік у людзях — гарэнем, парывам, патрыятычным клічам.

Скульптурная кампазіцыя — група не «ўзносіцца» над людзьмі, яна пастаўлена крыху вышэй узроўню зямлі, на шырокай пліце-дарозе. Фігура ж маці ўстаноўлена на больш высокім п'едэстале — адсюль яе галоўная ідэя — пластычная роля. І гэтая «чалавечнасць» задумы, відаць, не толькі ў канкрэтных вобразных асаблівасцях, але і ў асаблівасцях прасторавага вырашэння помніка. Добра спланаваная, выдатна разлічаная ў маштабе і прапорцыях, архітэктурная форма ў цэлым выконвае ролю пастамента. Яна канцэнтруе ўвагу глядачоў і добра арганізуе навакольную прастору.

Ля манумента заўсёды можна ўбачыць людзей з розных гарадоў і сёл. Памяць сэрца прыводзіць іх да салдацкай маці. Архітэктурна і пластыка, канкрэтная і ў той жа час абагульненныя вобразы — нібыта зусім розныя формы і прыёмы, якія аб'ядноўвае велічынны гераічны і журботны вобраз савецкай маці — маці-Радзімы.

І гэты помнік стаў яшчэ ад-

ным хваляючым месцам, якое ўвекавечвае вялікі подзвіг вялікага народа.

Жыццё ў помнікаў доўгае. Не заўсёды ў дзень адкрыцця манумент быў ацэнены па заслугах. Гэты ж быў прыняты адразу, аднадушна, усім шчодрым сэрцам.

Час адыгрывае немалую ролю ў тым, як успрымаюцца помнікі. Ён пакрывае бронзу або медзь налётам паціны, якая надае скульптуры натуральны, абжыты выгляд, прывучае вока да сілуэта, без якога навакольная прастора здалася б пустой.

Манумент у гонар савецкай маці-патрыёткі, яшчэ не пакрыўшыся націнай часу, вытрымлівае самы строгі экзамен у сучаснікаў. Таму што гэты манумент — таленавіты твор. Ён заслугоўвае самага высокага адабрэння. Дзяржаўная прэмія СССР была б справядлівай ацэнкай выдатнай працы скульптараў Андрэя Заспіцкага, Івана Міско, Мікалая Рыжанкова і архітэктара Алега Трафімчука.

Б. КРЭПАК.

РУКІ МАЙСТРА

Прад два гады яму стукне восемдзесят. Барыс Міхеевіч толькі што выпусціў з рук кавырок. Выйшаў на вуліцу падыхаць паветра.

Край неба пасерабрыла дзянніца. І далёкія контуры лесу на гарызонце здаваліся казачнымі коннікамі, зоры — паходнямі. Лёгкае воблачка, як контур сцяга, трапятала, то знікаючы за дрэвамі, то выныраючы з-за іх.

Ціхенька рыпнулі дзверы. «Не пабудзіць бы Марфу, — падумаў пра жонку. — Хворая ж...».

А сам зноў падышоў да барэльефа. Паправіў акуляр. Адступіў крок-другі назад: так лепш глядзіцца. Паглядзіў клін бародкі. Барыс Міхеевіч так робіць заўсёды, калі задаволены.

Доўга працаваў Б. М. Хрушчоў над барэльефам «Коннікі грамадзянскай вайны». Як жыць, на прэрднім краі выразаны камандзір у шынялі і фуражцы, на аколышцы якой пяцікутная зорка; байцы ў самым розным адзенні, перацягнуўшы рамянямі вінтоўка. А коні! Кожны іх мускул відзён і кожны ў напружанні. Усё гэта — у дрэве.

Не толькі гэтую ноч ён не спаў. Такіх начэй было нямаля. Пошук... Пошук... Барыс Міхеевіч гартаў кніжкі пра грамадзянскую вайну, пераглядаў малюнкi, адбіраючы тыя, дзе мастакам удалося стварыць суладны яго паняццю вобраз воіна-чырвонаармейца — абаронцы рэвалюцыі.

У далёкую будучыню накіраваны іх погляды, твары рашучыя, але байцы дораць і светлую ўсмішку сялянам, што вайшлі праводзіць іх у «апошні, рашаючы бой». Цяпер ад малюнка павеяла і суровасцю эпохі, і радасцю перамогі.

— Гэта мой асабісты падарунак 60-годдзю Вялікага Кастрычніка, — гаворыць Барыс Міхеевіч. — Тэмы рэвалюцыі і грамадзянскай вайны заўсёды застануцца блізкімі майму сэрцу...

Гаворыць Барыс Міхеевіч спакойна, ціха. Зрэдку па-старэчы кашляне ў свой маленькі кулак. Гэта так, каб прыдаць больш важкасці слабеючаму голасу.

...Даўно гэта было. Па зямлі нашай кацілася віхура грамадзянскай вайны. Пайшоў добраахвотнікам біцца з ворагамі маладой Савецкай улады і хлопец з беларускай вёскі Цяхцін. Світку насіў сялянскую, а на галаве — будзёнаўка. І зорку прышыў да яе. І была та я зорка пуцяводнай для маладога байца.

Не раз успамінаў сваю будзёнаўку разбяр па дрэву, калі ствараў апошні барэльеф.

Гады станаўлення Савецкай улады знайшлі адлюстраванне ў шматлікіх творах Барыса Міхеевіча. Самая дасканалая работа — барэльеф «Варшылаў на кані». Па душы былі народнаму ўмельцу простыя таленавітыя людзі, якім рэвалюцыя, як і яму, дала крылы, напоўніла жыццё новым сэнсам.

У 1930 годзе яго скульптура «Ленін», зробленая з дрэва, экспанавалася на I Усебеларускай выставцы.

Вобраз Ільіча, чыё імя ўвайшло ў лёс мільёнаў, да глыбіні душы хвалюе народнага ўмельцу. І ён стварае сваю самабытную Ленініяну. Адзін з лепшых твораў — «Ленін ля Крамлёўскай сцяны». (На жаль, большасць работ таго часу загінула ў гады Вялікай Айчыннай вайны, у тым ліку і гэтая).

Аднойчы Б. Хрушчоў выклікалі ў Мінск, прапанавалі вучыцца, удасканальваць майстэрства. Камітэт па справах мастацтваў пры Саўнаркоме БССР прадаставіў яму майстэрню. Ён тады захапіўся творчасцю А. С. Пушкіна. Чытаў, перачытваў яго творы. І ў выніку — выдатны скульптурны партрэт А. С. Пушкіна, які быў адпраўлены на выставку ў Маскву да стагоддзя з дня смерці паэта.

Расказчык замаўкае. Яго твар праразаюць глыбокія маршчыны.

Грымнула неўзабаве вайна. На родную зямлю прыйшлі акупанты. Удзень селянін Б. Хрушчоў ходзіць за плугам, з касой. А вечарам патаемнымі сцяжынкамі нясе данясенні ў партызанскі атрад. Бываюць «лясныя гасці» і ў яго дома.

А неўзабаве з усёй сям'ёй перабраўся ў партызанскі атрад.

Потым быў фронт. Дадому саракашасці-гадовы воін вярнуўся з баявымі ўзнагародамі.

— Адкуль моц у нашай зямлі? Столькі вынесла і ўсё дужала? — нібы між іншым пытаецца Барыс Міхеевіч. — Скажу. Багатая яна на вялікіх людзей. Дзе яшчэ мог нарадзіцца Ламаносаў? Га?

Народны ўмельца разгортвае паперу і на стала з'яўляецца барэльеф выдатнага рускага вучонага. Любоўна і дасканала выканана работа. Глядзіш і адчуваеш эпоху і час, у якія жыў гэты чалавек, яго няўрымслівы палёт думкі...

А гэта ўсімі любімы герой нашага часу Юрый Гагарын.

Чалавек ад зямлі, Б. М. Хрушчоў арганічна звязаны з ёю, і ўся яго творчасць — услаўленне нашай зямлі, яе людзей.

Ён зноў злёгка паглядзіў бараду. Значыцца, задаволены. Чым? Размовай-успамінам? Ці, можа, апошняй работай пра будзёнаўцаў?

М. ФЕДАРУК.

в. Цяхцін, Вялініцкага раёна.

ПАЛЕСКІЯ УМЕЛЬЦЫ

Багатая зямля палеская на таленты. У многіх вёсках і пасёлках жывуць народныя ўмельцы, якія займаюцца рызбай па дрэву, ткацтвам і вышыўкай, вырабам з саломкі і іншых матэрыялаў разнастайных сувеніраў па матывах народных песень і паданняў, роспісам па дрэву. Многія ўмельцы Брэстчыны працуюць на Пінскай фабрыцы мастацкіх вырабаў.

Адным з такіх калектываў з'яўляецца давид-гарадоцкая брыгада, якую ўзначальвае Д. І. Цубер. Роспісам па дрэву Дзмітрый Іванавіч займаецца ўжо больш чым 20 гадоў. Яго работы неаднаразова дэманстраваліся на ўсесаюзных і рэспубліканскіх выставках, а таксама ў ГДР і Польшчы. Пінчане неаднойчы мелі магчымасць пазнаёміцца з яго работамі на выставках у мясцовай карціннай галерэі. Многія работы Д. І. Цубера азначаны дыпламамі і грашовымі прэміямі.

Цяпер брыгада народных умельцаў распісвае кухонныя дошкі, якія экспартуюцца ў Італію, Лівію і Венгрыю.

В. ГРЫШКАВЕЦ.

РЭПЛІКА

ПАЯСЫ, ДЫ НЕ ТЫЯ...

У апошні час з лёгкай руці на нафта дасведчаных папулярызатараў усё часцей пачало гучаць паняцце «случайныя паясы», якія нібыта туюць сёння на Слуцкай фабрыцы мастацкіх вырабаў. І ўжо зусім недаваляльна, што гэтая памылка, да таго ж праілюстраваная цудоўным вершам М. Багдановіча, прагучала з экранай тэлевізараў у апошнім перадачы «Сузор'е».

Справа тут вельмі чым. Паняцце «случайныя паясы» ў сучаснай мастацтвазнаўчай літаратуры замацавалася за вырабамі ручнога шайкатнаства, якія ствараліся ў другой палове 18—пачатку 19 ст., у Слуцку (пазней — і ў іншых гарадах). Ткалі іх даўжыняй ад 2 да 4,5 метраў і шырынёй 20—40 сантыметраў з шаўновых, залатых і срэбраных нітак, ужываючы багатыя раслінныя арнаменты.

Вырабы ж, якія сёння ствараюцца на Слуцкай фабрыцы, уяўляюць сабой інтэрпрэтацыю паласоў, якія здаўна былі неабходнай прыналежнасцю беларускага народнага адзення. Іх памеры, матэрыял, арнаментына, нарэшце, агульны характар значна адрозніваюцца ад ужо згаданых «случайных паясоў», у чым лёгка пераканацца, калі заглянуць, скажам, у 9 том БелСЭ (артыкул «Слуцкі пояс»). І калі на выставках сучасных народных мастацкіх прамыслаў з усёнай экскурсанта-гучыць: «Перад вамі — слаўныя слуцкія паясы», лёгка зразуменьце недаўменне і расчараванне некаторых наведальнікаў: «Няўжо гэта яны і ёсць? Дык такія ж паясы ткалі і ў нашай вёсцы!».

Мы зусім не хочам прынізіць вартасць сучасных вырабаў Слуцкай фабрыкі. Гэта цудоўны творы дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, выкананыя па традыцыйных народных узорах. Аднак негледзячы адносіць іх да класічнага паняцця «случайныя паясы».

Яўген САХУТА.

КУЛЬТУРА, НАТХНЁНАЯ КАСТРЫЧНІКАМ

Сёлета прагрэсіўнае чалавецтва ўсяго свету адзначае 60-ю гадавіну Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. З гэтай прычыны мы зноў задумваемся над тым, які пераўтваральны ўплыў яна аказала на жыццё народаў, як змяніла ўсё далейшае развіццё чалавецтва. Мы зноў аналізуем узасамсувязі паміж важнейшымі дасягненнямі прагрэсу нашай сучаснасці з паваротам, выкліканым Кастрычнікам. Гэта дапамагае яшчэ больш глыбока ўсвядоміць яго сусветнае значэнне і чэрпаць сілу ў яго бессмяротных ідэях. Ідэі Кастрычніка з часам, па меры таго, як мацнее сацыялізм, становяцца яшчэ больш рэвалюцыйнай матэрыяльнай і духоўнай сілай.

Кастрычніцкая рэвалюцыя і ўзнікненне першай дзяржавы дыктатуры пралетарыяту стварылі ўмовы для таго, каб было ва ўсёй шырыні прапагандаваць вучэнне марксізму-ленінізму, навуковы сацыялізм. Многія сапраўды рэвалюцыйныя вучоныя, пісьменнікі, паэты, журналісты толькі пасля перамогі Кастрычніцкай рэвалюцыі атрымалі магчымасць публікаваць свае работы. Усе тыя мастакі, якіх Максім Горкі называў майстрамі культуры, упершыню адчулі, што гэта на самой справе такое, якая гэта вялікая адказнасць — звяртацца да шматмільённага масавага народа, які з'яўляецца вызначальнай сілай гісторыі.

У першай краіне сацыялізму ўзнікла і складалася новая прагрэсіўная сацыялістычная культура. Мы станавіліся сведкамі небывалага росквіту літаратуры, паэзіі, тэатра, кіно, архітэктуры і жывапісу. З'яўляліся ў мастацкіх адносінах змястоўныя, хвалюючыя, сапраўды рэалістычныя і даступныя народу творы. Гэта аказала велізарны ўплыў і на чэшскіх і славацкіх мастакоў, на іх творчасць. Без Кастрычніц-

кай рэвалюцыі, яе рэвалюцыйнага і вызваленчага ўплыву не было б і таго багацця, якое мы справядліва называем росквітам чэшскай і славацкай нацыянальнай культуры.

Дастаткова азірнуцца на ўсіх тых, хто ў перыяд вялікага гістарычнага пералому з'явіўся сапраўдным прадстаўніком чэшскай і славацкай літаратуры. Іх творы яскрава гавораць пра тое, што створаны яны былі пад моцным уплывам Кастрычніцкай рэвалюцыі. Творчасць гэтых пісьменнікаў захоўвае сваю актуальнасць да нашых дзён. Гэта творчасць, без якой немагчыма сабе ўявіць і сучасную чэшскую і славацкую культуру. Што, напярэдзі, маглі б сказаць нашай рэчаіснасці тыя, хто пайшоў служыць буржуазіі і рэакцыі? Ды нічога! Нават калі і былі створаны некаторыя цікавыя па форме творы, то іх назвы і аўтары цяпер выклікаюць цікавасць хіба толькі для спецыялістаў. Аднак працягвае жыць і звяртацца да сучаснасці народжаная Кастрычніцкай рэвалюцыяй творчасць С. К. Неймана, Здэнака Неедлы, Іржы Волькера, Юсафа Горы, Яраслава Гашака, Івана Ольбрахта, Марыі Маеравай. Працягваюць жыць творы Вітаслава Незвала, Марыі Пуйманавай, Гелены Маліржавай, Ярымі Глазаравай, Франі Краля, Лацо Навамескага, Яна Панічана і многіх іншых. Пераважная большасць нашых вялікіх мастакоў, не толькі ў літаратуры, але і ў галіне навукі, публіцыстыкі, у драматургіі прымыкала да прагрэсіўнага лагера; гэта былі людзі, на якіх менавіта знаёмства з маладой савецкай літаратурай і савецкімі пісьменнікамі зрабіла вялікі ўплыў, прычым неаднойчы ён аказваўся на-

огул рашаючым фактарам для накіраванасці іх творчасці. Мы ганарымся тым, што большасць сапраўдных дзеячаў культуры ішла і ідзе пад сцягам ідэй Кастрычніка, аддаючы ўсё свае сілы служэнню справе рабочага класа і яго камуністычнай партыі.

Гераізм, праяўлены ў рэвалюцыйнымі рабочымі і сялянамі, якімі кіравалі більшавікі, быў не толькі крыніцай творчага натхнення для чэшскіх і славацкіх мастакоў, але і прыкладна непрымірнай барацьбы супраць капіталістычнага панавання, сацыяльнага і нацыянальнага заняволення. Кастрычніцкая рэвалюцыя дала магчымасць не толькі ўсвядоміць, але і даставаць у практычнай дзейнасці ленінскія ідэі пра гістарычную вызваленчую місію рабочага класа і камуністычнай партыі. Пад жыватворным уплывам ідэй Кастрычніцкай рэвалюцыі і ў Чэхаславакіі нарасталі барацьба прагрэсіўных сіл супраць буржуазнага панавання і рэакцыі, што ўмацоўвала свае пазіцыі таксама дзякуючы здрадніцтву з боку сацыял-дэмакратаў у адносінах да працоўных у 20-я гады.

Ужо 11 лістапада 1917 года ў перадавым артыкуле газеты «Права народа» («Право люду») пралетарскі паэт, які стаў пазней адным з тых, хто ствараў камуністычную партыю ў Чэхаславакіі і быў рэдактарам газеты «Рудэ права», Антанін Мацэк вітаў Кастрычніцкую рэвалюцыю як факел, які ўказвае чалавецтву шлях з пакут і нястачы. У сваім артыкуле ён пісаў: «Расія, у якой більшавікі трымаюць у сваіх руках уладу, прапаноўвае мір. Новы ўрад рве на шматкі стараыя дыпламатычныя пагадненні, адкрыта

звяртаючыся да народаў... У перагаворах аб міры народ павінен звяртацца да народа, а чалавек да чалавека, і трэба прызнаць, што голас цяперашняга рускага ўрада далёкі ад фальшывых, прытоеных прапаноў царызму і імперыялізму. Рускі ўрад адвяргае вялікадзяржаўную мараль, гэта першы такі зварот да народаў, раней Еўропе незнаёмы». Гэта быў адзін з першых журналістычных галасоў у еўрапейскіх краінах, які даваў такую ацэнку Кастрычніцкай рэвалюцыі. Сацыялістычныя перакананні вялі Антаніна Мацэка яшчэ далей, калі ён быў адным з першых чэшскіх паэтаў, які вітаў пачатак новай эпохі чалавецтва ў гімнах Савецкай Расіі.

Зорка Кастрычніка асвятляла шлях лепшым прадстаўнікам чэшскай і славацкай культуры, натхняючы іх і да гэтага часу на стварэнне значных твораў. Успомнім хоць бы, які падзвычай моцны ўплыў зрабіла Кастрычніцкая рэвалюцыя на палітычныя погляды і станаўленне Здэнака Неедлы, які будучы гісторыкам вельмі хутка зразумеў яе сусветнае значэнне. З гэтага факта ён зрабіў адвадзны высновы для сваёй навуковай, грамадскай і палітычнай дзейнасці. Яго выступленне ў імя ленінскіх ідэй Кастрычніцкай рэвалюцыі ў часы, калі ўся чэхаславацкая грамадскасць знаходзілася ў стане дэзарыентацыі пад уплывам дробнабуржуазнага нацыяналізму і сацыял-дэмакратычнага рэфармізму, з'явілася беспрыкладнай падтрымкай рабочага руху і маладой камуністычнай партыі. У той час, калі словам «большавік» ледзь не палыхалі, выступае прафесар Карлава ўніверсітэта, у-

чыоны, гісторык, крытык-мастацтвазнаўца, каб данесці нашаму народу праўду пра Кастрычніка, і за гэтую праўду плеч з камуністычнай партыяй ён змагаўся. Гэтай высакароднай місіі ён застаўся верны на ўсё сваё жыццё.

Мы ўспамінаем пра натхняльны ўплыў Кастрычніцкай рэвалюцыі на развіццё нашай культуры і мастацтва не толькі таму, што адзначаем слаўны юбілей, але і таму, што праўдзівасць ідэй Кастрычніка праходзіць праз усю прагрэсіўную творчасць, а часцінка Чырвонага Кастрычніка прысутнічае і ў кожнай часцінцы чэхаславацкай сацыялістычнай рэчаіснасці. Кастрычнік прарваў свет імперыялістычнага заняволення, вызваліў велізарны творчыя сілы народа, з якіх забіла чыстая крыніца новай чэшскай і славацкай сацыялістычнай культуры і мастацтва. Менавіта гэты факт мае такое велізарнае значэнне для ўсёй творчасці. Гэтыя прагрэсіўныя традыцыі дапамагаюць развіццю чэхаславацкай культуры, надаючы ёй прыгажосць і сілу ў барацьбе за справядлівае і мірнае ўпарадкаванне адносін паміж народамі на Зямлі, за стварэнне міру без войнаў і эксплуатацыі.

А таму Чэхаславакія і надалей пойдзе па шляху Кастрычніцкай рэвалюцыі, якая адкрыла новую эпоху ў развіцці матэрыяльнай і духоўнай культуры чалавецтва як неаддзяльна часткі фарміравання камуністычнай цывілізацыі, ва ўмовах якой будзе ажыццяўляцца гарманічнае і ўсебаковае развіццё грамадства і чалавечай асобы.

Яраслаў КАРЖЫНЕК,
галоўны рэдактар
штотыднёвіна «Творба».

КУЛЬТУРНАЯ МАЗАІКА

ГЛІНЯНАЯ БІБЛІЯТЭКА

Не кожная краіна мае такую багатую і старажытную гісторыю, як Сірыя. Адсюль, калі верыць біблейскім легендам, пайшоў род чалавечы. Нездарма ў гарах непадалёку ад старажытнай у свеце сталіцы — Дамаска, знаходзіцца згодна паданню, магілы Адама і Авеля.

Зразумела, пра гэта можна спрачацца. Але затое гісторыя мае неабвержны навуковы дадзены аб тым, што на тэрыторыі сучаснай Сірыі зародзіліся старажытнейшыя цы-

вілізацыі і ствараліся першыя дзяржавы. **Археологі розных краін зрабілі ў гэтым раёне шмат цікавых адкрыццяў.** 30 гадоў назад у Рас-Шамра, непадалёку ад Латакіі, была знойдзена таблічка з 30 знакамі, якія аказаліся старажытнейшым у свеце алфавітам, які належыць да XIV стагоддзя да н. э. Пры дапамозе гэтай знаходкі французскаму вучонаму Шарлю Вірало ўдалося расшыфраваць тэксты на шматлікіх таблічках з Угарыта, якія маюць неацэнную гістарычную інфармацыю.

І на гэты раз багатая гісторыя Сірыі зямля паднес-

ла вучоным новы сюрпрыз.

Больш чым 16 тысяч гліняных таблічак, знойдзеных італьянскімі археолагамі за апошнія два гады, на думку спецыялістаў, павінны адкрыць новую старонку ў старажытнай гісторыі гэтага раёна.

Гэтыя таблічкі, якія адносяцца да трэцяга тысячагоддзя да н. э., былі выяўлены ў 50 кіламетрах на поўдзень ад Алепо ў палацы старажытнага горада Эбла. Звесткі, якія мае навука пра гэты горад-дзяржаву, вельмі бедныя. Знойдзена гліняная «бібліятэка» дзесяць гісторыкам магчымасць вырашыць многія загадкі гэтай старажытнай дзяржавы. Знаходка глінянага архіва паставіла перад вучонымі задачу расшыфраваць да гэтага часу невядомай мовы. Гэтая мова, якую

цяпер называюць эблат, датычыць да сяміціх моў і блізкая да іўрыта і фінікійскай.

У выніку першых даследаванняў гісторыкі прыйшлі да вываду, што дзяржава Эбла ўжо да 2400 года да н. э. ўяўляла сабой развітую ў палітычных, эканамічных і ваенных адносінах дзяржаву. А яе гандлёвыя шляхі распасціраліся з поўначы на поўдзень ад Анатоліі да Палесціны і з захаду на ўсход ад Міжземнага мора аж да Ірана.

Італьянскія эксперты могуць расшыфраваць пакуль толькі нязначную частку таблічак. Вывучэннем і расшыфроваўкай гліняных «кніг» займаюцца спецыялісты рымскага ўніверсітэта пад кіраўніцтвам прафесара Джавані Пеціната.

С. МЯДЗВЕДКА.

УНІКАЛЬНЫ АРХІУ Пад ПАГРОЗАЙ РАСПРОДАЖУ

Палітычныя тэатры-кабарэ, створаныя прагрэсіўнымі дзеячамі мастацтва яшчэ ў пачатку стгоддзя, карыстаюцца і цяпер вялікай папулярнасцю ў ФРГ.

У заходнегерманскім горадзе Майнцы існуе унікальны музей-архіў, у якім сабраны дакументы і розныя рэліквіі, якія расказваюць аб тэатра-кабарэ ГДР, ФРГ, Аўстрыі і Швейцарыі. Калекцыя музея-архіва налічвае каля 10.000 кніг і манаграфій, прысвечаных гісторыі стварэння і дзейнасці тэатраў. Акрамя таго, яна мае біяграфічныя матэрыялы, грампласцінкі, афішы і плакаты.

Асабліва багата ў музеі прадстаўлены 20-я і 30-я гады — перыяд росквіту жанру палітычнай сатыры ў творчасці

тэатраў-кабарэ. Крытыка антысацыяльных мерапрыемстваў урадаў Веймарскай рэспублікі, рэвалюцыйны рух у Германіі, дзейнасць эміграцыі ў перыяд нацызму — гэтыя і многія іншыя старонкі летпісу мастацкага жыцця тэатраў-кабарэ знайшлі адлюстраванне ў зборы гэтага адзінага ў сваім родзе музея-архіва.

Стварэннем яго прыхільнікі тэатральнага мастацтва абавязаны Рэйнхарду Хіплену, які на працягу 15 гадоў карпатліва, літаральна па ікру інакш, збіраў неабходныя матэрыялы.

Аднак з 1975 года адміністрацыя архіва вымушана ўсё больш часцей звяртацца да грамадскасці з просьбай аб фінансавай дапамозе, таму што архіў страціў усялякую надзею атрымаць такую дапамогу ад дзяржавы. З-за недахопу сродкаў калекцыя — часцінка сусветнай культурнай спадчыны — знаходзіцца пад пагрозай пагібель.

Абыякавасць улад да лёсу архіва выклікае шчырае абурэнне вядомых майстроў сцэны ФРГ, усёй прагрэсіўнай грамадскасці. Культурным саюзам Майнца нядаўна праведзены збор подпісаў пад дакументам, які заклікае ўрад зямлі Рэйнланд-Пфальц, у якой знаходзіцца горад, задаволіць фінансавыя патрэбы архіва. На жаль, гэты заклік, як і між іншым, і многія іншыя, застаўся без адказу. Зямельны ўрад лічыць, відавочна, другароднай справай фінансаванне ўстановаў, якія не прыносяць барышоў. Адзіным мерапрыемствам, усё ж праведзеным у гэтай сувязі ўладамі скрупулёзна і без затрымак, стала ацэнка сабраных у архіве гістарычных дакументаў... на выпадак распродажу.

В. СМЯЛОУ.

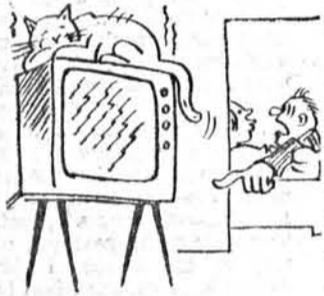

Вось ужо больш чым дваццаць гадоў ансамбль народнай песні і танца «Пірын» з Благоеўграда знаёміць гледачоў з багаццем балгарскага фальклору. За гэты час ансамбль пабываў больш чым у 20 краінах свету.

ДЗІВАК-ЧАЛАВЕК...

— Вазьміце, калі ласка, заня- ну...

— Не магу ж я з-за твайго ката ўсю ноч трымаць уключаным тэлевізар!..

— Але! Нуль тры?..

— Прадай!

От жа трасца. Праходзіў я некалькі чаінай, бачу — здымаюць з груза-віка тапчанні.

— Што гэта вы, пытаюся ў буфетчыка Банашчыка, — перарабляеце чайную ў нейкі — цыфу, згінь, нячыстая сіла! — імперыялістычны матэль?

— Не, — ён на гэта, — паставім іх у безалкагольную залу. Стварым там кабінет. Бо чаго яму пуставаць?

— Слухай, Банашчык, ці ты гэта? Што гэта цябе на оргіі пацягнула? Мо які кардэбалет адчыніце?

— Солтыс, — ён на тое, — не ведаеш, то не пляці абы-чаго. Я арганізуюваю навуковы кабінет. Можна будзе вучыць усе мовы — у сне. Прыпомні, колькі разоў наведвальнікі за-сыпалі за столікамі? А цяпер, калі ласка, дрыхні на здароўе, а мы цябе перанясём у кабі-нет — і паглыбляй свае веды. Прабудзішся раніцаю — гала-ва баліць, але ж затое і ўцех ёсць: павысіў свой навуковы ўзровень. Хопіць вам проста так здэкавацца са сваіх зало-заў і печані, хай яны паслу-жаць для навуковага эксперы-менту.

Што ж, думаю, з гэтага боку ўсё ў парадку.

— А якія мовы будуць вы-вучаць? — пытаюся. — Мо-якую лацінскую мярцвячыну?

— І-і-і, — Банашчык на тое. — Будзеце вучыць жывыя мовы.

Мне падалося, што тут нешта не зусім тое.

— А чаму замежныя, а не

АНГЛІЙСКАЕ ЗЕЛЛЕ

Ежы АФЕРСКІ

мовы нашых сяброў? — прапа-нуую яму.

— Солтыс, — ён на тое, — усё будзе залежаць ад таго, якім сродкам будзем усныляць. Пасля каньяку будзем вучыць французскую, пасля віскі — англійскую, пасля гарэлкі — мову нашых сяброў.

Ага... Ну, калі так, думаю, то хутка Пушкін стане такім бестселерам, што...

І вось мінула з таго часу два тыдні. Заходжу ў чайную і чую — з залы безалкагольных на-піткаў далае шум і гам шка-ляроў.

— Ну, як там рухаецца на-вука? — пытаю.

— А дзякую, — адказвае бу-фетчык. — Ёсць, праўда, нека-торыя цяжкасці.

— А што? Не вучацца ў сне?

— Вучацца, чаму ж... Нават ёсць вялікія поспехі. Але тое, што яны сплючы вывучаць, ус-тануць — як карова языком зліжа. Дае нам гэтая памяць клопатаў.

— Дык вы іх не будзіце! Ня-хай спяць, як тыя рыцары ў Татрах. Раніцаю прагнуцца і будуць ужо спецыялістамі. А вучыць хто англійскую і фран-цузскую?

— А як жа! — ён на тое. — Праўда, расходы вялікія — на навуковыя дапаможнікі. Дый густы кепскія. А каторыя з ма-

ладых, патлятых — мыла бай-ца: раніцаю ж трэба ўмываць кліентаў. А каторыя клопоў не могуць цярпець. Мала ахвотні-каў!

— Няслушна гаворыш, — кажу. — Адзін камплект ўсё-такі трэба было б арганіза-ваць. Каб статыстыка добрая была. Зразумела, віскі не вар-та прапагандаваць, але ж мож-на якога англійскага зеля больш пакласці да марынава-нага селядца. Адна трасца бу-дзе. Падрыхтуеце на заўтра залу для навучання і які-небудзь невялікі лінгвістычны кам-плект. Гэта ж чорт ведае які асартымент можна прыдумаць!

Прыплянтаўся дадому і ка-жу Зосьцы:

— Падрыхтуй мне на заў-тра піжаму-му... Толькі не цё-пую, бо пайду веда паглыб-ляць.

Яна ківае з дакорам:

— Бывае, бывае... На кожна-га дзеда часам находзіць такое замарачэнне. А ўсё той халер-ны тэлевізар — што толькі не паказвае! Але я табе вось што скажу: калі ты дасюль нічому не навучыўся, то і цяпер не ўшалопяеш... — і пайшла.

— Зоська, я ж іду праз сон навучацца англійскай мове! Гэта т-такі новы метад!

— Не ведаю, пэ-якому ты

будзеш там грашыць, але адно я табе скажу: стары гэта спо-саб. Ці па-англійску, ці па-польску — усядно свінства.

Я ўжо хацеў падняць скан-дал, але як падумаў, што мяне там чакае... Вылез з-пад лож-ка, піжаму ўзяў, цмокнуў яшчэ кропельку прамысловай і гайда ў навуку!

Цікавая была лекцыя, што й казаць. Як мне здалося, то я і Манька Белякова былі най-больш здольныя. Банашчык добра пастараўся, паставіў пе-рад кожным паўлітровы пад-ручнік і тым селядцам з англій-скім зельлем.

Паўлітэрка часу прайшла, а мы нічагенькі... Усё сядзім, зуб-рым гэты лонданскі насавы ак-цэнт. Навуковы супрацоўнік разносіць піва...

Раптам чую... Выразна гэтак: «Зелле... англійскае зелле... За-шкодзіла...»

Не ведаю, як я дабраўся да-хаты, але дапоўз-такі. А хітры Банашчык сказаў, што за гэ-тую ноч апраўдаўся ў спецы-яльным журнале «Журнале апраўданнаў». А мо і не так на-зываецца — умовы ж навучан-ня новыя.

І тады я падумаў сабе. От жа трасца... Можна, мы ў Польшчы недаацэньваем гэтае спанне? Ці не лепш было б, каб у магазінах, розных установах, бюро нам не перашкаджалі спаць? Адрозніць гэтыя мовы зрушылі...

А яшчэ лепш было б, людцы, каб хоць разок выснацца без ніякіх клопатаў, устаць і ўзя-цца за работу!

Пераклаў з польскай П. МІСЬКО.

Л. ШЫРЫН

ВЫДАЎ КНІГУ

Выдаў Клім калісьці
Кнігу
Пра мароз
І пра адлігу.
Сам у кнігу.
Занахаўся
І чытаў,
Не сунімаўся.
А як зачытаў
Дазвання, —
Папрасіў
Перавыдання.

Станіслаў ШУШКЕВІЧ

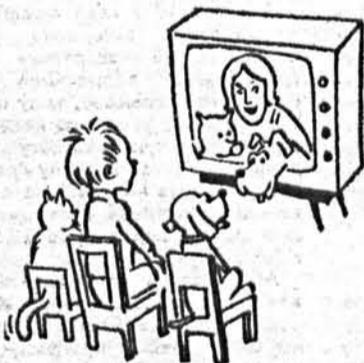
НЯСЕ АД ТВОРАЎ МОРАМ

Ён працуе, глянцце, вуль дзе —
У Абхазіі, Піцундзе!
Як бліны, паэмы пляжыць,
Ціха лежачы на пляжы.
Асабліва ў дні прыбою
Думкі не даюць спакою.
Кажуць многія з дакорам,
Што нясе ад твораў морам.
Ды ляко ж гэта мора.
Калі солі мала ў творах!

Марцін КОУЗКІ

ФРАЗЫ

- Факт статыстыкі: склаўшыся ў групу, нулі ўтварылі адзінку.
- Лятаць гусю замінаюць... крылы.
- Каб дагнаць чараду, трэба бегчы за адной каровай.
- Хлусіць, а не маніць, ганьбіць, а не ганіць, сячэ, а не рубіць, ка-хае, а не любіць...
- З правілаў руху: хто мкне налева, трымаецца сярэдзіны.
- О, жаночае пачуццё прыгожага! «Дурніце» — абраз, «сімпатыч-ная дурніца» — камплімент.
- Пераймае вялікі: кульгае, як Цімур, не бачыць, як Гамер, не чуе, як Бетховен, І, як Цімур, не піша музыкі, як Гамер, не каман-дуе войскамі, як Бетховен, не складае вершаў.

— Ну, як жыццё, Джэн?

— Можна, адарвешся на хаці-ну? Госць жа прыйшоў?

— Пераключы, сыноч, на дру-гую праграму, дай тату і маме што-небудзь паглядзець.

Малюнак У. БАРАНОўСКАГА.

«Літаратура і искусство» — орган Министер-ства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.

«ЛИТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі

Індэкс 63856.

АТ 00450

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Заха-рава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, на-месніка галоўнага рэдактара 33-25-25, адказа-нага сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палі-тычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-24-62, аддзела крытыкі і біб-ліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музы-кі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, ад-дзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і маса-вай работы — 33-22-04, выдавецтва — 23-52-85, бухгалтэрыі — 23-77-65.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Алякс АСПЕНКА.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Ефрасінья БОНДАРАВА, Барыс БУР'ЯН, Мікола ГІЛЬ (адказны сакратар), Уладзімір ГНІЛАМЕДАЎ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Аляксандр КАПУСЦІН (намеснік галоўнага рэдактара), Уладзімір НЯФЕД, Нічыпар ПАШКЕВІЧ, Аляксей ПЫСІН, Міхаіл САВІЦКІ, Барыс САЧАНКА, Язеп СЕМЯЖОН, Юрый СЕМЯНЯКА, Міноль ТКАЧОУ, Юлія ЧУРКО, Рыгор ШЫРМА.